

Dvoličnost avstrijske javnosti

»Mislim, da moramo biti bolj kot kdajkoli
prej prepričani v to, da je rešitev našega
problema samo še vprašanje časa.«

ING. FELIKS WIESSER

»Naš boj obravnavamo kot del splošnega
demokratskega boja v Avstriji in svetu
sploh. Žal, je v Avstriji demokratski del še
zelo slaboten!

Mi, koroški Slovenci, ne moremo samo
ugotavljati, da nam ta ali ona stranka ne od-
govarja in ne moremo najbolj napredne Slo-
vence zbirati v eni stranki. To bi bilo zgre-
šeno. Prizadevati si bomo morali, da bomo
znotraj obstoječih struktur uveljavili naša
stališča. V prihodnjih letih bomo morali do-
seči, da bomo na vsem dvojezičnem ozemlju
imeli aktiviste, ki bodo znali odgovarjati na
vsa narodnostna vprašanja in če nam bo še
naprej uspelo odpirati meje (to nam kljub
vsem oviram še vedno uspeva), ne vidim no-
benega vzroka, da danes ne bi bili optimisti
glede obstoja naše narodnostne skupnosti.

Pri nas na Koroškem je začela izhajati
cela vrsta mladinskih časnikov in v krajih,
kjer deset let in več ni bilo nobene dejav-
nosti, so začela delovati slovenska društva.
To bo počasi prešlo v delovanje širših mno-
žic. Seveda pa bomo morali nameniti veliko
pozornost oblikovanju naših kadrov, ki jih
kljub slovenski gimnaziji še vedno manjka.

Očitajo nam, da smo tisti, ki oviramo do-
brososedske odnose med Avstrijo in Jugo-
slavijo. To je načrtno ustvarjanje takšnega
vtisa s strani avstrijskih uradnih in nacionali-
stičnih krogov, ki so v Avstriji strogo antislo-
venski, antijugoslovanski in protikomunistični,
ko pa pridejo v Slovenijo na dopust, na gospo-
darske pogovore ali izlete, pa so najbolj od-
prti in široki. Prav takšni pa so vzroki, da
prihaja do napetosti med državama. Koroški
Slovenci ne bomo mogli nikoli pristati na nič
drugega kot na tako izpolnitev 7. člena, da
bomo imeli na vsem etničnem ozemlju dol-
goročno zagotovljen obstoj.

DIPL. INŽ. FELIKS WIESSER,
tajnik Zveze slovenskih organizacij

(Iz pogovora, ki ga je s predstavniki ko-
roških Slovencev pripravilo uredništvo TV 15
14. aprila letos v prostorih Zveze slovenskih
organizacij v Celovcu. Vse, kar smo zabeležili
v tem pogovoru, lahko preberete na srednjih
stranah našega časnika!)

ŠTAFETA MLADOSTI NA ČEBINAH — »Pozdravljena štafeta mladosti, ki potuješ k Titu, našemu najiskre-
nejšemu tovarišu in prijatelju, komunistu, revolucionarju ter borcu za mir in srečo! S teboj, štafeta
mladosti, so vse naše najiskrenejše čestitke, vsa naša delovna vnema ter ponos, da živimo v samo-
upravni socialistični Jugoslaviji! Tovarišu Titu želimo povedati, da poznamo našo revolucionarno zgo-
dovino, prav tako pa tudi današnje naloge! Za tisto, kar imamo in kar hočemo doseči, nam ni žal ne
truda ne naporov!«

FOTO: TONE URBAS

Vloga ZZB NOV v socialistični zvezi

str. 3

Nanos vznemirjen in ponosen Izročilo revolucije še velja

str. 5

»Tiskarna Podmornica v preobleki«

str. 6

Mladi ogenj

str. 7

str. 23

od torka do torka

Sreda, 13. aprila 1977

V Ljubljani je bila pod predsedstvom Franceta Popita prva seja odbora za pripravo 8. kongresa ZK Slovenije.

Za stalnega predstavnika SFRJ pri UNESCO je bil imenovan Drago Kunc, dosedanji funkcionar v zveznem sekretariatu za zunanje zadeve in predsedstvu CK ZKJ.

V Madridu se je prvič po osemindesetih letih javno in zakonito sestel izvršni komitej KP Španije.

Četrtek, 14. aprila 1977

V Novem Sadu se je pod pokroviteljstvom predsednika Tita začelo letošnje Sterijino pozorje.

Položaj v Zairu se je zaradi vmešavanja tujih sil tako zapletel, da je nevarnost, da ta država postane »drugi Vietnam«.

V Prešernovi dvorani SAZU v Ljubljani so odprli razstavo ob stoletnici rojstva srbskega revolucionarja Svetozarja Markovića.

Petek, 15. aprila 1977

Na Zaloški cesti v Ljubljani je bila velika proslava ob dnevu železničarjev, na kateri je govoril Mika Spiljak. Tovariš Tito je poslal železničarjem posebno pismo.

Zvezna štafeta mladosti je prenočila v Titovem rojstnem Kumrovcu.

V Beogradu je umrl narodni heroj Ante Banina.

Sobota, 16. aprila 1977

Na Čebinah je bilo veliko slavlje ob 40-letnici ustanovnega kongresa komunistične partije Slovenije. Na pot po Sloveniji so poslali tudi zvezno štafeto mladosti.

V Zagrebu je bila tiskovna konferenca novinarjev z vseh celin o ustavnih preobrazbah naše družbe in o naših pogledih na svetovna dogajanja.

V Trstu je bil kongres KPI Furlanije — Julijske krajine, ki se ga je udeležil tudi Franc Setinec.

Ponedeljek, 18. aprila 1977

Zvezna štafeta mladosti se je ustavila v Ljubljani.

Na obisk v našo državo je prišel podpredsednik madžarske vlade Ferenc Halasi.

V Beogradu so v aleji velikanov pokopali narodnega heroja Anteja Banina.

Torek, 19. aprila 1977

Predsednik Tito je sprejel dansko kraljico Margareto II. ob njenem obisku v naši državi.

V Ljubljani so podpisali medobčinski družbeni dogovor o priznavalninah.

Predsednik ZIS Veselin Djuranović je sprejel posebno komisijo za ugotavljanje stanja spomenikov, grobov in spominskih obeležij pred njenim odhodom v Avstrijo.

Mladi radi prisluhnejo spominom

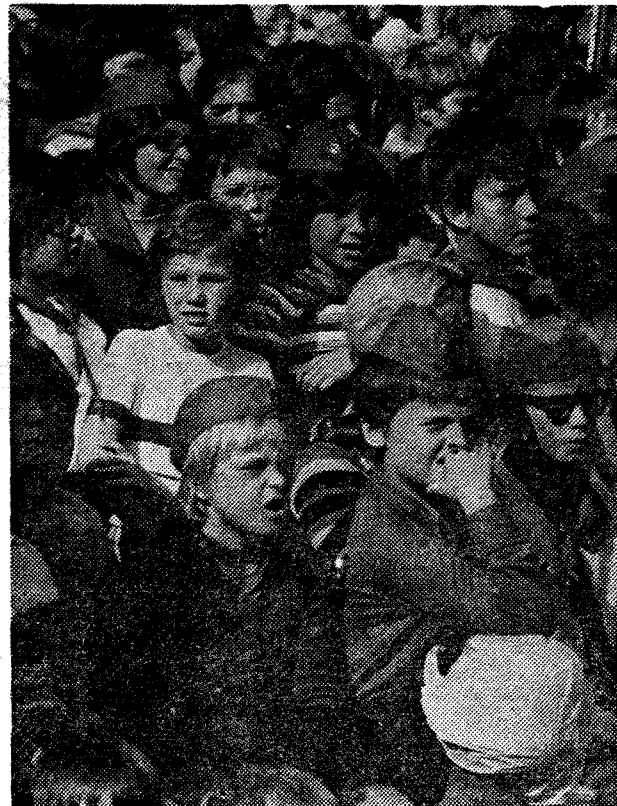
Odmev na članek Milana Cirka »Obiski borcev po šolah«

Prav rad se oglašam, da dopolnim sestavek Milana Cirka, ki ste ga objavili v TV-15 31. marca letos. Uvodoma bi se rad imenovanemu tovarišu zahvalil, da je napisal tovrstni članek za naš časnik in se z njegovim izvajanjem popolnoma strinjam.

Dolgo vrsto let sem pripovedoval in še pripovedujem mladim o dogodkih med narodnoosvobodilnim bojem. Mladi radi prisluhnejo spominom! Vedno so zbrano, pozorno in zaverovano poslušali o delu, akcijah in boju naših borcev za svobodo. Tudi meni se je zgodilo, da sem pripovedoval ure in ure in še bi me poslušali, pa sem moral pripoved zaradi omejenega časa skleniti.

Spominjam se, da so mladi najraje poslušali o uspešnih akcijah ali o junaštvu mladih ljudi.

Povsod, kjer sem pripovedoval o uspešno izvedeni akciji, v kateri so pionirji razstrosili veliko število letakov po Mostah v Ljubljani, so bili mladi poslušalci neverjetno navdušeni in njihovih vprašanj in pripomb ni bilo ne konca ne kraja. Ta akcija je bila izvedena leta 1941! Aktivisti v Zeleni jami smo

organizirali akcijo trosenja letakov z različnimi parolami. Pionirji, ki so bili organizirani, da razstrosijo letake, so imeli raztrgane hlačne žepe. Odrasli smo se postavili na križišča. Ko v določeni ulici ni bilo patrulje, smo z žvižgom dali znak, da se akcija začne. Pionirji so stekli po ulici in iz hlačnic so jim letaki kar frčali. Akcija je bila končana v nekaj minutah. Ulice so bile dobesedno nastlane z letaki.

Ob pripovedovanju sem opazil, da so se pionirjem iskrale oči in se skoraj niso upali dihati, da bi ne prestihali kakšne besedice.

Opazil sem, da je mlade ljudi zelo prizadela pripoved o junaštvu in smrti partizana — mladince Iztoke, doma iz Teznega pri Mariboru. Sredi leta 1942 smo se prebijali na Primorsko, da bi se bolj organizirali boj Primorcev za svobodo. Mladinci v naši skupini so bili bombaši, mitraljezci in izvidniki, vsi člani SKOJ. Pri Ilirski Bistrici je bila skupina zaradi izdajstva odkrita. Bili smo napadeni in več jih je bilo ranjenih. Morali smo se prebijati skozi sovražnikov obroč. Takrat je bil Izток hudo ranjen. Mina mu je odtrgala nogo. Nosili smo ga eno uro in tolažili, da bo ozdravel in se še boril. Ko sem ga tolažil, mi je šepetaje in s poslednjimi močmi rekel: »Tovariš Zvone, še drugim povej, za domovino je vredno dati tudi življenje!« Ko smo počivali po eni uri hoje, smo opazili, da je Izток izdihnil.

Pravo zadovoljstvo je bilo opazovati zaverovane poslušalce, ki so napeto sledili pripovedovanju, včasih je bilo videti tudi solzne oči.

Zgodilo se mi je, da sem bil sam globoko pretresen, ko sem pripovedoval neki dogodek, pa sem mlademu poslušalcu nehote prizadel bolečino. To se mi je zgodilo v Cerknem, ko sem stoddvainsedemdesetim pionirjem in mladincem pripovedoval, kako smo napravili partop. Pripovedoval sem, kako smo ga preizkušali. Zgodila se je nesreča, pri kateri je bilo več ranjenih in mrtvih. Povedal sem tudi imena padlih in ranjenih. Ko sem povedal, kdo je bil stre-

lec na partopu in ki je tudi padel, je dijakinja v prvi vrsti zakričala: »Moj tata!« Postalo ji je slabo in drugi dan sem ji moral dogodek ponovno opisati.

Govoril sem mladim na Tolminskem, Cerklijskem, Dolenjskem, Stajerskem. Povsod sem imel pozorne poslušalce. Opazil sem, da sem imel največ uspeha takrat, kadar sem imel predavanje pripravljeno in je bila mladina že poučena o tem, kar bomo govorili. Če je bilo predavanje improvizirano je bil uspeh manjši. Zato mislim, da bi se morali tovrstni pogovori organizirati v sporazumu med borčevsko organizacijo in šolami. Morali bi določiti govornike — predavatelje. Takšne, ki so sposobni mladini opisati dogodke tako, da jih pritegnejo k poslušanju. Morda bi bilo dobro, da bi predavatelji — govorniki imeli s seboj tudi fotografske dokumente, svoje ali pa iz muzejev, s katerimi bi lahko dokazali resničnost pripovedi, saj so se med vojno dogajale takšne stvari, da jim je danes včasih kar težko verjeti. Borčevske organizacije naj bi imele koledar predavanj po posameznih šolah. Če je čas točno določen, bi se govornik — predavatelj za nastop pred mladimi lahko temeljito pripravil. Vedeti moramo, da človek vedno ne govori samo o dogodkih, ki jih je sam doživel, marveč mora opisati tudi dogodke drugih partizanov — domačinov, ki so padli, umrli ali pa ne znajo pripovedovati tako dobro. Zato menim, da bi morale biti borčevske organizacije tesno povezane s prosvetniki, saj gre za vzgojo naše mladine, za našo prihodnost. Učiteljski kader bi moral mlade poslušalce pripraviti na ta predavanja tako, da bi predavatelj — govornik dobil že nekoliko pripravljene poslušalce, ki komaj čakajo na opisovanje dogodkov iz narodnoosvobodilnega boja. Morda bi ob koncu dejal, da so najbolj primerni datumi za tovrstna predavanja naši državni prazniki: dan mladosti, dan vstaje, dan borca, dan republike, dan jugoslovanske ljudske ormade.

V tem svojem kratkem razmišljanju sem opozoril na nekaj možnosti, kako organizirati tovrstna predavanja in navedel nekaj primerov, iz katerih se vidi, kakšnim dogodkom mladi najraje prisluhnejo. Upam, da se bodo v našem TV-15 oglasili še drugi borci s predlogi, saj nam ne more biti vseeno, kako se posreduje mladini naš narodnoosvobodilni boj.

ANTON KRAMAR-ZVONE,
Tolmin

To je Lekinova domačija!

Odmev na reportažo »Ne zamerite nam, ker smo mladi«

K pisanju me je spodbudila fotografija, objavljena v 11. številki TV-15, ki je izšel 24. 3. 1977 in sicer na naslovni strani. Gre za fotografijo stare kmečke domačije v Vrtovinu, ki je med narodnoosvobodilnim bojem partizanom in vsem, ki so ilegalno delali za narodnoosvobodilno gibanje, veliko pomenila!

Zato me je podpis k imenovanemu fotografiji zelo prizadel, saj navajate, da je to Lukčeva domačija. Ne morem razumeti, kako je prišlo do pomote, da ste slikali kar dve domačiji v dveh zaselkih in sicer pri Šubanih in Fevčih ter ju predstavili za Lukčevo domačijo.

Upam, da boste to v naslednji številki pojasnili, za kar se vam najlepše zahvaljujem. Pojasniti moram namreč, da na fotografiji, ki je bila objavljena na naslovni strani, stoji Lekinova domačija, rojstna hiša mojega očeta — pa mi ni vseeno, pod kakšnim imenom jo predstavljate, že zaradi vloge, ki jo je odigrala med narodnoosvobodilnim bojem in ljudi, ki so v njej živeli.

Dovolite mi, da jo predstavim: V reportaži je pravilno zapisano, da je bilo v tej hiši nekaj časa partizansko sodišče. Je pa to tudi hiša, ki je od poletja oziroma od jeseni leta 1942 pa do konca vojne nudila partizanom gostoljubje, zavetje in pomoč. Lekinova družina je bila dokaj številna, saj je bilo pri njih v hišni dvanajst otrok, ki so bili vsi vzgojeni v zavednem, naprednem duhu, zaradi česar je bilo zaprtih v italijanskih zaporih šest njenih družinskih članov. Najstarejši izmed otrok, trije sinovi in hčerka, so bili pri partizanih. Leta 1944 je na Ledinah padel sin Tonček. Stara mama je po vojni prejela Orden zasluge za narod.

V upanju, da boste moj sestavek pravilno razumeli ter pojasnili napako, se vam zahvaljujem in vas lepo pozdravljam!

KATJA ČERMELJ,
Sp. Škofije

PRIPIS UREDNIŠTVA: Na pomanjkljivost smo opozorili že v eni prejšnjih številkih.

Prosimo, da pisma pošiljate podpisana s polnim naslovom, čeprav bomo — na posebno avtorjevo zahtevo — objavili samo inicialke. Prav tako si uredništvo pridržuje pravico, da pisma objavlja v skrajšani in zgoščenih oblikah, da bi skromno odmerjeni prostor lahko čim boljše izkoristili.

UREDNIŠTVO

VLOGA ZZB NOV V SOCIALISTIČNI ZVEZI

Ko govorimo o vlogi ZZB NOV v Socialistični zvezi delovnega ljudstva kot enotni fronti organiziranih socialističnih sil z zvezo komunistov na čelu, ni nujno, da vedno govorimo le o že znanih rezultatih in »lepih« stvareh. Tokrat bomo spregovorili o manj znanih in včasih tudi celo bolečih vprašanjih.

Takoj moramo povedati, da imajo vse organizacije, ki so združene v socialistični zvezi delovnega ljudstva, iste programske cilje, ali z drugimi besedami, vse organizacije v SZDL in tako tudi ZZB NOV, nima drugačnega programa kot ZKJ. To pomeni, da predstavlja SZDL po svojem značaju posebno in najširšo družbenopolitično organizacijo, ki na osnovi socialističnega samoupravljanja združuje in akcijsko usmerja milijonske množice ljudi. Skupne težnje vseh teh sil, da so proizvajalna sredstva v rokah družbe, da se odnosi razvijajo na principih socialistične demokracije in samoupravljanja in da je končni cilj izgradnja socializma in komunizma v naši družbi. Seveda pa vse sile v SZDL ne izpolnjujejo le program ZK, ampak imajo popolnoma jasno perspektivo glede reševanja svojih interesov in življenjskih vprašanj. Vsa ta prizadevanja pa so povezana s težnjami ZK in ne moremo si misliti uveljavitve socialistične zveze kot fronte organiziranih socialističnih sil brez vsakodnevnega političnega in akcijskega programa zveze komunistov. Vse družbenopolitične organizacije v SZDL imajo svoje statute, delujejo samostojno in so odgovorne za reševanje nasprotij v procesu

izgrajevanja socializma. Zato nikakor ne moremo govoriti, da so družbenopolitične organizacije transmissija zveze komunistov ali da obstaja kakršnakoli hierarhija. Bistveno je, da SZDL s svojim programom in načinom organiziranja predstavlja najširšo družbenopolitično organizacijo, preko katere lahko delovni ljudje in občani na samoupravnih principih najdejo poti za uresničevanje svojih interesov in življenjskih potreb. ZZB NOV, ki šteje čez milijon članov, je nedvomno pomemben člen organiziranih socialističnih sil. Tudi ona mora prevzeti nase del družbene odgovornosti za razvoj našega družbenega sistema. Pogovarjanje, resolucije, odloki, družbeni dogovori... so le ena stran aktivnosti v fronti organiziranih sil. Za celoten uspeh pa je pomembna tudi druga stran: kako se sprejeti sklepi in dogovori v praksi uresničujejo. Uresničevanje dogovorov pa je spet odvisno od tega, v kolikšni meri so v središču te politike zastopana osnovna življenjska vprašanja ljudi. Če bodo delovni ljudje imeli rešena osnovna življenjska vprašanja, bodo pripravljeni reševati tudi bistvena vprašanja celotne družbe. Vsekakor pa moramo uskladiti interese in želje delovnih ljudi z interesi

in cilji samoupravne socialistične družbe. S tem je tesno povezano tudi vprašanje, koliko so predlogi in mišljenja delovnih ljudi pri reševanju bistvenih vprašanj upoštevani ter kako so ljudje o tem obveščeni.

● **Komunistična etika, ki je bila najgloblji izraz narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, mora v razvoju naše družbe predstavljati gibalo silo, ki razvija in neguje ljudsko in socialistično moralno do človeka, naroda in narodnosti.**

Če upoštevamo vse to, ne moremo mimo dejstev, da je naloga vseh organiziranih sil, da svojo dejavnost usmerijo v to, da zagotovijo dogovarjanje in usklajevanje v konferencah socialistične zveze, ne pa v koordinacijskih telesih in političnih aktivnih, kot je to ponekod praksa Komunistična etika, ki je bila najgloblji izraz narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, mora v razvoju naše družbe predstavljati gibalo silo, ki razvija in neguje ljudsko in socialistično moralno do človeka, naroda in narodnosti. Neprestano si moramo

prizadevati, da bo v središču celotne dejavnosti socialistične zveze delovni človek in občan s svojimi vsakdanjimi potrebami in težnjami. To je še toliko bolj pomembno, ker brez delovnega človeka socialistična zveza sploh ne bi mogla obstajati kot najširša družbenopolitična organizacija.

V naši družbi se moramo še vedno boriti proti ostankom oziroma normam in morali starega razrednega sistema. Še vedno se pojavljajo birokratski odnosi do ljudi, egoizem, korupcija, bogatenje na račun drugih, miti, malomeščanstvo. Takšen način mišljenja celo izpodriva novo socialistično mišljenje, ki je nastajalo že med NOB. Malomeščanska mentaliteta je vedno močnejša in imenovanje z »gospod« in »gospa« je vse pogostejše. Na takšne pojave je opozoril že tovariš Tito. Odpravili jih bomo le s stalnim bojem vseh organiziranih sil.

Prav zaradi birokratskega odnosa in samovolje, nasprotij in spopadov različnih interesov, prihaja v nekaterih okoljih do negativnih pojavov, ki se kažejo v kršenju osnovnih človekovih pravic in s tem tudi v kršenju samoupravnih pravic delovnih ljudi. Nekateri taki pojavi so zaskrbljujoči, ker so nekateri posamezniki šli tako daleč, da ne spoštujejo niti določil ustave niti druge zakone in družbene norme, ampak gledajo le na svoje osebne interese. Tako niso redki pojavi, da nekdo nekomu priskrbi službo in ga za to ni sram prejeti celo nekaj milijonov dinarjev. Drugi si prisvajajo družbena sredstva in neupravičeno bogatijo, kar delovne ljudi še posebej razburja. Tudi komisije za ugotavljanje izvirne premoženja marsikje niso dale zelenih rezultatov. Birokratski odnos posameznikov na delovnem mestu do občanov je zaskrbljujoč in zahteva ukrepe.

Statistični podatki kažejo, da se veliko ljudi s pritožbami in prošnjami obrača na razne organe in ustanove ter zahteva zaščito svojih pravic. S tem kažejo tudi na negativne pojave in posameznike, ki družbi močno škodujejo. Če prispe iz nekega kraja veliko število pritožb, to vsekakor zahteva analizo. To je hkrati tudi barometer, ki kaže, kakšno je idejno in politično stanje v nekem okolju.

Na vse te negativne pojave morajo biti pozorne vse v socialistični zvezi organizirane sile, še posebej pa ZZB NOV, ki pa ima poleg tega še nalogo, da še naprej razvija tradicije narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, pomaga pri organizaciji SLO in družbene samozaščite, skrbi za materialno in socialno varstvo svojih članov, razvija samoupravni sistem in deluje še na vseh drugih področjih.

(Iz gradiva za 15. sejo predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 19. aprila 1977 v Beogradu.)

Plakete ZZB NOV Jugoslavije za leto 1977

Tako kot že nekaj let nazaj, bo zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije tudi v letu 1977 podelil »Plakete ZZB NOV Jugoslavije«.

Le-te naj bi se podelile zaslužnim aktivistom in organizacijam ZZB NOV, kulturno-umetniškim društvom, šolam, kulturnim ustanovam, organizacijam združenega dela, zdravstvenim in drugim institucijam in vsem tistim, ki s svojim družbenopolitičnim delovanjem, z različnimi aktivnostmi in oblikami dela doprinašajo izjemen delež k uresničevanju nalog borčevske organizacije.

Republika Slovenija je dobila možnost podeliti 63 plaket. Marca meseca je zato republiški odbor ZZB NOV Slovenije razposlal vsem občinskim odborom okoliščino, naj vsak odbor pošlje po en predlog in to do 30. aprila 1977.

Pojavila so se vprašanja, zakaj občinam z velikim številom borcev enako število kot tistim občinam, ki imajo manjše število borcev. Pa smo osebno ali po telefonu odgovorili tako: »Ni rečeno, da v manjših občinah ni moč najti zaslužnih aktivistov ali institucij!« Pogoji za delo so včasih še težji in sloni mnogo vsestranskega dela prav samo na posameznikih ali posameznih institucijah.

In še to: Plakete se bodo izročale na slovesni seji republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ob dnevu vstaje slovenskega naroda, hkrati s podelitvijo nagrad vstaje. N. T.

Za spomenik zmage na sremski fronti

V organizacijah ZZB NOV in v javnosti že vrsto let govorijo, da bi bilo treba trajno zaznamovati veliko zmago na sremski fronti. Po mnogih razpravah je bilo v Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije sprejeto stališče, da je treba zmago na sremski fronti, v kateri sta prišla do izraza vloga narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in njen velik prispevek k zmagi nad fašizmom v drugi svetovni vojni, dostojno zaznamovati. Sklenjeno je bilo, da je treba registrirati in urediti številna pokopališča in grobove jugoslovanskih borcev, ki so padli na sremski fronti, ter postaviti »Spomenik zmage«. Na podlagi doslej zbranih podatkov in arhivskega gradiva je namreč na sremski fronti v zaključnih operacijah za osvoboditev Jugoslavije leta 1944 in 1945 padlo 25.208 jugoslovanskih vojakov, pripadnikov narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in jugoslovanske armade iz številnih divizij, brigad in odredov. To število pa ni dokončno, saj prevladuje mnenje, da je padlo več kot 30.000 borcev.

Ker gre za spomenik splošnega jugoslovanskega pomena, je Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije med letom 1972 in 1973 dobil politično soglasje za postavitev »Spomenika zmage«. Idejni projekt, ki ga je izdelal zagrebški kipar Dušan Džamonja, predvideva petinpetdeset metrov visok obelisk, ki naj bi predstavljal idejo borbe in zmage, hkrati pa izražal hvaležnost in priznanje borcem revolucije. Transformacija slike vojne v sliko miru, ki jo »Spomenik zmage« izraža, zgovorno govori o nepretrganosti za boljše in humanejše življenje, za katerega so dali borci svoje življenje.

Dela pri graditvi »Spomenika zmage« zajemajo samo postavitev spomenika, postavljanje spominskih znamenj na zgodovinsko pomembnih krajih, položajih in točkah, na katerih so bile na sremski fronti vodene operacije, graditev objektov za informativni center z muzejem ter urbanistično-hortikulturno ureditev. Sredstva v višini 55.846.000 dinarjev mora zagotoviti celotna

Tako so tudi delegati zbora združenega dela in zbora občin in skupščini Socialistične republike Slovenije podprli predlog zbora republik in pokrajinski skupščine Jugoslavije, da bi zakonsko zagotovili sredstva za gradnjo »Spomenika zmage« na sremski fronti.

Kriki mater in otrok

V Mariboru bo 23. aprila letos šesto republiško srečanje ukradenih otrok. Prvo srečanje je bilo leta 1962 v Celju, drugo deset let kasneje v Ptuj, tretje v Hrastniku, četrto v Bočni v Savinjski dolini, petič so se nekdani ukradeni otroci zbrali v Grižah pri Žalcu, letos pa si bodo, kot rečeno, segli v roke v Mariboru. Tokrat objavljamo skrajšane spomine Draga Smoliča, ki je bil tudi eden od tistih, ki so jih odpeljali v taborišče »na prevzgojo«.

»Za narodnoosvobodilni boj sem začel delati leta 1941. Bil sem med tistimi, ki smo pisali parole, zbirali orožje in ostalo po naročilu organizatorjev upor v Hrastniku. Naša dejavnost se je še posebno okrepila leta 1942. Tega leta so v Starem piskru v Celju ustrelili mojega brata Slavka. Petega aprila istega leta so odpeljali tudi mojega očeta, mamino in mene. Dvakrat sem pobegnil, a vselej zaman.

Otroke so nas najprej ločili od staršev. Jaz jih nisem nikoli več videl. Spominjam se, da smo stali pri oknih in gledali, kako so pretepali in mučili naše starše. Čeprav je minilo od tistih trenutkov petintrideset let, mi v ušesih še vedno zvenijo kriki mater, ki so jim gestapovci iz naročij trgali otroke.

Iz Celja so nas odpeljali v avstrijsko taborišče Fronleiten. Ograjeno je bilo z več kot dva metra visoko bodečo žico.

Ziveli smo v barakah.

Za sleherno smet, za sleherno napako so nas tepli z gumijevko. Kljub temu, da je gospodarila v taborišču izredna strogost, je Sarhovića sinovna uspešno pobegniti. Za njim uspeh pa smo morali nositi kazni. Pretepali so nas kot živino.

Bil sem tudi v Esensteinu, kjer se je teror v taborišču neprestano stopnjeval. Tudi v taborišču Selngportno pri Nürnbergu, kjer smo delali v tovarni, ki je oskrbovala nemško vojsko, sem bil. Kolikor je bilo le mogoče smo sabotirali in nekoč celo organizirali stavko. Moje tlake pa s tem še ni bilo konec. Vtaknili so me še v tovarno municije v Neumarktu.

Ob koncu marca leta 1945 nam je uspelo pobegniti. Triindvajsetega aprila so nas prevzeli Američani in nas po štirinajstih dneh poslali v Degendorf. Tam se je pripravil transport za pot v našo domovino.

Takšnih in podobnih izpovedi ukradenih ot-

rok je seveda še veliko. Spomini, v katerih je pokojni Stane Terčak zbral veliko dokumentarnega gradiva in jih tako otel pozabi, dokazujejo pravi genocid. Otroci so morali v taboriščih delati po šestnajst ur na dan, lačni in tudi sicer neoprebrani. Iz zbirnega taborišča, ki je bilo na prvi osnovni šoli v Celju, so otroke, ki so bili avgusta leta 1942 stari že osemnajst let, pošiljali v uničevalno taborišče Auschwitz.

Z nemško natančnostjo so otroke po abecednem redu razvrstili v razna taborišča. Z začetkom črke A do J v Saldenburgu na Bavarskem, K in delno L v Neustift in Fielhofen, L, M, N, O in P v Nismmelberg-Metten na Spodnjem Bavarskem, P, L in S v Selngporten in Esenstein. Ostale priimke do konca abecede pa v taborišča Kastel pri Amborgu, Coburgu in Bambergu. Dojenčke stare do treh let naprej v Mainburg, nato pa v različne domove Lebensborna. D.M.

SLOVENSKI NAROD NIKOLI NI PRIZNAL SRAMOTNE OKUPACIJSKE MEJE

S temi besedami je dr. Zdenko Roter, predsednik Iniciativnega odbora za postavitve spominskega obeležja prehodov čez okupacijsko mejo pri Debeh otvoril tiskovno konferenco. Preživeli borci — kurirji so zbranim novinarjem pripovedovali o tistih časih, ko je bila Dolenjska razkosana med fašistično Italijo in nemškimi rajhom. Na tej konferenci smo tudi izvedeli, da bo 21. maja letos na mestu nekdanjih ilegalnih prehodov pri vasi Debeče odkrito spominsko obeležje, delo partizanskega umetnika Toneta Svetine. Celotno organizacijo z bogatim kulturnim sporedom so prevzele tri občine: Litija, Grosuplje in Ljubljana—Moste—Polje, ker se zgodovinski kraj nahaja ravno na občinski tromeji. S tem se tudi kurirji in vezisti pridružujejo letošnemu jubilejnemu letu: praznovanju 85-letnice rojstva maršala Tita, 40. obletnici njegovega prihoda na čelo KPJ in 40. obletnici ustanovitve KPS.

Kurirska postaja TV-3

Takoj v začetku vstaje je partizansko delovanje potrebovalo kurirske zveze za vzdrževanje povezav med enotami, političnimi in vojaškimi vodstvi ter za prenos direktiv. V ta namen so nastajale kurirske zveze. Sestavljene so bile iz vrst najbolj aktivnih in predanih ilegalcev. Ob širšem razmahu odporiškega gibanja so se pojavile tudi večje potrebe po bolj sistematičnem kurirskem omrežju. Tako so se začele ob koncu leta 1942, takoj po roški ofenzivi, ustanovljati TV postaje. Poleg ostalih obveznosti so te postaje opravljale tudi najtežjo nalogo — prehod preko zaminirane in z žico zagrajene nemško-italijanske meje. Med prvimi je bila ustanovljena relejna postaja TV-3 — Pristava pri Stični. To je bila ena izmed središnih postaj med glavnimi in vozelnimi relejnimi postajami. Najprej se je nahajala na Dolenjskem, kjer je bil glavni štab in centralni komite. Tu je imela pomembno vlogo pri vzdrževanju kurirskih zvez med partizanskim gibanjem na Dolenjskem. Prav tako je vzdrževala zvezo z Ljubljano in vojaško-političnim vodstvom na Stajerskem. Zaradi konspiracije in nenehnega vohljanja belogardistov, se je TV-3 večkrat selila iz kraja v kraj in se čez čas umaknila preko okupacijske meje na nemško stran, kjer si je pridobila veliko predanih sodelavcev, aktivistov in simpatizerjev. Poleg opravljenega svojega rednega kurirskega in političnega dela, so kurirji postaje TV-3 opravljali še druge nevarnejše naloge. Napravili so mnogo prehodov preko zaminirane okupacijske meje, prepeljali na stotine mobilizirancev in prostovoljcev, jih izročali na Dolenjskem v odrede in brigade. Pri takšnih prehodih je bilo potrebno ljudem preskrbeti varno potovanje in jih vsaj za silo nahraniti, preden so jih predali naprej. To je bilo zelo težko, nevarno in odgovorno delo. Poleg ljudi, ki so bili namenjeni v odrede in brigade, so kurirji prepeljavali preko meje tudi pomembnejše politične funkcionarje. Med drugimi so kurirji varno pospremili Franca Rozmana-Staneta in Dušana Kvedra-To-

Zdenko Roter (desni) je vodil obveščevalni center pri komandi relejnih postaj od leta 1944 do osvoboditve. Znan je kot legendarni komandir relejne postaje TV-3. Poleg njega stoji kurir Fele, ki je padel pri prehodu prek zaminirane italijansko-nemške meje.

Skupina borcev-kurirjev relejne postaje TV-3

maža, ki sta bila imenovana za komandanta pri glavnem štabu Slovenije. Poleg teh nalog so kurirji prenesli preko meje veliko število prenapolnjenih nahrbtnikov literature in najzaupnejše pošte. Razen kurirskih poslov so se pogumni ilegalci večkrat spopadli z belogardisti in sovražniki in pri tem pobirali orožje in opremo. Med njihovimi najpomembnejšimi nalogami so bile slejkoprej priprave za prehode operativnih enot preko meje. Leta 1943 sta bila kurirja Svigelj in Čičko poklicana v glavni štab, kjer jima je bila zaupana strogo tajna naloga, prepeljati 15. divizijo preko meje. Za to nalogo takrat ni vedel niti komandant divizije. Naloga je bila izpeljana brezhibno, le da je bila z nemške strani premoč na Savi prevelika.

TV—3 je imela tudi žrtve

Prvi kurirji TV-3 so bili prekaljeni in izkušeni borci. Pozneje so bili določeni za komandirje drugih novoustanovljenih postaj, za komandante in komisarje linij, obveščevalce, ter v sam štab 3. relejnega sektorja za Stajersko. Osnovni kader TV-3 so sestavljali: dr. Zdenko Roter, Franc Plankar-Čičko, Edo Golc-Svigelj, Franc Strojbar-Rus in drugi. Zdenko Roter je postavil TV-3 poveljeval vse do osvoboditve.

Reševanje težkih kurirskih nalog ni vedno potekalo gladko in brez prelivanja krvi. Tako sta od postaje TV-3 padla dva kurirja: Fele in Svabek. Roboljevemu pa je mina na meji odtrgala nogo.

Prvi kurirji TV-3 so bili pionirji neposredne in redne zveze preko zaminirane in zastražene italijansko-nemške meje in deroče Save, iz Dolenjske na Stajersko in Koroško, kjer so bile nastanjene enote 4. operativne cone in takratni pokrajinski komite za Stajersko. Omembe vreden je dogodek iz leta 1943, ko je meseca februarja tovariš Svigelj preplaval ledeno mrzlo Savo, odšel na zvezo k čolnarju Florjanu, s katerim sta Hičko in Svigelj potem odpotovala v kamniško-zasavski odred s posebnim pismom, in ga oddala komandantu Poglavju in komisarju Mišku.

Kljub vsem težavam je TV-3 delala nemoteno vse do konca vojne in ni bila nikoli izdana, saj je med borci-kurirji vladalo izredno tovarštvo, jeklena disciplina in popolno medsebojno zaupanje.

Ob otvoritvi spominskega obeležja, 21. maja na Debeh, vabi Iniciativni odbor vse preživlele borce in kurirje, da se te manifestacije udeležijo v čim večjem številu in da tako vsi skupaj počastimo še en spomin iz težkih dni naše revolucije.

TADEJ BRATOK

partizanska ljudska pesem

Vermanschaft

Junaški boj za hribčkom se je vnel,
za strelom strel iz strojnice ropoče.
Kdo neki tam tako je smel
in nas napadati zdaj hoče?

Raketa rdeča se je vzpela v zrak:
Pomoč! Kako, komu, zakaj?
Hiti, drvi po cesti kakor vrag
kot da se zbudi je konjiški zmaj.
Junaški borci — nemška

Wermanschaft
je v strahu zapustila hudi boj —
lisc boji se zajcev in kakor vrag
pognala v divji beg se je takoj.
Ni konec še junške ofenzive,
junaki blede vsi so od strahu —
za skalo dvoje se obrzov smeje,
ko ni po nemških kužkih več sledu.

Pesem je napisala Neža Mašera, poslala pa nam jo je Vida Rosenstein — Rina z naslednjim pojasnilom: »Kot sekretarka SKOJ sem bila jeseni 1944 na Pohorju. Ko smo znali že vse partizanske pesmi, so me vedno prosili na mladinskih sestankih, da prinesem kaj novega. Tako sta moja mati Neža Mašera in sestra Slavka začeli pisati pesmi. Vem, da so to pesmi, ki so nastale zaradi potrebe in da nimajo kake umetniške vrednosti. Vseeno so bile zame in za moje, nekdo zapostavlja ne domačine, dragocene in lepe.«

»Okrad-la« sem partizana

Tistega spomladanskega dne leta 1944 je sonce prijazno ogrevalo polja. Kmetje iz Velikega Kamna pri Senovem so hiteli s spomladansko setvijo. Tudi mi smo bili na njivi. Dva sta orala, ostali pa smo trosili gnoj. V bližini je orla na svoji njivi Kovačev Joško, moj bratranec.

»Anka, pridi sem.« me je poklical.

»Pridem,« sem mu odgovorila.

Ko smo raztrosili gnoj, sem odšla k Jošku. »Anka, tam gori v Bogovičevi hosti je pa nekaj,« mi je rekel Joško. »Bogovič pravi, da bi bilo škoda, če bi prišlo v neprave roke.«

»Pa kaj je,« sem vprašala. »Morda kakšno orožje?« Joško je vedel za mojo zvezo s »hoštarji«, nisem pa vedela, da je sosed Bogovič tako »naš«.

»Bogovič noče povedati, kaj je,« je rekel Joško.

Naslednji dan je rahlo deževalo. S sabo sem vzela bratranca Milana in odšla v Bogovičovo hosto.

»Ti išči po tej, jaz pa bom po drugi strani,« sva se dogovorila. Vsak grmiček, vsak kupček dračja in listja sva preiskala, vsako drevo sva si ogledala. Dolgo nisva ničesar našla, končno pa se je meni le nasmehnila sreča. »Našla sem!« sem zaklicala Milanu. Našla sem velik lončen lonec. V takšnih so v starih časih kuhali za svinje. Položen je bil narobe, odprtina na spodnji strani pa je bila zadelana s strešno opeko. V njem pa — polno municije. Takrat je bila to zelo dragocena najdba, saj je bil potreben vsak metek. Lonec sva pustila na mestu, kjer sva ga našla. Čez nekaj dni so se zvečer oglasili pri meni tovariši Gortan, Janez in Zvonko. Pa sem šla z njimi v Bogovičovo hosto.

»V odred jo bomo dali!« se je veselil Gortan. »Boj lahko sprejemo, toliko je municije!«

Minilo je leto in pol. Vojno vihor smo preživeli in jaz sem se preselila v Celje. Sporočili so mi, da se v tukajšnji bolnišnici zdravi naš sorodnik Pečnikov Maki. Šli smo ga obiskat. Bil je težak srčni bolnik. Otekle noge je imel obvezane. »Se bojijo, da bi mi srce šlo v pete,« se je norčeval. Maki je bil dober fant in med vojno je bil v Kozjanskem odredu. Razgovorili smo se in začel je pripovedovati. »Takrat, ko je stara jugoslovanska vojska kapitulirala, sem nabral velik lohec municije in jo skril v Bogovičovo hosto. Ko smo šli z odredom na Hrvaško, sem to municijo iskal, pa mi jo je neki hudič ukradel.«

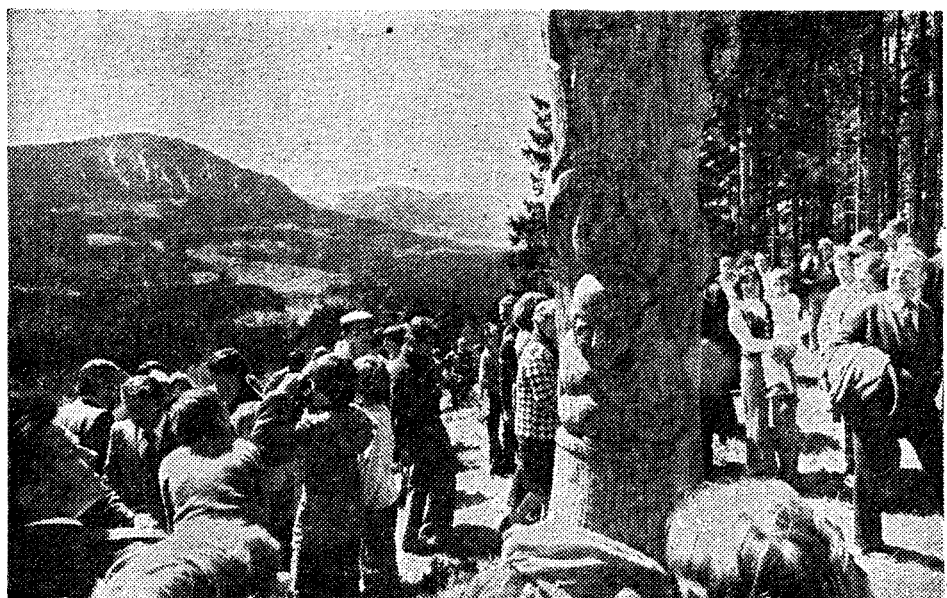
Za trenutek sem pozabila zapreti usta, nato pa sem le izdaviila.

»Kaj, kaj je bila tista municija tvoja?«

Maki se je sunkoma sesedel na posteljo. »Moja, kaj si ti imela svoje prste vmes?«

Spogledala sva se in se zasmejala. »Jaz,« sem odgovorila. »Naj ti bo v tolažbo, da ni šla v napačne roke.«

ANKA BRACUN-MARJA

»Bili smo, smo in bomo!«

Slovenska mladina je z današnjim zborovanjem na Preškem vrhu, v Prežihovem svetu med Uršljo goro in Peco, tam, kjer so doma samorastniki, nadvse slovesno proslavila letošnje velike jubileje: 40-letnico prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, 40-letnico ustanovnega kongresa KPS in življenjski jubilej predsednika Tita. Zborovanja na Preškem vrhu se je udeležilo več kot 6000 mladih iz vse Slovenije ter iz zamejstva. Med udeleženci pa so bili tudi Sergej Kraigher, Lidija Šentjunc, Ljubo Jasnič, dr. Bratko Kreft, Ivan Potrč, predstavniki mladih iz drugih jugoslovanskih republik ter številni občani koroških občin.

Udeležence sta najprej pozdravila predsednik ravske občinske skupščine Rudi Vrčkovnik in predsednik zveze tabornikov Slovenije Zdravko Krvina.

Slavnostni govornik na zborovanju, sekretar republiške konference ZSMS Vito Habjan, je za tem spregovoril o pomenu nadaljevanja revolucije, ki jo delovni ljudje in občani bomo ob uresničevanju ustave in zakona o združenem delu. Dejal je, da ta naša prizadevanja pomenijo nadaljevanje naše slavne preteklosti in prizadevanj tistih sil, ki so pod vodstvom KPJ in tovariša Tita izvajale socialistično revolucijo. Ta kontinuiteta, je dejal Vito Habjan, se kaže v prizadevanjih, da spremenimo položaj delavca in kmeta, da bo delovni človek neposredno odločal o celotnem družbenem

in političnem dogajanju ter razpolagal s sredstvi v družbeni lastnini.

Govornik se je spomnil tudi Prežihovega Voranca, velikega revolucionarja in pisatelja, glasnika boja delavcev in kmetov za njihove pravice, za socializem. Spomnil se je tudi koroških Slovencev, ki se še danes borijo za človekove pravice.

Preden je odkril štiri metre visok spomenik (obelisk delo kiparja samouka Petra Jovanoviča iz Poljanske doline), se je predsednik SAZU dr. Bratko Kreft spomnil zgodovinskih Čebin in manifesta zgodovine, za katerega je dejal, da je najmočnejši dokument iz slovenske zgodovine, glas revolucionarne zavesti, slovenskega naroda, ki je pod vodstvom KP uresničil svoj veliki

cilj: nacionalno in socialno osvoboditev. Tudi Lovro Kuhar — Prežihov Voranc, revolucionar in pisatelj je bil tak glasnik delavcev in kmetov, vseh zatiranih, ki so iskali poti do popolne osvoboditve. »Bili smo, smo in bomo« — s temi besedami je dr. Bratko Kreft zaključil svoje misli in ob zvokih fanfar odkril Prežihov spomenik.

Na slovesnost na Preškem vrhu je prišla tudi zvezna štafeta mladosti. Na slavnostni oder jo je prinesel mladinec iz Raven Miran Franc. S slovesnosti so predsedniku Titu poslali pozdravno pismo, v katerem so našemu predsedniku za življenjski jubilej zapisali najlepše želje.

IVAN PRAPROTNIK
(PO DELU)

Gradnikovci so praznovali

NANOS, VZNEMIRJEN IN PONOSEN

Prejšnjo soboto se je Nanos, zanesljiv stražar Vipavske doline, ozrl petinštirideset let nazaj in z neskrnitim nemirom odkril svoje veliko, primorsko srce. A ni molčal. Njegove krošnje, ki še niso občutile utripa pomladi, so od nekdanjih bolečin in ran še enkrat zarjovele. Bil je to pozdrav Nanosa svojim sobotnim gostom — tisočglavi množici pionirjev, dijakov, mladih delavcev, vojakov in peščici še živečih borcev legendarne nanoške partizanske čete. Slednji so, aprila 1942. leta, tu, po skalovju in v gozdovih Nanosa kljubovali kdo ve kolikokrat močnejšemu in številnejšemu fašističnemu okupatorju. Niso klonili.

Nanos je bil premočen s krvjo delavcev in drvosekov, stnjenih v partizansko četico, oboroženo z velikim in pogumnim srcem in orožjem, ki se imenuje ljubezen do svobode ljudstva.

In prav o tej junaški četi in njeni junaški smrti ter veliki moralni zmagi, je prejšnjo soboto spregovoril velikan Nanos. Preživel in še živeči borci nanoške čete — teh ni več veliko — so, z povsem preprostimi in vsakomur razumljivimi besedami, mlademu rodu približali trpljenje, stradanje in zmage in spregovorili o preteklosti, ki je danes le svetla in svetleča iskra v velikem mozaiku naših narodov in narodnosti.

In ganjeni Nanos se je znova vznemiril, njegovi vrhovi pa so se v soboto spet skrili v objemu črnih oblakov. A kljub temu je na stotine mladih vztrajalo in sprejemalo besede borcev, živih prič neke junaške bitke. Kajti, tem besedam, ki so le doživljaja in spomini na hude čase, ni bilo težko najti pot do srca vojaka, delavca ali mladince, do srca vseh udeležencev na Nanosu. Bila je to velika in nepozabna ura zgodovine — ura, katere predavatelji se niso posluževali ne načrtov in ne sodočnih učnih pripo-

močkov. A vseeno in navkljub mrzlemu vremenu, je ta ura uspela...

Le uro ali dve pred vzponom na Nanos, medtem pa so naše misli uhajale na Čebine in sobotni pohod štafete mladosti, so Vipavci, skupaj s pripadniki vojaške enote, ki nadaljuje in neguje bojna izročila SNOUB Ivana Gradnika, med drugim prisluhnili tudi besedam o junaški nanoški partizanski četi. Njen aprilski spopad v drugem vojnem letu je bil le moralna zmaga nad italijansko fašistično vojsko, saj so kmalu zatem po vsej Primorski poganjale in nastajale nove čete in bataljoni, iz katerih je, 10. aprila 1943. leta, bila ustanovljena brigada Ivana Gradnika. Na svoji trnovi poti je ta brigada požela vrsto bojnih uspehov in zmag. V njeni vojni kroniki je med drugim zapisano tudi tole: Brigada je dala osem narodnih herojev in blizu osemsto žrtev. In o tej zmagoslavni poti gradnikovcev je udeležencem praznovanja v Vipavi spregovoril Franc Tomažič, sekretar občinskega komiteja ZKS Ajdovščina: »... Kljub mnogim prizadevanjem in naporom sovražnik ni uspel uničiti ne deveti korpus in ne Gradnikovo brigado. Tudi zadnji poskus Nemcev se ni posrečil in so gradnikovci, skupaj z drugimi enotami, kot plaz zgrmeli proti Gorici in Trstu in so leta tisoč devetsto petinštirideset uspešno kon-

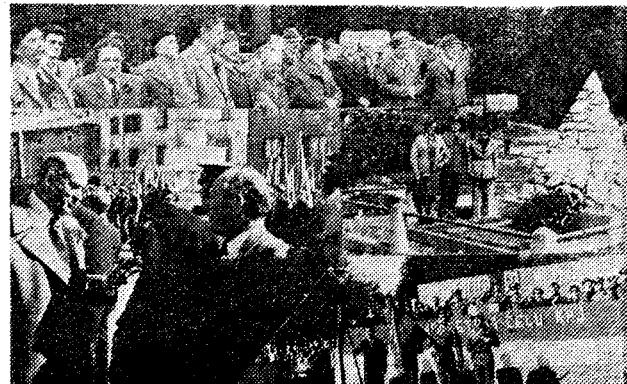
čali svoj bojovniški pohod. Toda, sledovi njihovih trpljenj in bojov niso šli v pozabo. Še danes so vidni, kajti o žrtvah za svobodo še danes nemo pričajo številni spomeniki širom lepe Primorske. In v vseh teh kamnitih pomnikih je vklešana le ena misel: Padli so za svobodo, mir in za novo, socialistično in samoupravno Jugoslavijo.

Prejšnja sobota bo marsikomu ostala v nepozabnem spominu. Zlahka je ne bodo pozabili tudi vojaki, mladi gradnikovci, ki so dobili priznanja, pohvale in značke pa tudi ostali, ki so se udeležili odkritja spominske plošče na vojašnici, ki od sobote nosi ime Martina Greiffa — Rudija, enega od komandantov Gradnikove brigade.

Udeleženci zborovanja na Vipavskem trgu so tovarišu Titu poslali pozdravno pismo. Seznanili so ga s svojimi dosedanjimi uspehi ter se mu zahvalili za vsa njegova prizadevanja, za njegovo požrtvovalno delo v korist ljudske revolucije in naše samoupravne skupnosti. Zaželeli so, da se mu še tretjič dodeli orden narodnega heroja in obljubili, da bodo, skupaj z našimi oboroženimi silami, še vnaprej varovali pridobitve našega narodnoosvobodilnega boja ter krepili bratstvo in enotnost enakopravnih narodov in narodnosti Jugoslavije.

...Vznemirjeni in ponosni Nanos je tudi to slišal.

BRANE JAKOVljevič

Sedeminpetdeset let revolucionarnih tradicij

Z veliko proslavo ob Zaloški cesti, ki je bila v petek 15. aprila so jugoslovanski železničarji obeležili svoj dan in 57-letnico velike jugoslovanske železničarske stavke. Priditve, ki sodi tudi v okvir praznovanj Titovih jubilejev, se je poleg številnih Ljubljancev in predstavnikov železničarjev iz vse Jugoslavije udeležila tudi vrsta uglednih gostov. Slavnostni govornik je bil predsednik sveta zvez sindikatov Jugoslavije Mika Špiljak.

Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal železničarjem ob njihovem prazniku posebno pismo, v katerem se zahvaljuje za vabilo, naj se udeleži njihove proslave.

Na veliki proslavi v Ljubljani je tovariš Milka Špiljak poudaril, da je pre-

pričan, da bodo revolucionarne in borbene tradicije jugoslovanskih železničarjev krepka vzpodbuda za moje uspehe...

»Z današnjim zborovanjem slovesno praznujemo eno izmed pomembnih predvojnih bitk jugoslovanskega delavskega razreda. V noči s 15. na 16. april so železničarji Jugoslavije prižgali revolucionarno bakljo. Začela se je splošna stavka, ki je trajala celih štirinajst dni. Ves železniški promet je bil popolnoma ustavljen, gospodarstvo življenje v državi pa skoraj ohromljeno. Oblasti so takoj skušale zadušiti stavko. Začelo se je preganjanje, razglasili so tudi mobilizacijo. Toda železničarjev niso zlomili, niso jih mogli prisiliti, da se vrnejo na delo. V znamenje solidarnosti z železničarji so se stavki pridružili rudarji in kovinarji. Izbruhnile so velike demonstracije in krvavi spopadi. S pomočjo vojaške sile so stavko po štirinajstih dneh surovo zatrli: ubitih je

bilo štirinajst, ranjenih pa petinšestdeset delavcev. Padlih delavcev in tega velikega boja se danes spominjamo in jim izrekamo priznanje za veliko junaštvo...

Železničarji so tudi dali pomemben prispevek v NOB: več kot 10.000 železničarjev je šlo med partizane, v prve bojne črte, 500 med njimi je imetnikov Partizanske spomenice 1941. Za narodne heroje je bilo razglašanih 50 železničarjev. Poleg tega je dalo svoja življenja v koncentracijskih taboriščih in fašističnih mučnicah še približno 5.000 železničarjev.

Na osvobojenih ozemljih v Srbiji, Bosni, Slavoniji, Makedoniji in drugod so organizirali partizanske železnice, ki so v presledkih, med sovražnimi ofenzivami, opravljale železniški promet ves čas narodnoosvobodilne vojne, na progah v Bosni pa so dobile tudi ime 'Železnice narodnoosvobodilne vojske'. To je bil med drugo svetovno vojno v zasedeni Evropi enkratni primer.

V povojnem obdobju so železničarji z velikanskim prizadevanjem in samopožrtvovalnostjo dosegli izredne uspehe pri organiziranju železniškega prometa...

Ob jubilejni proslavi 100-letnice naših železnic je tovariš Tito dejal: O dosedanjem delu železničarjev lahko mirno rečem, da je to pravi delovni heroizem. Tovariš Špiljak je tudi spregovoril o težavah, v katerih se je prav zdaj znašla naša železnica. Opozoril je, da je potrebno vse te probleme kar najhitreje reševati.

☆

Z zborovanja na Zaloški cesti v Ljubljani so udeleženci poslali tovarišu Titu pismo, v katerem so mu čestitali k dvojnemu jubileju. Popoldne pa so na Gospodarskem razstavišču 418 delavcem železniškega gospodarstva Ljubljane podelili priznanja.

TV

Ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije pomeni začetek novega obdobja v celotnem slovenskem narodnem življenju

Izročilo revolucije še velja

Deževna noč med 17. in 18. aprilom. Štirideset let je že tega! V Barličevi hiši na Čebinah nad Trbovljami se je v tej noči koval in skoval manifest ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, kalil pa celih nadaljnjih osem let, ki v zgodovini slovenskega naroda veliko pomenijo, vse do danes.

Ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije pomeni začetek novega obdobja v celotnem slovenskem narodnem življenju, obdobje, ki je 1945. leta doseglo vrh z zmago nad okupatorjem, z zmago ljudske revolucije, vzpostavitev slovenske državnosti kot sestavnega in neločljivega dela socialistične federativne republike Jugoslavije.

Čebine so na široko odprle in pokazale širokim ljudskim množicam, ki jih je desetletja tiščal jarem zatiranja, pravo pot.

Komunistična partija Slovenije je imela ob začetku druge svetovne vojne v svojih vrstah le tisoč dvesto članov, vendar njene moči zagotovo ni mogoče meriti in izmeriti po številu članstva, temveč po njeni pripravljenosti na odločilen spopad. Poleg tega pa je bila Komunistična partija Slovenije s svojim članstvom in številnimi so-

delavci takrat edina sila, ki je bila sposobna organizirati in tudi izpeljati boj za osvoboditev in konec tisočletnega hlapčevanja tujcu. Osvobodilna fronta in delavski razred pa sta vtisnila v kolo zgodovine svoj udarni, neizbrisljiv pečat.

Vse, kar smo si uspeli do danes ustvariti, vse kar gradimo in kar smo gradili, je vzklilo iz političnega programa in bojnih gesel našega delavskega razreda, naše partije, iz pobud, ki jih vsebuje manifest ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije.

● Oživljene Čebine in revirji

Minulo soboto so revirji slavili tri letošnje pomembne jubileje: štiridesetletnico ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, štiridesetletnico Titovega prihoda na čelo Komunistične partije Jugoslavije ter petinosemdeset let Titovega rojstva.

Čebine in nekaj tisoč udeležencev slovesnosti nad Barličevo kmetijo in zvečer na slavnostni akademiji v Delavskem domu v Trbovljah, so navdušeno pozdravili še živeče udeležence zgodovinske noči pred štiridesetimi leti na Čebinah: Edvarda Kardelja, Miha Marinka, Franca Lesko-

ška-Luko, Pepco Kardelj, Vencija Perka in Albina Viptnika.

Praznovanja so se udeležili tudi številni predvojni komunisti, nosilci partizanske spomenice 1941, pa Stane Dolanc, Sergej Kralgher, Lidija Šentjura, Franca Popit, dr. Marijan Breclj, Mitja Ribičič, dr. Janez Milčinski, Franc Tavčar-Rok, Ivan Maček... Slavnostni govornik je bil na Čebinah Ljubo Jasnič, predsednik RK ZSMS, na slavnostni akademiji v Trbovljah pa tovariš Miha Marinko.

Udeleženci proslave na Čebinah so se še trumoma vračali v dolino in štafeta s pozdravi predsedniku Titu je bila že na poti v Trbovlje, ko so v pozdrav vsem udeležencem zagoreli po zasavskih vrhovih številni kresovi, nebo pa krasile številne raznobarvne rakete.

● Na Čebinah so povedali

EDVARD KARDELJ: »Vesel sem, ko vidim na tem praznovanju toliko mladih. Naše izročilo in izročilo revolucije ne bo pozabljeno!«

FRANC LESKOŠEK-LUKA: »Zares se s posebnim zadovoljstvom vrača človek na kraj, kjer smo pred

štirimi desetletji skovali manifest!«

LJUBO JASNIČ: »Komunistična partija je dosegla take uspehe tudi zato, ker je imela v svojih vrstah številne in sposobne revolucionarje, med katerimi ima izjemno mesto tovariš Tito!«

MIHA MARINKO: »Ob letošnjih obletnicah je bilo napisanega veliko gradiva. Če bo od tega ostal le delček naših spoznanj, bojov in žrtvovanja za svobodo v zavesti mladih, ki imajo danes veliko nalog in odgovornosti pri graditvi nove samoupravne družbe, smo mi, ki smo začeli revolucijo, lahko prepričani, da je bodočnost v dobrih rokah!«

JOZE GAZVODA: »Februarja 1944. leta sem bil nekje v Rogu v skojevskem tečaju, ko sem zvedel za ta pomembni dogodek na Čebinah. Dvajset let mi je bilo takrat. Julija meseca istega leta sem bil tudi sprejet v partijo. Čeprav imam težave pri hoji z nogo, ki me je tokrat izdala, sem prav zadovoljen, da sem si Čebine danes dober ogledal in se v mislih večkrat vrnil na dogodke izpred štiridesetih let.«

MARIJA SOTENSEK: »Imam že trideset let, pa sem vseeno prišla s sinom in njegovo družino peš iz Kotredeža sem gor na Čebine. Barličeve dobro poznam, saj so in ed vojno večkrat bili v vasi in pri nas. Tudi po vojni smo se večkrat srečali in se pogovarjali o marsičem, vendar sem o tistih pomembnih dogodkih, ki so se dogajali tu na tej kmetiji, zvedela šele po vojni. Pa ne od Barličevih!«

KROSLIN GROZDANIK: »Doma sem iz Bosne, vendar že od 1947. leta živim v Hrastniku. Tam imam tudi družino. Na Čebinah sem prvič. Moja rojstna vas Jablanica na Kozari je podobna tem krajem. Za Čebine in njene sklepe sem

zvedela šele nekaj let po vojni v naši organizaciji ZB.«

ROZI DREMELJ: »Osmi križ mi že sili na ploča, pa sem še vseeno zinogla večino poti sem kar peš. Borčevska organizacija iz Crnomlja mi je poslala vabilo za Čebine v Leše pri Savi, kjer živim. Pa sem šla! Imam medaljo zasluga za narod pa da ne bi vedela in videla hiše, v kateri so Kardelj, Pepca, Luka in Miha Marinko ter drugi tovariši pred štiridesetimi leti sklenili pomembne stvari?!«

Na Grmeču 1942. leta so Krošlini Grozdanikovi pripeli na prsi orden zasluga za narod

»O Čebinah smo se učili le v osnovni šoli. Zdaj sem tu kot član mariborske teritorialne obrambe«, je dejala Anica Klevže, dijakinja srednje ekonomske šole iz Maribora

Še nikoli se na hribu nad Barličevo domačijo na Čebinah ni zbralo toliko ljudi, starih in mladih, ki so prihiteli iz vse Slovenije pozdraviti preživle tovarise, tvorce manifesta, prve ustvarjalce današnjega časa in številne njihove tovarise, s katerimi skupaj kujemo današnji in jutrišnji vsakdan.

Ljubo Jasnič

Marija Sotensek

Rozina Dremelj

Joze Gazvoda

TONE URBAS

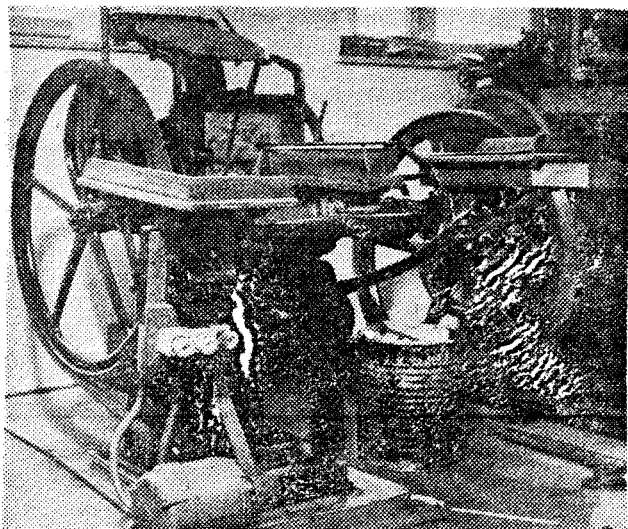
Po 36 letih bodo tiskarji spet stopili vanjo

PODMORNICA V PREOBLEKI

Domicilni odbor Centralne tehnike pri CK KP Slovenije je uspel v svoji dolgoletni želji. Dne 11. aprila se bodo še enkrat v zgodovini, tokrat v svobodi, odprla vrata obnovljene ilegalne medvojne tiskarne »Podmornice« v Ljubljani, Cesta na Brdo, blizu opekarne. Na hiši, kjer je tiskarna delovala, bodo odkrili tudi spominsko ploščo.

Takoj po začetku vojne je dala partija, kot pobudnica upora, osvobodilnemu gibanju na voljo celotni ustroj svoje tehnike. Poleg tega je omogočila, da je propagandno blago lahko prišlo v vsak kotiček razkosane Slovenije. Največ zaslug za tehniko ima narodni heroj Tone Tomšič. Zavedal se je, da je tisk najmočnejše propagandno sredstvo, obenem pa je prav ta tisk opravil še eno veliko nalogo, postal je tudi organizator osvobodilnega gibanja. Kdor je v prvih dneh okupacije dobil v roke Poročevalca ali letak OF ali celo publikacijo KP, se je prav gotovo čutil povezanega z gibanjem.

Že prvi mesec po zasedbi Ljubljane pa se je podrl dolgoletni trud CK — tehnika je izgubila obe grafični tiskarni, tisto v Sadinji vasi in kmalu za njo še tisto v Vnanjih gorah. To je bil za partijo hud udarec, saj je ostala brez lastne tiskarne prav v času, ko bi jo najbolj potrebovala, saj se je partijskemu tisku pridružil še tisk OF.

Stroj, na katerem so tiskali obrazce za dokumente

Po nekaj mesecih prizadevanja celotnega CK, predvsem pa vodje Centralne tehnike Dušana Kraigherja, se je posrečilo najti prostor za tiskarno, saj je bilo po okupaciji teže dobiti prostor, predvsem pa je položaj zahteval mnogo večjo konspiracijo in previdnost.

Poleti 1941 se je CK odločil za hišo ob Cesti na Brdo 95, ki je bila ravno na prodaj, potem ko sta si jo Franc Leskošek in Tone Tomšič še osebno ogledala. Hiša je stala na ugodnem prostoru med mestom in okolico, CK pa jo je kupil in postavil, da bi se skrili pred oblastmi, »legalnega« lastnika.

Kmalu zatem so začeli graditi bunker. To je bila prva podzemna tiskarna, grajena po izkušnjah, ki jih je tovariš Kardelj prinesel iz Zagreba. V tiskarno so septembra 1941 preselili ves črkovni material iz Sadinje vasi, tiskarski stroj tigel na ročni pogon pa so kupili pri podjetju Papirocet v Šiški. Konec septembra so prišli iz tiskarne že prvi letaki, v začetku oktobra pa ena številka Dela. Kmalu za tem je začela v tiskarni delati skupina grafičarjev-ilegalcev, ki so v njej delali in živeli. Zrak vanjo je prihajal skozi jašek, izpeljan v pralnico, vhod pa je bil iz tal stranišča. Pod je bilo treba premakniti po kolesčkih in se spustiti v globino. Prostor je bil ozek, predvsem pa stalno v vodi. Zemlja okoli je ilovnata in vode ne zadržuje. Kadar je bil naliv, je bilo potrebno odnašati tudi po pet veder vode iz prostora. Ko jo je obiskal Tone Tomšič, je dejal, da je bil že v mnogih zaporih, a v tako slabih razmerah še ne. In vendar se je tu tiskal nadvse pomemben propagandni material.

Kdor zdaj obiše Podmornico in gleda v črni podzemni rov, komajda verjame, da so v njem živeli in delali ljudje brez prestanka, noč in dan, ob umetni svetlobi, brez pravega zraka, niti pošteno iztegniti se niso mogli pri višini prostora 2 metrov. Zapuščali so prostor prav na redke čase, tudi po mesec dni ne. Hrano jim je kuhala gospodinja Bizjakova, z zunanjim svetom pa so bili povezani preko kurirjev in vez, včasih so jih obiskali tudi vodilni komunisti, saj so bili v tiskarni praktično pri viru informacij, pa čeprav globoko pod zemljo in praktično v temi.

»V bunkerju je vladal strog red,« pripoveduje Slavko KRUSNIK—MIHEC, ki je bil z Viktorjem Avsenekom v njem nazadnje in v času selitve. Ko so namreč Italijani februarja 1942 ogradili Ljubljano z žično mrežo, je postalo delo v tiskarni zelo oteženo, saj je tekla ograja le nekaj deset metrov od hiše, kjer je bila tiskarna. Prav posebno težko pa je bilo odslej prenašati tisk v Ljubljano. Avgusta meseca 1942 so zato tiskarno selili v Kozarje, od tam pa v januarju naslednjega leta v Dolomite, v Zirovnikov graben.

Danes je prostor Podmornice sicer na ogled, a brez ljudi v njej, brez tiskarjev, ki so med vojno postavljali na kocko svoje življenje in zdravje, da so tiskali stvari za partijo in Osvobodilno fronto. V Podmornici so natisnili letake, šest števk »Osvobodilne fronte«, osem tisoč žepnih izdaj pesmi Mateja Bora »Previharimo viharje«, eno številko Dela, brošuro Zakaj je propadla Jugoslavija, podobne Toneta Tomšiča, Slavka Šlandra in Ljube Šercerja ter okrog štirideset tisoč raznih obrazcev za »lascia passare«, italijanske propustnice, za osebne izkaznice, prijavnice itd. Poleg tega pa so v Podmornici naredili tudi več sto tisoč letakov in listkov z gesli, ki so jih člani OF trosili po ulicah.

Slavko KRUSNIK—MIHEC se spominja takratnih časov. »Leta 1940 sem bil vajenec v Jugoslovanski tiskarni. Učil sem se za tiskarskega strojnika in obiskoval grafično šolo. Tam smo se družili napredni fantje iz različnih letnikov, nekateri so bili že takrat povezani s komunisti in so nas opozarjali na nevarnost fašizma. Bili pa smo še mladi in nismo mogli verjeti, da bo čez nekaj mesecev že vojna in da bi v tem primeru tudi nas mobilizirali. Zgodilo pa se je tako, da smo se pridružili osvobodilnemu gibanju prostovoljno. Nekega dne smo začeli nositi iz delovnega mesta, material za OF, kasneje sem sam začel delati v tiskarni »čisto zares«. Junija je bilo, ko je prišla k meni domov Majda Vrhovnik-Lojzka in me vprašala, če bi želel delati v ilegalni tiskarni. Seveda bi, sem dejal. Doma so govorili, da so me odpeljali Italijani, dobil sem propustnico in se odpeljal na Brezovico. Od tam

me je zveza odpeljala v ilegalno tiskarno Podmornico. Lahko povem, da smo bili grafičarji že takrat močna organizacija in da je bilo prav tako dobro organizirano tudi gibanje OF. Tu in tam smo slišali kakšno okroglo o naših, ki so jo zagodli Italijanom, a v resnici so bili to resni časi in ni nam bilo do smeha. Tudi nevarnosti so prežale vsak dan, pa z nevarnostmi je kot z bolečino, navadiš se je. Gradnja bunkerja sama je bila že silen napor. Vso ilovico je bilo potrebno znositi ven v aktovki, na primer. Pa vsa organizacija prinašanja in odnašanja materiala tudi. Najhuje je bilo, ko so Italijani začeli požigati hiše. Veliko so jih požgali, naše pa ne. Kasneje so postavili žične ograje na 50 metrov, posekali pred hišo kostanje in tiskarna se je morala seliti. Dve noči je trajalo, da smo znosili in odpeljali s triciklom ves material, glavni stroj pa je kasneje gospodar odpeljal razstavljenega v samokolnici pod opeko. Imeli smo srečo, da smo ostali vsi živi, čeprav je ponoči enemu od narodne straže, ki nas je krila, padla na cementna tla puška in so ropot Italijani morali slišati, pa jih na srečo tudi takrat ni bilo blizu. V kovačiji v Kozarjih se je godilo še marsikaj, tudi zelo nepetega, a to je že druga zgodba. Čeprav v tistih časih nihče še pomislil ni na kakšno hvalo za delo, pa nama je vseeno ostal v spominu stavek Borisa Zihlerja, ko se je v neki borbeni akciji Viktor izpostavil nevarnosti, da sva osvobodilnemu gibanju bolj potrebna kot vsa četa in naj se paziva. Bila sva še mlada, takrat sem imel 17 let in pol. Od tod moje partizansko ime Mihec, čeprav bi sam dosti raje bil Miha Houdornik, tudi kasneje v partizanih.

Se preden pa je bila Podmornica zaradi žične ograje odrezana od Ljubljane, je začela v središču mesta, na Emonski cesti, delati druga grafična tiskarna, ki je dobila ime »Tunel«. Tako je šlo delo naprej in se vedno bolj razrašalo.

NEVA MUZIC

beležke

● Pomembne knjige

Časopisno založniško podjetje Komunist, glasilo ZKJ in ZKS, je pripravil pogovor z avtorji knjig, ki so izšle pri založbi Komunist in Partizanska knjiga, v počastitev 40. obletnice ustanovnega kongresa KPS na Čebinah. Pogovor je bil v Trbovljah v prostorih Delavskega doma. Knjige, ki so bile ob tej priložnosti predmet pogovora pa so: Desetletja bojev in zmag, Sarabanka in Zbornik razprav in dokumentov ob 40. letnici ustanovnega kongresa KPS. Publikacije so izdali Revirski muzej ljudske revolucije v Trbovljah, medobčinski oddelek za znanstveno raziskovalno delo in Institut za zgodovino delavskega gibanja. N. M.

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije je na ogled razstava v počastitev 40. letnice ustanovnega kongresa KPS in 40. letnice prihoda tovariša Tita na čelo partije. Razstavo je pospremil ob otvoritvi, v petek, 15. aprila, tudi bogat katalog, vse delo kustosinje Ljudmile Osjakove. Otvoritve so se udeležili vidni politični delavci, poleg člana sveta federacije Franca Leskoška-Luke, na Čebinah izvoljenega sekretarja KPS, tudi predsednik predsedstva SRS Sergej Kraigher, članica sveta federacije Lidija Šentjura, predsednik ZKS France Popit, številni predvojni komunisti in predstavniki ljubljanskih družbenopolitičnih organizacij. N. M.

● Likovniki KS Rožna dolina

Trdna je moja vera,
da napoči zarja tistega dne,
ko naša kultura ne bo več
krizantema siromakova,
temveč bogastvo bogatega.

Ivan Cankar

S tem motom pripravljata krajevna organizacija SZDL in svet KS Rožna dolina razstavo likovnih del umetnikov, ki žive na tem področju, v počastitev občinskega praznika in praznika OF. Ta razstava naj bi bila hkrati tudi temelj, na katerem bo solidarnostno zaživela nova skupnost likovnih ustvarjalcev, ki bodo s svojim delom in strokovnostjo prispevali k estetskemu oblikovanju in prostorskemu organiziranju Rožne doline, posebej še pri oblikovanju parka osvobodilne fronte in tako pri splošnem dvigu kulturne zavesti občanov. Na ta način bo ustvarjen odnos med ustvarjalcem in porabnikom kulturnih dobrin, za katerega pogosto trdimo, da manjka. N. M.

Nova plošča

Tržaški partizanski pevski zbor je izdal še eno veliko ploščo z mednarodnim revolucionarnimi pesmimi, posvečeno 30. letnici osvoboditve. Pesmi povezujejo na plošči recitatorji Slovenskega gledališča v Trstu z veznim tekstom.

Plošča, na kateri pesmi spremlja tudi veliki orkester, je izšla v samozaložbi, in sicer v 5000 izvodih. Posneta je bila s pomočjo Radia Koper v Portorožu, izdelali pa so jo v Milanu pod pokroviteljstvom trške AMPI. Album je lepo

opremljen s slikovnim in tekstovnim materialom o pevskem zboru in njegovem razvoju, na fotografijah pa sta tudi njegova častna člana: Janko Rudolf, predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in Arrigo Boldrini, predsednik ZB Italije.

Ploščo se lahko kupi tudi v Italiji, v Ljubljani pa v trgovini založbe Borec na Titovi cesti. Stane 100 novih dinarjev. Za pesmi s te plošče se zanimajo tudi številne radijske po-

staje, večkrat pa smo jih lahko slišali tudi med od-dajo še pomnite, tovariši. Pesmi so prav gotovo poseben doprinos zgodovini predvojnega revolucionarnega boja in osvobodilne revolucije ter NOB. Tržaški partizanski pevski zbor pod vodstvom dirigenta Oskarja Kjudra pa že pripravlja novo, tretjo ploščo »Zemlja in narod«, ki bo po vsebinski plati prinesla tri tematska področja: pesmi boja, pesmi tretjega sveta in pesmi mednarodnega delavskega gibanja. N. M.

Plaketa ZRVSJ — tudi TV-15

Pred dnevi je predsedstvo zveznega odbora ZRVS sprejelo sklep o podelitvi zlatih, srebrnih in bronastih plaket ZRVS Jugoslavije.

Za izjemne prispevke k razvoju in krepitvi organizacije ZRVS in izpolnjevanju njenih družbenih nalog so zlato plaketo podelili ZB NOV Jugoslavije in posameznikom Vidoju Zarkoviću, Petru Stamboliću, Lazaru Koliševskemu, Dušanu Petroviću, Aliju Shukriji, Kostu Nadju, Marjanu Cvetkoviću, Vladu Segrtu, Stanetu Potočarju in nekdanjim predsednikom združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev Božu Božoviću, Vjekoslavu Kolbu, Milojici Panteliću in Ivanu Dolničarju.

Srebrne plakete za pomemben prispevek k razvoju in krepitvi organizacije zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije so dodelili prejšnjim predsednikom komisij zveznega odbora ZRVS Jugoslavije, višjega častnega sodišča in posameznikom Mesudu Hotiću, Dragoljubu Diniću, Bošku Brajoviću, Jovu Crnogorčeviću, Vasku Talevskemu in Milanu Turini, kakor tudi listu Borba, reviji Obbrana i zaštita, listu Front, radiu Sarajevo, listu Pobjeda, listu Jedinstvo iz Siska, radiu Skopje, tedniku TV-15 iz Ljubljane, listu Politika, NIP Rilindja in novosadskemu Dnevniku.

Poleg tega je prejelo bronaste plakete tudi več novinarjev kot priznanje za prispevek k uspehu ZRVS.

Vsem dobitnikom plaket so podelili priznanja na slovesnosti ob 25-letnici ustanovitve ZRVS v Beogradu 19. aprila letos.

Ob pomembnem praznovanju

Ob pomembnih praznovanjih, ki jih praznujemo v letošnjem letu, je tudi občinska organizacija ZRVS Slovenj Gradec sprejela bogat program svojega dela.

Že marca so pripravili sedem strokovnih seminarjev, prejšnji teden pa se je patrulja na čelu s praporom občinskega odbora ZRVS in člani občinskega odbora ZB NOV ter občinskim štabom TO Slovenj Gradec udeležila pohoda na Čebine.

Po vseh osnovnih organizacijah ZRVS bodo aprila vsi rezervni oficirji in podoficirji delali praktični del izpitov, ki so v programu za 1976-77. Poleg tega bodo osnovne organizacije ZRVS, skupaj z mladino v vseh krajevnih skupnostih obiskale vsa spominska obeležja in NOV. Teh pohodov, ki so načrtovani za mesec maj, se bodo udeležili tudi člani ZB.

Junija meseca pa bodo tako kot je predvideno v načrtu po vseh osnovnih organizacijah ZRVS teoretični izpiti, strelske vaje in številna tekmovanja med osnovnimi organizacijami ZRVS.

Nedvomno pa bo tako široko zasnovano delo zahtevalo prizadevanost vseh organizacij, aktivov ZK, odborov in komisij ter posameznih članov ZRVS v občini Slovenj Gradec.

ADOLF ANKON

Vojaki ob slovesnem podpisu prisega

Prisega pred zastavo

Pred zastavo prve slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »Toneta Tomšiča« in predstavniki družbeno-političnih organizacij, starešin JNA, mladincev, pionirjev in številnih staršev iz skorajda vseh krajev naše domovine, so pred dnevi prisegli mladi vojaki enote Rudija Košmrlja, Ivana Torlaka in Borisa Vučkovića. O pomenu tega svečanega trenutka je zbranim govoril Rudi Košmrlj.

Ob tem seveda niso pozabili na 40-letni jubilej prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, na njegov 85. rojstni dan in še na druga pomembna praznovanja v republiki in državi.

Vsem slavlencem je poslal v imenu ljubljanskega armadnega področja prisrčne čestitke polkovnik Janez Šlemic, v imenu družbenopolitičnih organizacij pa Miloš Mikulić in predstavniki šol, delovnih organizacij, mladine in pionirjev.

Po svečani prisegi so vojaki pokazali zbranim gostom svoje učilnice, delovne in bivalne prostore in jih tako seznanili z življenjem in delom vojakov in starešin.

SVETISLAV NIKOLIĆ

Skrbneje pripravljeni pohodi mladih

Slehermo leto pripravijo v mesecu mladosti pri občinski konferenci ZSMS na Jesenicah tradicionalne pohode jeseniške mladine po partizanskih in kurirskih poteh na območju jeseniške občine. Dosedanje izkušnje pri organizaciji teh pohodov pa so pokazale, da so bile priprave večkrat le preveč površne, kar je seveda povzročilo včasih tudi neprijetnosti in težave med samim pohodom.

Prav zato so člani OK ZSMS na Jesenicah sklenili, da se bodo letos bolj skrbno pripravili na take pohode. Sredi januarja so že izvolili pripravljalni od-

bor, ki vodi in usmerja akcije vse do končne izvedbe pohodov. Letošnji pohodi bodo še posebno svečani, namenjeni praznovanju dveh jubilejev tovariša Tita.

Člani letošnjega pripravljalnega odbora se zavzemajo, da bi ti pohodi imeli tudi v prihodnje bogatejšo vsebino. Letos bo z mladimi pohodniki odšlo na pot tudi več članov ZRVS, ki bodo na terenu pokazali večšine s področja orientacije, topografije, taktike td. Pohodov se bodo seveda udeležili tudi nekdanji borci in mladim spregovorili o

dogajanjih pred tridesetimi in več leti ob številnih spominskih obeležjih. Med potjo pa bodo pripovedovali svoje spomine na NOV.

Člani pripravljalnega odbora so za letos tudi obljubili, da bodo poskrbeli za večjo disciplino in red, tako da se bo načrtovan program teh aktivnosti nemoteno odvijal. Mladince, ki bodo vodili posamezne bataljone in odrede, bodo letos izbrali med aktivnimi in izkušenimi člani ZSMS, ki že vrsto let uspešno delujejo v organih OK ZSMS.

JANKO RABIĆ

Obrambni dan šolskega centra

Prejšnji teden je aktiv zveze rezervnih vojaških starešin pri novogoriškem šolskem centru za blagovni promet, seveda s sodelovanju s prosvetnimi delavci in občinskim odborom ZRVS v Novi Gorici, izvedel enodnevni program obrambne pripravljenosti dijakov šolskega centra za blagovni promet.

Program obrambnega dneva je bil zelo pester, dobro organiziran in izveden na splošno zadovoljstvo organizatorja, kakor tudi za več kot 800 fantov in deklet tega centra.

Potem, ko so dosledno uresničili navodila ob alarmu in odšli iz razredov vsak na svoje določeno mesto v namišljeno zaklonišče, so se pomerili še v številnih vrsteh, iskanju skritih pisanih poročil, iskanju diverzantov itd. Med drugim so si tudi ogledali

razstavo orožja, se pogovarjali z borci NOV, odgovarjali na vprašanja iz NOV... Med-

Predsednik občinskega odbora ZRVS Marino Bastjančič med govorom ob zaključku obrambnega dneva

tem pa je varnostna, kurirska, informativno propagandna, foto služba in služba prve pomoči neprestano uspešno delovala.

Posamezne naloge je posebna strokovna komisija tudi ocenjevala in prvo mesto prisodila šestčlanski ekipi 2. a razreda srednje ekonomske šole.

Ob zaključku obrambnega dneva sta zbranim udeležencem spregovorila tudi predsednik družbeno-političnega zbora skupščine občine Nova Gorica Miro Nakrst in predsednik občinskega odbora ZRVS v Novi Gorici Marino Bastjančič, ki sta med drugim tudi pohvalila organizatorje in dijake za dosežene uspehe in jih seznanila s pogoji za vpis in šolanje v vojaških akademijah.

MILE GOJKOVIĆ

Usposabljanje prebivalstva

V občini Radlje ob Dravi so že sprejeli odlok o usposabljanju in pouku prebivalstva za obrambo in zaščito, ki je obvezen za vse občane v občini stare od 15. do 60. leta za moške in do 55. leta starosti za ženske. Obveznosti osnovnega in dopolnilnega pouka so oproščene le osebe, ki jih oprošča tudi zakon o ljudski obrambi.

V občinskem odloku je tudi zapisano, da se pouk pripadnikov teritorialne obrambe opravlja po zakonu o vojaški obveznosti in navodilih republiškega in

pokrajinskega štaba teritorialne obrambe. Za vse tiste občane, ki niso razporejeni v omenjene enote, so dolžni uresničevati program republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito.

Tudi mladina v srednjih in poklicnih šolah se mora ravnati po navodilih odloka, oziroma skladno z določili zakona o ljudski obrambi, ki je tudi v učnem programu šole. Vsi tisti mladinci in mladinki, ki ne obiskujejo niti srednje niti poklicno šolo in so stari od 16 do 17 let,

imajo po navodilih zveznega sekretariata za ljudsko obrambo 136 ur predavanj na leto.

Ob široko zastavljenih obrambnih akcijah v občini Radlje ob Dravi kaže, da si v veliki meri prizadevajo, kako bi čimbolje uresničevala naloge pri obrambnih pripravah, ki jim jih nalaga slovenski zakon o ljudski obrambi, kakor tudi zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah.

DRAGO MIKLAVEC

Z velikim prizadevanjem do uspehov

V tečaju kandidatov za komandirje odeljenja v enoti Miomira Novakovića, so fantje končali prvi del z zelo visoko oceno strokovnega znanja. Podelili so jim čin razvodnika. Doseženi učni uspeh pa je nedvomno skupek prizadevanj starešin kot tudi vojakov.

Poleg vsakodnevnih vaj pa se fantje kaj radi udeležujejo tudi manifestativnih pohodov. Marša na Dražgoše se še vsi prav dobro spominjajo. Težko je bilo, vendar so prav vsi vzdržali. Kadar je bilo najtežje, so pomagali eden drugemu. Tako je tudi pri učenju, kajti le tako se dosega zavijanja vredni uspehi posameznikov in enote.

Doseženi uspehi pa jih sedaj še bolj obvezujejo. Slobodan Kusanović je eden najboljših tečajnikov. Zda je tudi namestnik komandirja odeljenja. Ne samo da pomaga svojim tovarišem pri učenju, temveč se je že velikokrat izkazal tudi z delom v kulturni in športni organizaciji.

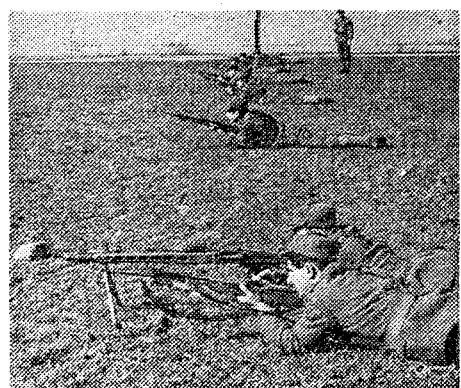
Med najboljšimi so tudi Huse Kadić in Časlav Stevanović pa Spasoje Vidojević in drugi. Pri tem uspehu pa ne smemo pozabiti na starešine, ki so prav tako v veliki meri pripomogli, da so tečajniki dosegli tako dobre učne uspehe. Stažist Marjan Ropić in deseterarji Čamil Sirč, Vinko Krivec in Zoran Vujaković, so tudi nosilci značke najvišjega priznanja za vojake.

Vojaški, posebno pa še tovariški odnos, ki vlada med tečajniki, je nedvomno porok, da bodo dosegli ob koncu tečaja še boljše uspehe. Pri vsem tem pa ne pozabljajo na politično izobraževanje tečajnikov. Marksistični krožek obiskuje trenutno kar polovica tečajnikov. Kmalu se jim bodo pridružili še ostali, kajti predavanja Velike Nastevskega in tovarišev iz enote so zares privlačna, zanimiva in poučna.

Bodoči deseterarji imajo kaj malo prostega časa, vendar se za to niti ne jezijo, saj vedo, da bodo že čez nekaj

mesecev prav oni urili mlade vojake in zato se morajo na to zahtevno nalogo kar najboljše pripraviti.

Z. BENKA

Najboljša enota na vajah

ODLIKOVANJE DRUSCHKEJA ME JE REŠILO TEŽKEGA ZASLIŠEVANJA

Jeseniški morilec Clement Druschke je zadnje čase spet močno prisoten v naši javnosti. To še posebej na Jesenicah, kjer je storil toliko gorja. Če bo res prišlo do tega, da bo postavljen pred sodišče, se bo kljub temu, da so minila že dolga leta, še vedno našlo mnogo živih prič, ki bodo lahko spregovorile o njegovih zločinih.

Tudi jaz sem se srečal z Druschkejem, a sem imel srečo, da sem prišel pred njega prav tisti dan, ko je prejel visoko odlikovanje. Bil je tako prevzet, da je kar pozabil na svojo podivjanost in grobost. Verjetno sem bil eden redkih aretirancev, ki ga ni dal mučiti in je z njim še kar človeško postal. Vedel je o meni, da sem povezan s svojim bratom Francem Sočanom in to priznanje je tudi zahteval od mene. »Če priznaš ali ne, Dachau ti ne uide«, mi je dejal.

Aretiran sem bil 4. aprila 1943, ko sem se vrnil iz Celovca. Na sedežu gestapa so me vprašali, kje imam

marca, ko je bilo aretiranih kar 46 pripadnikov osvobodilnega gibanja na Jesenicah in okolici, do česar je prišlo zaradi izdajstva pobeglega borca. Iz Zwickovega odgovora sem razbral, da je bil vzrok da so me zaprli, le moj brat.

● Pobegli borec izdaja

Omenim naj, kako je prišlo do aretacije v drugi polovici marca leta 1943, ko je gestapo odkril široko mrežo osvobodilnega gibanja na Jesenicah. V drugi polovici februarja je v neki noči iz Cankarjeve čete pod Stolom pobegnil do tedaj dober borec in tovariš s partizanskim imenom Višinski. Doma je bil s

pogledal, sem dejal, da pač ne smem, ker sem zapornik. Ne vem, kaj me je prišlo, da sem dejal, da sem v prvi svetovni vojni tudi jaz prejel razna odlikovanja in da sem bil kar pomenen nanja. Začelo ga je zanimati, kakšna odlikovanja sem dobil in za kakšna dejanja. Povedal sem, da sem dobil zlato ter veliko in malo srebrno odlikovanje ter tudi Karlov križec. Resnica je le zadnja, ki ga je prejel vsak vojak, ki je bil tri mesece na fronti. Začel se je zanimati, kje sem se v prvi svetovni vojni bojeval. Lagal sem mu, da na italijanski fronti pri Gorici, Doberdobu in Pijavi. V sosednji sobi se je oglasil Zwick in dejal, naj mi nikar vsega ne verjame. »Pusti ga, naj govori,« ga je zavrnil Druschke. »Saj imamo dovolj časa!«

Ne vem, koliko mi je verjel, jaz pa sem govoril o soški fronti kot preizkušen vojak. O teh bojih sem namreč veliko prebral in slišal od ljudi, ki so se res vojskovali z Italijani, zato sem lahko našteval razne italijanske enote ter tudi imena italijanskih oficirjev. Govoril sem o katastrofi italijanske armade, on pa me je spraševal. Tako je minil dopoldan.

● Soočanje

Opoldne so me vtaknili v zamreženo sobico, kamor so mi prinesli tudi kosilo.

v esesovskih vrstah so dajali odlikovanja samo za »izjemne zasluge«. Druschke je prišel na Jesenice kot esesovski vodnik (fotografija iz leta 1941), pa je svojo »kariero« sklenil kot esesovski podporočnik s tremi odlikovanji! S tem so bili poplačani njegovi zločini.

Okrog dveh popoldne so se odprla vrata in na hodniku sem zagledal pobeglega borca Višinskega. Druschke me je vprašal, če ga morda poznam, jaz pa sem odvrnil, da le bežno. Višinski je takoj dejal, da me dobro pozna, ker me je večkrat videl z bratom Francem, ko sta prihajala s Stola v planino pod Golico. Videl sem, da ne bom mogel več tajiti, paziti moram le, da ne bom nikogar potegnil za seboj. V sobi me je Druschke spet vprašal, če sem sodeloval z »banditi« kot je moj brat. Pritrdil sem. Zahteval je, naj povem, kdo vse je prihajal v štik z bratom, kje sem se prvič sestel z njim in še druge podrobnosti. Spomnil sem se besed »Mr-tvi ne govorijok«, zato sem odgovoril, da je vse to op-ravi Niko Bernard. »Ze zopet Bernard. Ta je že do-bil svoje«, je dejal Druschke, kar me je še bolj prepričalo, da je Niko mrtev. Gestapo ni zvedel, kdo je opral bratovo perilo niti, da sva se prvič sestala pri družini Bizjak-Pris-tov ob cesti na Golico.

● Dachau mi ni ušel

Druschke mi je rekel, da o meni že tako dovolj vedo, da me lahko pošlje v Dachau, zato ni pomembno, ali bom priznal ali ne. »Vsi Kranjci ste proti nam,« je dodal. Odgovoril sem, da sem v bistvu Primorec, na kar je odgovoril, da smo pač vsi Slovenci proti njim, tudi tisti, ki jim služijo, a le zaradi svoje koristi. Omenil sem, da sem pred kratkim bral v Karawanken Botte, da smo vsi Slovenci razen »banditov« in njihovih pomagačev, za veliki nemški rajh. Odmahnil je z roko in dejal, da so to same laži in da mi to sedaj lahko pove, ker tako ne bom prišel več domov. Mogoče tudi sam ni več verjel v zmago nad »banditi«!

Ko sva se v začetku avgusta 1943 po štirih mesecih v sobi številka 11 v begunjskih zaporih srečala z Bernardom, mi je najprej dejal, naj nikar ne mislim, da me je izdal on. »Ne« sem odvrnil. »To je bil Višinski, ki sva ga oba dobro poznala, a jaz sem zvrčal krivdo nate, ker sem bil prepričan, da si mrtev.«

Veliko sva si imela povedati onih štirinajst dni, ko sva bila skupaj v sobi. Nato pa so me odpeljali v Dachau, njega pa v Maut-hausen.

Še po tolikih letih se spominjam zasliševanja pri Druschkeju in verjetno se moram zahvaliti prav odlikovanju, ki ga je prejel tisti dan, da z menoj ni ravnal tako kot z drugimi.

SREČKO SORLI

Množijo se časopisni stolpci in veliko je slišati po radiu, še posebej po radiu Triglav z Jesenic, o nekdanjem šefu gestapa na Jesenicah Clementu Druschkeju in njegovih pomagačih, o njihovem nasilju in terorju nad rodoljubi iz vseh krajev današnje jeseniške občine vse od Begunj pa tja do Rateč. Pripovedim zapornikov jeseniških in begunjskih zaporov mnogi danes skoraj ne verjamejo. Ne čudi me, saj nekdo, ki ni na lastnem telesu občutil vseh strahot, ne ve, koliko človek v takšnih trenutkih vzdrži. Ker sem bil tudi sam eden izmed teh trpinov, ne morem kaj, da ne bi tudi sam nekaj napisal.

Aretirali so me doma 8. aprila 1943 ob tretji uri zjutraj. Ta dan so nas z Gorij odpeljali 24 v begunjske zapore. Teden dni smo bili v nabito polni sobi, nato pa so me odpeljali na prvo zaslišanje. Takrat sem se spomnil besed pokojnega Cirila Šubica iz Spodnjih Gorij, ki mi je rekel: »Če te bodo aretirali, ne smeš priznati niti 'A'. Če boš priznal 'A', boš moral priznati tudi 'Z'. Besedam primerno sem se tudi držal. Na zaslišanju nisem poznal nikogar in tudi imen se ne spominjam. Pravzaprav se jih nočem spominjati, kajti prehudi so spomini na tiste čase. Zasliševalci so bili trije, spraševal pa me je le eden; druga dva sta bila pripravljeni za bičanje. Ker nisem hotel odgovoriti na nobeno vprašanje, so me slekli, položili na dolg stol in padalo je po meni z bikovko in tanko verigo. Bil sem ves okrvavljen in podplut. Kako dolgo so me topli, ne vem, spominjam pa se, da sem se zavedel šele v samici. Tri dni sem imel mir, vendar nisem dobil nobene hrane. Le malo postane vode je stalo na zarjaveli pečici, ki mi je edina delala družbo. Bila je hladna in bogve, kdaj je bila zadnjič zakurjena.

Po treh dneh stradanja so me spet odpeljali na zasliševanje. Ponovili so ves postopek le s to razliko, da so me obesili za na hrbtu vezane roke in so me na razbolem telesu udarci še huje boleli kot prvič. Spet

MLADOST V TEMNICI

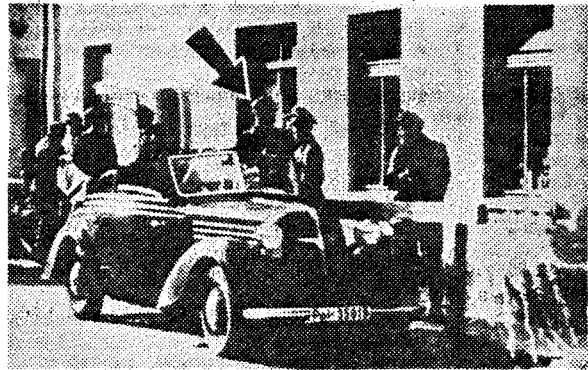
sem se iz brez zavesti zbudil v celici. Pri teh zaslišanjih so mi zbili tri zobe na levi strani. Zaslišanje so ponovili še dvakrat ali trikrat. Pri zadnjem me niso topli. Ponudili so mi kratek zapis, ki naj bi ga podpisal, a sem trmasto odklonil, ker sem vedel da bi si podpisal smrtno obsodbo. Nemci so natanko vedeli, kaj sem delal pred aretacijo in da sta moja starejša brata bila že od leta 1942 med partizani.

V celici sem ostal sam še natanko trideset dni. Dneve sem zaznamoval z nohtom na zid. Star sem bil osemnajst let, v najlepšem cvetu mladosti. In v teh letih gniti v vlažni, mrzli in mračni samici ter ležati na golih tleh, je bilo zares grozno. Zunaj je bila pomlad v polnem razcvetu, mene pa je le enkrat na dan pozdravil steber sončnih žarkov skozi zamreženo okno pod stropom. Želim, da bi te vrstice prebralo čimveč mladih, da bi znali bolje ceniti današnji čas in tudi nas.

Trideseti dan mojega samevanja so me odpeljali v zgornje prostore pred sprejemno pisarno, kjer je bilo že devet zapornikov. Poznal sem samo Simona Zimo iz Zgornjih Gorij (Grabče). Poklicali so me v pisarno in mi dali prebrati dopisnico, ki sta mi jo pisala oče in mama iz taborišča. Šele sedaj sem zvedel, da je dom prazen. Odpeljali so me v celico s še štirimi zaporniki. Noč smo prebedeli, saj se je vsak v mislih poslavljaval od domačih in domovine. Okrog treh zjutraj so se spet odprla vrata celice. Vstopil je upravnik begunjskih zaporov ter vprašal, kdo je Jože Ambrožič. Javil sem se, on pa me je začel spraševati o osebnih podatkih. Spet me je odpeljal v zgornje prostore, kjer so še vedno zasliševali zapornike. Spoznal sem, da sem se drugič rodil. Ko se je svitalo, je kamion v majsko jutro odpeljal devet žrtev na neko morišče. (Teh devet talcev je bilo ustreljenih v Bitnjah v Bohinjski Bistrici 13. maja 1943.)

Po tem »rojstvu« sem bil v begunjskih zaporih še tri mesece, nato pa so me odpeljali v kazensko taborišče v Nemčijo. Začela se je nova krvava golgota. Bil sem mlad in sem jo preživel. Domov sta se vrnila tudi starša ter brat, starejši brat pa je padel kot partizan.

JOŽE AMBROŽIČ

Odtod so odhajali v akcije Druschke in njegovi pomagači

brata. Odgovoril se, da ne vem, katerega mislijo, ker je eden v Tolminu, drugi pa menda v Ljubljani, ker se po zlomu stare Jugoslavije ni več vrnil na Jesenice. »Dobro veste, katerega mislimo«, je dejal gestapovec Zwick. »O tem se bomo še pogovorili!« Odpeljali so me v zapore, ki so bili tedaj v Kosovi grašini.

Dva ali tri dni kasneje so me ob osmih zjutraj spet pripeljali na sedež gestapa. V veliki sobi, v 2. nadstropju je bil Zwick, v drugi manjši pa Druschke. Ta me je takoj vprašal po bratu Francu. Ko sem mu dejal, da ne vem, kje je, mi je prisolil krepko zaušnico. To je bil tista dne prvi in zadnji udarec. »Imate pol ure časa, da si premislite,« je dejal in začel brati časopis. Čez pol ure me je spet vprašal, če bom spregovoril, a sem mu spet odgovoril, da ničesar ne vem. »Pa počakajva še malo«, je dejal in začel spet brati. Verjetno je nekoga pričakoval, ker je večkrat pogledal na uro. Res ga je nekdo poklical iz sobe in ga ni bilo nekaj časa nazaj. Zwick, ki je bil v prvi sobi, me je med tem poklical in mi dejal, naj vse priznam, ker o meni vedo vse. Vprašal sem ga, kaj pravzaprav vedo, ker sem se bal, da sem povezan z velikimi aretacijami v drugi polovici

Planine pod Golico. Najprej je izdal svoje soborce, nato pa je začel izdajati vse aktiviste, ki jih je oseben poznal ali pa je zanje le slišal. Tako je bilo po njegovi zaslugi do konca marca zaprtih kar 46 aktivnih članov narodnoosvobodilnega gibanja. Zadnji sem prišel na vrsto še jaz, ko sem že mislil, da je preganjanje končano. Med prvimi so zaprli Nika Bernarda, ki je bil glavni organizator OF na območju Sava na Jesenicah. Zasliševali in mučili so ga tako, da je komaj ostal živ in ko sva se po štirih mesecih srečala v begunjskih zaporih, se je s težavo premikal. Nekaj dni preden sem bil aretiran, mi je nekdo povedal, da je Niko podlegel grozovitemu mučenju in tako sem na zaslišanju krivdo valil na njega, ker sem bil prepričan, da je mrtev in mu ne morem več škodovati. Kako se človek lahko prevara!

● Domišljija mi je pomagala

Ko se je gestapovec Druschke vrnil v sobo, je sedel za mizo nasproti mene in položil pred sebe odlikovanje. Zaverovano je gledal vanj in nisem mogel zadržati, da ga ne bi vprašal, če je to danes prejel. Pričimaj je, jaz pa sem dejal, da škoda, da mu ne morem čestitati. Ko me je

v nekaj
vrsticah

PTUJ

Se v letošnjem letu bodo v Mostju, nedaleč od Ptuja, kjer je pred 35 leti izkpravela četa hrabrih partizanov, uredili spominski park. En spomenik tam že stoji, v spomin na dramo 10 partizanov, ki so tam padli, ker so bili izdani, kjer prirejajo vsako leto spominsko slavo. Tod je tudi sklepna prireditev »Po poteh revolucije«, pa sprejem mladih komunistov, zaobljuba pripadnikov SLO itd. V akcijo za ureditev parka se bo vključila tudi ptujka mladina.

FRANJO HOVNIK

MURSKA SOBOTA

Občinska strelska zveza bo v mesecu aprilu nadaljevala z organiziranjem različnih tekmovanj strelcev v raznih kategorijah. Tako bodo izpopolnili vsakoletni strelski koledar. Najprej bodo na vrsti tekmovanja z zračno puško, nato v maju z malokalibrsko puško in tekmovanje v streljanju na glinaste golo-be. Tekmovanja bodo tudi v mesecu juniju. Tekme bodo v malokalibrski puški, pa puški s prosto izbiro in republiško prvenstvo za člane z MK puško serijske izdelave.

FILIP MATKO

RADEČE

Pregled dela ZB poteka v pristojnosti 56 članov in predstavnikov družbeno-političnih organizacij v kraju. Na tem zboru so imeli tudi volitve in podelili plakete. Pri prijateljskem prigrizku se je pokazalo, da se člani med seboj kar pre malo poznajo. Pokazalo se je tudi, da je obveščanje o udeležbah na proslavah kar preveč pomanjkljivo. Zato je bilo predlagano, da bi se člani zbrali vsaj še enkrat med letom in se pogovorili o sprotnih težavah, da s tem ne bi obremenjevali čas letnega občnega zbora.

SREČKO GRAŠIČ

CERKNICA

Med upokojeenci je veliko takih, ki so nekoč bili aktivni. Zato je Društvo upokojeencev Slovenije tudi letos predlagalo področno tekmovanje Ljubljana-Notranjska, občinski zvezi društva upokojeencev Ljubljana-Siška. Tekmovanja se bodo pričela v mesecu maju. Pomerile se bodo ekipe v kegljanju, balinanju, streljanju in šahu. Tekmovanja bodo v Cerknici in Ljubljani. Množična rekreacija ni le koristna ampak tudi pogloblja stike. Društva upokojeencev pa bodo na področju svojih občin pripomogla k uspelem tekmovanju.

VINKO BOVCON

TRNOVLJE

Borci so v Trnovljah pri Celju ustanovili v letu 1976 pri krajevni skupnosti iniciativni odbor za zbiranje finančnih sredstev za asfaltiranje približno treh kilometrov ceste. Del sredstev so prispevali tudi krajanji, ki bodo to cesto uporabljali. Ostali del sredstev je prispevala občinska skupščina Celje. Cesto so odprli prometu koncem minulega leta.

VIKTOR DOBRISEK

MARIBOR

8. aprila 1977 je bila v domu političnih organizacij v Mariboru redka svečanost. Predsednik skupščine občine Maribor Vitja Rode je podelil 30 članom ZB Ivan Cankar v Mariboru državno odlikovanje za dosedanje delo. Odlikovanje so prejeli: Miro Posega red za zasluge za narod s srebrnimi žarki — red dela z zlatim vencem Milka Bračko, Ida Filipič, Anton Klančar, Anka Klarič, Vera Klarič, Milan Podkrižnik, Vida Rudolf, Janez Skušek — red republike z bronastim vencem Drago Drolenc, Marica Kocič, dr. Maks Kozinc, Anica Mahovne, Ivan Rudolf, Marija Škofič, Jakob Tekavec, Iva Valenti, Harman Weiss in Vinko Zurga — red za zasluge za narod s srebrno zvezdo Angelca Hribar, Stanko Lapajne, Irena Mrcina, Marija Sinič in

Ignac Skočir — red dela s srebrnim vencem pa so prejeli Marica Cerkovnik, Marica Grosman, Marjan Guček, Breda Juranič, Franc Košuta in Milka Pušenjak.

RADO PUŠENJAK

BEGUNJE

Koordinacijski odbor za letošnje proslave je že začel z delom. Osrednja proslava praznika KS Begunje bo 1. maja. Odkrili bodo spominsko ploščo na osnovni šoli v Begunjah, ki bo nosila ime »Sola 4. maj, dan osvoboditve Begunje«. Na proslavi in slovesnosti bo sodeloval Kokrški odred. V njegovem imenu bo odkril spominsko ploščo in razstavo o nastanku in borbeni poti odreda njegov komandant tovariš Janko Prezelj-Stane. 7. maja bo srečanje nekdanjih internirank. Svečanosti bodo potekale v predprostorih nekdanjih zaporov z zborovanjem in kulturnim programom. 18. aprila bomo sprejeli zvezno štafeto, sledila bo proslava v občinskem merilu.

PAVLE VUGA

MARIBOR

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije je po športnem koledarju za leto 1977 priredila 27. republiško tekmovanje v šahu. Organizacijo je prevzel Zavod za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku. Sodelovalo je osem šahovskih ekip, iz vsakega področja po dve ekipi. Sistem igre je bil brzoturnir. Zmagali so šahisti iz Maribora in prejeli zlato medaljo, sledi Slovenj Gradec, Jesenice, Ponikve na Dolenjskem, Nova Gorica, Kranj, Ljubljana-Siška in Koper. Prireditelj je goste prijazno sprejel.

VINKO BOVCON

ZAGORJE

Danes praznuje kegljaški klub 20-letnico. Pred 20 leti se je klub Invalid-Zagorje prvič srečal s kegljači invalidi iz Črnomlja. Tokrat je bilo srečanje v Črnomlju ob občinskem prazniku. Zmagalo je moštvo SD Invalid-Kočevje, ki je prejelo poleg diplome še srebrni pokal v trajno last. Društvo Invalid-Zagorje pa je prejelo bronasti kip livarja. Do danes smo že 90 krat sodelovali na prijateljskih srečanjih športnikov.

IVAN MRNUH

LESCE

Svoj delež kulturnim prireditvam v počastitev letošnjih jubilejev so prispevali tudi gojenci glasbene šole in osnovni šol radovljiške občine. Pripravila se mladinsko glasbeno srečanje instrumentalnih skupin in solistov z izvedbo partizanskih in drugih skladb iz bogate zbirnice revolucionarne preteklosti in NOB. Prireditelj bo 22. aprila v avli o. š. F. S. Finžgar v Lescah. Nastopili bodo člani tamburaškega orkestra o. š. dr. Janca Mencingerja, otroški orfov orkester iz o. š. dr. Josipa Plemlja, zbor harmonikarjev glasbene šole iz Radovljice in več manjših skupin.

JOŠT ROLC

BEGUNJE

Na zadnji seji odbora Kokrškega odreda, ki je bila 28. marca v Križah pri Trzinu in katere se je udeležila tudi delegacija DPO iz Begunje, so se pogovorili o pripravah na letošnje proslave, kjer bodo v veliki meri sodelovali borci Kokrškega odreda. Poleg osrednje proslave 1. maja bodo še proslave na Okroglem, v Strahinju in na Kaliču. V Begunjah uspešno deluje tudi strelska družina. SD Begunje naj bi se preimenovala v Strelsko družino »Kokrški odred«. Na seji so tudi sprejeli sklep da se ustanovi v Begunjah aktiv Kokrškega odreda, ki bo povezoval borce tega odreda iz celotne radovljiške občine. V toku so priprave na odkritje spominskega obeležja Kokrškega odreda pod Begunjščico, 25. maja. Takrat bo tudi srečanje v Završnici.

PAVLE VUGA

GRIZE

V Grižah, Zabukovici, krajih znanih iz predvojnega revolucionarnega gibanja so se pričele proslave in svečanosti. Ze leta 1936 je bila tu ustanovljena prva partijska celica. OK ZSMS Zalec je tu že organiziral prireditev »Naša beseda 1977«. Med recitali je bil recital OO ZSMS Griže posvečen predvojnemu komunizmu in skopjevcem. Recital so zaključili z izjavami tujih državljanov o Titu. Opazen je bil tudi recital o. š. Petrovč »Kako si lepa, domovina« in o. š. Semper »Korak v svobodo«. Tako mladina ohranja tradicije.

FRANC JEZOVNIK

SLOVENSKA BISTRICA

Vsak trenutek pripravljeni

Ze v uvodu lahko zapišemo, da imajo v občini Slovenska Bistrica dobro organizirano in razvejano izobraževanje o obrambi občanov, v katerem sodelujejo tudi člani ZRVS in drugi. Lani je šlo skozi različne oblike izobraževanja in priprav približno 44.000 prebivalcev. Predavani so se redno udeleževali tudi člani SLO, mladina in člani ZZZB NOV, ki so v občini še posebno delavni.

V občini pod partizanskim Pohorjem imajo v te namene kar trideset strokovnjakov — predavateljev, ki po končanem predavanju pripravijo tudi pogovor s poslušalci. Ti pogovori so prav zanimivi, saj udeleženci sprašujejo o najnovejših obrambnih sistemih. Predavatelji si pri svojih razlagah pomagajo z diapozitivi ter predvajanjem filmov s tematiko o obrambi. Lani si je tovrstne filme v občini ogledalo 800 ljudi.

Glede na uspehe lanskega leta je pričakovati, da bodo občani prihajali na tovrstna predavanja tudi letos. Popetriji jih bodo z zgodovino NOB.

FRANJO HOVNIK

BOHINJSKA BELA

Krajevni praznik v spomin
na posvetovanje
organizatorjev vstaje 1941

Na pobudo krajevnih konference SZDL je skupščina krajevnih skupnosti Bohinjska Bela sprejela sklep, da 20. april proglasi za krajevni praznik. Tega dne leta 1941 so se pri hiši Matevža Volfa-Blaža na Slamnikih nad Bohinjsko Belo sešli na posvetovanje komunisti jeseniškega in bohinjskega območja in se dogovorili o pripravah ter organiziranju oborožene vstaje proti nacističnemu okupatorju. Za krajevni praznik pripravljajo vrsto prireditev, za katere so se že dogovorili predstavniki DPD Svobode, gasilci in druga društva ter družbene organizacije.

Najprej bo 21. aprila sektorska gasilska vaja. 22. aprila zvečer bo proslava, na kateri bodo podelili priznanja krajevnih skupnosti tovarišema Mihi Burji z Bohinjske Bele in Alojzu Razingerju s Kupljenika. Osrednja proslava bo 23. aprila na Slamnikih. Pred hišo Matevža Volfa bodo prišle patrulje ZB NOV, JLA, teritorialnih enot in mladine, ki bodo opravile pohod po partizanskih poteh. Sledil bo kulturni program, v katerem bodo sodelovali člani DPD Svobode in godbe na pihala iz Gorij. Zbirališče bo ob 8. uri pri kulturnem domu na Bohinjski Beli. Vabljeni so vsi.

JOŽE ROLC

BELA NA VIPAVSKEM

Spominsko obeležje prvim
padlim partizanom

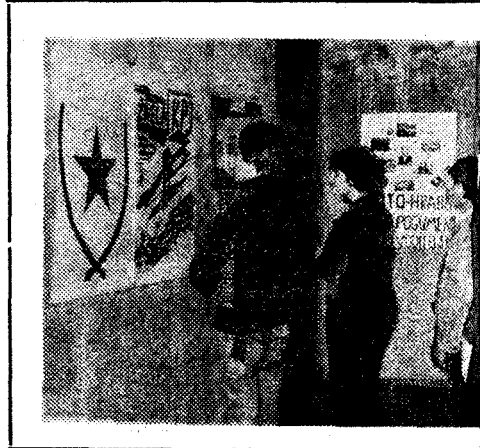
Člani družbenopolitičnih organizacij v Podkrajju že dalj časa razpravljajo o postavitvi spominskega obeležja prvim padlim partizanom v Beli. Tudi za mesto, kjer bi spomenik stal, so se že dogovorili. Spomenik bo poklon osmim padlim partizanom, ki so izgubili življenje 15. februarja leta 1943. Med imeni omenimo Antona Bajca, Ivana Razpora, Ivana Petrovčiča, Stanka Ferjančiča, enemu se je posrečilo pobegniti. Vseh osem je pokopanih na tisti strani miranskega pokopališča, ki od razmejitve leta 1947 pripada Italiji. Državna meja teče namreč čez pokopališče. Marca 1943 so fašisti izselili iz Bele vse prebivalce. Družine so našle zavetje v Podkrajju in Vipavi. Polja so obdelovali le s posebnimi dovolilnicami italijanske oblasti. Sedem vaščanov so takrat odpeljali v zapore in so se vrnili po kapitulaciji Italije. Obeležje naj bi bilo odkrito pred letošnjo jesenjo. Delovni odbor je že izbral. Spomenik bo stal približno tri stare milijone. Denar bodo prispevali osnovne organizacije ZB v Podkrajju in Colu, dve krajevni skupnosti in vaščani. Ostali padli med vojno in druge žrtve počivajo v skupni grobnici v Podkrajju.

FELIKS HLADNIK

BLEJSKA DOBRAVA

Obračun dela ZB

V preteklih letih si štejejo krajanji za enega največjih uspehov pobratenje med Blejsko Dobravo in krajem Ravne-Bate. Do sedaj so bila še štiri srečanja. Na območju Banjske planote je med vojno padlo sedem partizanov z Blejske Dobrave. Vsi člani organizacije tudi zelo prizadevno delujejo v LO in DS. Organizacija primerno skrbi za

borce, varstvo spomenikov, pomanjkljivo pa je še delo delegacij v SZDL in KS. Letos se bodo krajanji vključili v vsa jubilejna praznovanja. Junija bo srečanje na Ravnah, avgusta pa na Dobravi. Na proslavah bo nastopil pevski zbor »Vintgar«. V dogovoru je organizacija tudi s preživeli kurirji karavle G-8, da bi jo obnovili na Obranci na Mežakliji. Julija bi jo na svečanosti predali v varstvo mladim in DPM. Organizirali bi tudi pohodne kolone in »partizanski dan«. Obiskali bi vsa območja iz časa NOB, bolnišnice, mesto, kjer sta padla prvoborca Arzenšek in Koren ter drugi, grobišče, spomenik in znano karavlo. Člani organizacije so zahtevali obsodbo zločinca Druschkeja. V letošnjem letu naj bi se povečala skrb za zdravje borcev in za stanje spomenikov. Udeležili se bodo vseh proslav, zlasti na Pristavi, in še naprej aktivno sodelovali v vseh društvi in organizacijah.

LUDVIK AMBROZIČ

LAŠKO

Dvorana je bila premajhna

Letna skupščina je bila dobro obiskana. Dnevni red je vseboval vsa važna poročila o dosedanjem delu in tudi volitve novega odbora in delegatov v občinsko skupščino ZZZB NOV.

Največ časa je tekla razprava o še nezadostno organiziranem zdravstvenem varstvu, o zdraviliščih itd. Res po nepotrebnem se krši pravila. Čeprav časopisje vedno več piše o ugodnostih za zdravljenje borcev, pa se te ugodnosti v celjski regiji ne upoštevajo. Menda je predvsem premalo denarja.

Stanovanjski problemi so se malo bolje urejali. Zal pa ni bilo mogoče načeti vprašanja laškega pokopališča, ker ni bilo nobenega odgovornih za to področje.

Mnogo bolj živa je bila razprava o SLO. Mlajši so na tem polju prevzeli odgovornost, ki jo jemljejo resno. Mladina je v sodelovanju z borci prehodila tod že vso pot 14. divizije. Povezava z občino je tudi solidna. Združenje bo priskrbelo tudi, da bo vsak član prejemal TV-15.

STRANICE

Še vedno živ spomin
na zločin

Leta minevajo, spomin pa ostaja. Najbolj se nam vtisne v spomin tragedija. Še posebno, če vemo, da nam je izrgala ljudi, ki so bili dobri, pa jih danes ni več med nami. Odšli so v trenutku, ko tega nihče ni pričakoval.

Bil je februar, dvanaajsti, leta 1945. V daljavi se je že svetila zarja svobode. Nemcem so bili dnevi šteti, a so si vendarle izmislili in izvršili še enega krutih zločinov.

Mrzlega februarskega jutra so morali zaporniki v Starem piskru v Celju vstati bolj zgodaj kot sicer. Zunaj so jih že čakali prižgani motorji tovornih avtomobilov. Naložili so sto ujetnikov in jih odpeljali v smrt.

Kamioni so se ustavili v Stranica pri Frankolovem. Na bližnje jablane je sovražnik obesil svoje žrtve. Danes stoji na kraju tega gnusnega dejanja dvoje spominskih obeležij, ki že od daleč spominjata mimoidoče na cesti Mozirje — Celje, da na kraju počiva sto žrtev, največ mladih, ki so dali življenja za svobodo.

Spominska svečanost v zvezi s tem dogodkom je bila 12. februarja pri grobovih, po komemoraciji pa je bil še ogled razstave »Nemška koncentracijska taborišča«, v avli osnovne šole »Dušan Jereb« v Slovenskih Konjicah.

FRANJO HOVNIK

»Če ne priznavajo narodnostnih manjšin in njihovih pravic, je to v neposrednem nasprotju z elementarnimi pravicami človeka, še zlasti pa z marksiističnim obravnavanjem nacionalnega vprašanja. Menim, da je reševanje problemov njihovega položaja velikega pomena za odnose med narodi in za krepitev miru in sodelovanja v Evropi, kajti narodnostne manjšine so lahko in morajo biti mostovi sodelovanja in prijateljstva.«

Iz govora predsednika Zveze komunistov Jugoslavije tovariša Tita na berlinski konferenci evropskih komunističnih partij, junija 1976

Pogovora, ki ga je pripravilo uredništvo TV 15 s predstavniki koroških Slovencev v Celovcu 14. aprila letos, so se udeležili dr. FRANC ZWITTER, predsednik Zveze slovenskih organizacij, dipl. inž. FELIKS WIESSER, tajnik Zveze slovenskih organizacij, KAREL PRUŠNIK — GASPER, predsednik Zveze koroških partizanov, dr. GUSTAV MALLEJ, vodja Znanstvenega instituta v Celovcu, RADO JANEŽIČ, urednik Slovenskega Vestnika, MARJAN SEDMAK, dopisnik Dela in RTV Ljubljana v Celovcu in:

SILVO TERŠEK, glavni in odgovorni urednik TV 15, MILENA STRAJNAR, časnika TV 15, TONE URBAS, časnika TV 15, MILAN VOGEL, časnika TV 15. Tovarišem s Koroške se za njihovo sodelovanje iskreno zahvaljujemo!

»Posebno zadovoljni smo, ko lahko danes pozdravimo v naši sredini glavne in odgovorne urednike in novinarje borčevskega časnika TV-15. To je priložnost, da bomo lahko uresničili še tesnejše stike in plodnejše sodelovanje s tem časnikom, ki letos praznuje 15-letnico obstoja. Med približno 40.000 naročniki je tudi precej koroških Slovencev in nekdanjih koroških partizanov, ki še posebej cenijo vašo prizadevanja in uspehe pri razvijanju tradicij naše narodnoosvobodilnega boja.

Mislím celo, da je bilo takšno srečanje, kot ga je tokrat pripravilo uredništvo TV-15, zelo potrebno. Mi na Koroškem bi namreč želeli, da bi bilo na straneh tega našega borčevskega časnika še pogostejše prisotnost naše življenja na tej strani Karavank, naš boj za manjšinske pravice. Današnji dan je brez dvoma priložnost, da se dogovorimo za trajnejše oblike našega sodelovanja, predvsem pa, da s skupnimi moči prispevamo k temu, da se bomo Slovenci na tej in oni strani državne meje še bolj spoznali.«

To so bile pozdravne besede Karla Prušnika-Gasperja, predsednika Zveze koroških partizanov v Celovcu, na našem pogovoru, ki smo ga pripravili v četrtek, 14. aprila letos v domu Zveze slovenskih organizacij v Celovcu.

Naš boj traja že stoletja in je bil še posebej težak med obdobjem NOB. Ideje, ki so nas vodile takrat, so v naših ljudeh še vedno žive, čeprav bi želeli, da bi se tak čas nikoli več ne ponovil.

Naš boj, boj koroških Slovencev v Avstriji, je namenjen krepitvi naše narodne zavesti in krepitvi demokratične zavesti med avstrijskim narodom. Prav na tem področju smo naredili v zadnjih letih velik korak naprej. Napredni avstrijski demokrati naš boj podpirajo in podprli so nas tudi pri bojkotu manjšinskega preštevavanja. Prepričani pa smo tudi, da nas bo matični narod še naprej odločno podpiral v naših, z avstrijsko državno pogodbo zagotovljenih, pravicah.

Dr. Franci Zwitter

Naš pogovor z dr. Francijem Zwitterom predsednikom Zveze slovenskih organizacij v Celovcu

Ni mogoče sprejeti, kar pomeni narodovo smrt

Kako ocenjujete, tovariš Zwitter, današnji položaj slovenske narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem?

Dr. Zwitter: Če naj spregovorim o današnjem položaju slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, moram žal kar v uvodu poudariti, da po mojem mnenju v zadnjem desetletju, pravzaprav v vsem obdobju po vojni, naš položaj v Avstriji ni bil še nikoli tako kritičen kot je danes. V mislih imamo kritičnost v zvezi z reševanjem mednarodno zagotovljenih pravic s strani naših narodnih nasprotnikov.

Ves čas po vojni smo se koroški Slovenci skušali vključiti v avstrijsko družbo kot njen sestavni del. Prizadevali smo si, da bi nas avstrijska družba sprejela kot enakopravne avstrijske državljane. Za nove demokratične odnose med narodi smo se bojevali že med narodnoosvobodilnim bojem in ideje tega boja so še vedno naše vodilo. Pri tem je potrebno ugotoviti, da je člen 7 avstrijske državne pogodbe uspeh tega našega boja, brez katerega ne bi dobili manjšinsko-varstvenih določil v avstrijsko državno pogodbo. Brez našega narodnoosvobodilnega boja danes sploh ne bi mogli več govoriti o koroških Slovencih. Člen 7 avstrijske državne pogodbe ni samo zagotovilo za našo narodno bodočnost, pač pa je hkrati (ali bi to vsaj moral biti) poprava nam prizadete nacionalne škode s strani nacizma med drugo svetovno vojno.

Danes, po več kot dvajsetih letih od podpisu avstrijske državne pogodbe, moramo žal ugotoviti, da današnja odločilna avstrijska politična družba ni razumela niti našega narodnoosvobodilnega boja, niti ni razumela novega časa. V odnosu do manjšin in narodne skupnosti zastopajo stališča, ki so jih v Avstriji za-

stopali pred drugo svetovno vojno in zlasti v času nacizma. Praktično to pomeni, da je v Avstriji spet strnjena fronta nemških nacionalistov, v boju proti nam — koroškim Slovincem. O manjšinskem vprašanju ne odloča današnja avstrijska demokratična družba, niti ne vlada, pač pa o tem odloča vlada v vladi — nemške nacionalistične sile na Koroškem, združena v Heimatdienst.

V zvezi s trenutnim položajem naše manjšine na avstrijskem Koroškem moram opozoriti na Wagnerjevo izjavo, ki skuša popolnoma razbiti dobre odnose med obema narodoma. Nas, koroške Slovence prikazuje kot tiste, ki zaostrujejo položaj, ki nimajo pravega odnosa do demokracije in ki navedejo mirnega sožitja med obema narodoma.

Kaj lahko rečete, dr. Zwitter, o avstrijski varientni rešitvi vprašanja naše narodne skupnosti v Avstriji?

Dr. Zwitter: Rešitev, ki nam jo v vsem tem obdobju ponujajo, je pravzaprav rešitev, ki jo je predlagal koroški Heimatsdienst. Pred njim je kapitulirala avstrijska vlada, tako koroška deželna kot dunajska. Pred Heimatsdienstom je kapituliral tudi avstrijski zakonodajalec, se pravi vse v parlamentu zastopane stranke.

Zakoni, ki jih je sprejel avstrijski parlament 7. julija v »koristo« slovenske manjšine, so praktično zakoni, ki jih je predlagal koroški Heimatsdienst. Šlo je za zakon, da je treba prešteti Slovence na avstrijskem Koroškem, se pravi ugotoviti manjšino na osnovi jezikovnega preštevanja. To je tudi zakon, ki je usmerjen proti slovenskemu šolstvu in tretjič zakon o narodni skupnosti, ki naj bi pomenil rešitev člena 7 avstrijske državne pogodbe. V resnici pa je šlo za neposredno kršitev te državne

pogodbe, vsaj kar se da v določila v korist slovenske manjšine na Koroškem in hrvatske narodne skupnosti na Gradiščanskem.

Slovenci smo že v preteklosti dokazovali, da nas je sleherna narodova preizkušnja naredila smo enotnejše in trdnjše, kar so pravzaprav zgovorno dokazovali vsi jugoslovanski narodi in narodnosti. Kaj lahko rečete, dr. Zwitter, o enotnosti koroških Slovencev v Avstriji?

Dr. Zwitter: Z načelom »reševanja« naših pravic se seveda Slovenci v Avstriji ne moremo sprijazniti in rešitev v takšni obliki, kot nam jih ponujajo, ne moremo sprejeti. Zaradi tega smo bojkotirali takomenovano ugotavljanje manjšine, ki je bilo 14. novembra lani. Prav ta bojkot je dokazal, da smo Slovenci v Avstriji dandanes enotni, kot morda nismo bili še nikoli v naši zgodovini — enotni v boju za naše narodnostne pravice. Znani so rezultati našega uspešnega bojkota preštevanja, znani so izmaličeni podatki, ki prikazujejo, da živi na Dunaju približno 1800 Slovencev več kot na avtohtonem ozemlju Koroške, kjer so jih našli le 2800. In če avstrijska vlada skuša dandanes reševati naše manjšinsko vprašanje na osnovi takšnih podatkov, je to več kot smešno in paradoksalno. Koroški Slovenci smo prisiljeni, da se takšnemu početju avstrijske vlade postavimo po robu. Naš boj se

nadaljuje in se mora nadaljevati!

Kaj lahko rečete o uspehu demonstracije na Dunaju in o možnosti, da bi vprašanje slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem internacionalizirali?

Dr. Zwitter: Na demonstraciji 2. aprila letos, ko smo koroški Slovenci prišli na Dunaj in demonstrirali pred poslopjem, kjer je zasedal odbor OZN za odpravo vseh vrst diskriminacij, se je zbralo več sto pripadnikov naše manjšine. Z našim nastopom smo hoteli dokazati našo enotnost v boju za naše manjšinske pravice in opozoriti, da nismo zadovoljni z avstrijskim reševanjem nam kratenih pravic.

V notranjosti Avstrije, vse tako kaže, ne moremo pričakovati rešitve, ki bi bila za nas, koroške Slovence, sprejemljiva. Osnutki odredb, ki jih predvideva zakon o narodni skupnosti, rešitve vprašanja dvojezičnih topografskih napisov in označb, vprašanje teritorialne veljavnosti slovenskega uradnega jezika (dodatno k nemščini), za nas niso sprejemljivi predlogi. Ti osnutki odredb skrajajo naše naseljitveno ozemlje na približno tretjino, v zvezi z uradnim jezikom, in na približno šestino, kar se tiče dvojezičnih topografskih napisov. Zakon, ki naj bi pomenil, po poudarjanju avstrijskih državnih politikov, primer reševanja manjšinskega vprašanja, ki naj bi pomenil razvoj manjšinskega življenja, ta zakon pomeni v resnici narodovo smrt, likvidacijo koroških Slovencev. Samo tako lahko označimo naš današnji položaj v Avstriji in današnjo avstrijsko manjšinsko zakonodajo.

In ker znotraj Avstrije ne vidimo rešitve tega problema, bomo prisiljeni začeti formalno internacionalizacijo našega manjšinskega vprašanja. Mi, koroški Slovenci, v trenutnem položaju ne moremo ničesar več izpustiti.

Ni mogoče sprejeti nekaj, kar pomeni narodovo smrt

Slovensko naseljitveno ozemlje je enoten informativni prostor

Spremembe v nacionalni strukturi krajev

Pomoč matične domovine

Na poti do internacionalizacije

Mi, mladi koroški Slovenci

Ded so mi pripovedovali

Pesem je bila močnejša od smrti

Hedetova domačija

»Od naroda, pritisnjenega ob steno, je pričakovati tudi uporno misel. Vi, ki gojite revolucionarne tradicije, boste to razumeli.«
dr. FRANCI ZWITTER, na srečanju s časniki TV 15 v Celovcu, 14. aprila 1977

Karel Prušnik —
Gašper

dr. Franci Zwitter

ing. Feliks Wiesser

dr. Gustav Mallej

Urbas (Slovenski
vestnik)

Rado Janežič

Silvo Ovsenk

Marjan Sedmak

Slovensko naselitveno ozemlje je enotno

Nemško govoreči demokrati so vedno pomembnejši dejavnik v boju koroških Slovencev za svoje pravice, saj se zavedajo, da je boj za narodnostne pravice hkrati boj za demokratizacijo države. Pri tem je zelo pomembno pravilno obveščanje nemško govorečih Avstrijcev o dogajanjih na Koroškem, saj je zelo pogosto opaziti, da ljudje drugih avstrijskih dežel o resničnih razmerah na Koroškem zelo malo vedo. Pri tem se moramo zavedati, da večina avstrijskih sredstev obveščanja od dnevnih časopisov do radia in televizije ni v rokah demokratov in zato koroški Slovenci v teh obcih niso prikazani tako kot bi želeli. Med novinarji so sicer redke izjeme in skupina takih pripravljala list, ki naj bi izhajal mesečno ali celo vsak dan in bi ob pomoči Slovencev obveščal nemško govoreče prebivalce o resničnem stanju na Koroškem. Tudi osrednji slovenski organizaciji že razmišljata o izhajanju tednika ali celo dnevnika v nemškem jeziku, vendar njima manjka sredstev in tudi ljudi. Tudi znanstveni inštitut, ki je začel delovati pred kratkim, poskuša pridreti v nemški svet z različnimi brošurami, publikacijami in predavanji, vendar ima tudi ta premalo delovnih moči.

Obveščanje oziroma neobveščanje ostaja tako še naprej velik problem. Koroški Slovenci imajo dva tednika v slovenskem jeziku. To sta Slovenski Vestnik in Naš tednik, ki tedensko prihajata v slovenske družine. Zavedati pa se moramo, da danes dobiva človek informacije predvsem preko televizije, radia in dnevnega časopisja. Slovenska dnevnik ne dosežeta niti tistih, ki doma govorijo slovensko, še manj pa ti, ki so se že nekoliko »umaknili«.

Enostransko in neobjektivno poročanje nemških časopisov je med nemško govorečim prebivalstvom ustvarilo vrsto predsodkov o Jugoslaviji, o Slovencih v matični domovini ter celo vrsto protikomunističnih parol in mnenj, zato je ena najpomembnejših nalog, da premagamo te predsodke.

»Tudi naši borci med NOB so vedeli, da morajo, če hočejo biti uspešni aktivisti, obveščati nemško govoreče prebivalstvo o ciljih svojega boja. Zato so kljub težkim pogojem tiskali propagandno gradivo, ki so ga delili med nemško govoreče Avstrijce. Tudi mi bi morali nameniti propagandi več pozornosti, vendar za to največkrat nimamo potrebnih sredstev in ljudi (Slovenski vestnik ustvarjata samo dva človeka!). Doseči moramo, da ne bomo imeli le skupen kulturni, ampak tudi skupen informativni prostor. Slovenija in Jugoslavija bosta morali na področju televizije, radia in časopisov skupaj z nami izdelati konkretne programe, ki bodo namenjeni tako slovensko kot nemško govorečim ljudem. Lep primer za to je televizija Koper« (Feliks Wiesser).

O težavah pri poročanju s Koroške je spregovoril tudi dopisnik ljubljanskega Dela Marjan Sedmak, ki so ga pred dnevi nesramno napadli nekateri avstrijski časopisi in mu očitali, da je nesposoben, da »izkorišča gostoljubnost Avstrije, ki mu je tako široko odprla vrata.« Po njihovem pisarjenju naj bi bil tudi politično pokvarjen, ker se obe državi trudita za dobre odnose, on pa tega ne dela in tako škodi manjšini. Primerjal je stanje naše manjšine v Avstriji s stanjem manjšine v Italiji ter poudaril, da imajo Slovenci v Italiji že izoblikovano močno gospodarsko in informativno strukturo, deluje znanstveni inštitut, izhaja Primorski dnevnik, pri katerem dela cela vrsta novinarsko usposobljenih ljudi, na Koroškem pa se je treba za vse to še boriti. Treba bo prebiti državno mejo tudi v informativnem smislu, da bomo slovensko naselitveno območje obravnavali kot informativno celoto. Verjetno je to ena najpomembnejših nalog, s katero se bomo morali v bodoče spopasti tako pri nas v domovini kot v Italiji in Avstriji. Naše manjšine bodo morale biti redno obveščene o dogajanjih v matični domovini, domovina pa o dogajanjih v zajedstvu.

Udaril sem v mizo,
pa ste rekli, da je bilo preglasno.
Izrekel sem odkrito besedo,
pa ste rekli, da je bila preresnična.
Povedal sem vam, da sem tu,
pa ste rekli, da lažem.
Le kaj naj še storim?
Ali naj se spet za desetletja
zakopljem vase in dušim
svojo besedo in tajim svoj izvor?
Ali naj pustim,
da mi do konca scejrajo jezik
in ga steptajo v zemljo,
iz katere ja zrasel?

NE!

Tu sem in tu bom ostal
in se postavil med vaše mesijanske
račune!

Stane Wakovnik

Spremembe v nacionalni strukturi krajev

Narodnostna podoba krajev na slovenskem Koroškem se je v letih po vojni močno spremenila. Prestrukturiralo se je celotno gospodarstvo in s tem so se spremenili tudi ljudje. Stare idilične koroške vasi, ko so ljudje še prepevali pod lipo, danes ni več. Le redki kmetje se še ukvarjajo samo s kmetijstvom, mnogi pa hodijo na delo v tovarne v nemško nastrojena središča, od koder se vračajo le konec tedna. Z zaposlitvijo v tovarni so kmetje delno, delavci pa popolnoma odvisni od delodajalcev, ki njihovo materialno odvisnost izkoriščajo v svoje nacionalne interese. Boleča je resnica, da si mnogi delavci in kmetje zaradi ekonomsko-gospodarskega pritiska ne upajo hoditi na slovenske prireditve niti dati otrok v slovenske šole. Nacionalno strukturo slovenskih krajev na Koroškem so spremenila tudi turistična središča, kamor prihajajo predvsem turisti iz ostale Avstrije ali Nemčije. Slovenske organizacije na Koroškem si prizadevajo, da bi privabile tudi več turistov iz matične domovine, ki bi tistim, ki se že zadovoljijo z znanjem samo enega jezika, dokazali nasprotno. Imamo tudi območja, kot je Slovenji Plajberk, kjer so nastale cele kolonije nemških vikend naselij. Na tem območju je bil proces izseljevanja slovenskega agrarnega prebivalstva tako velik, da so si začeli prizadevati tudi uradni avstrijski krogi, da bi določeno število ljudi v teh krajih le obdržali. Seveda pri tem niso mislili na zaščito slovenstva, ampak na koristi splošnega družbenega napredka. Nasproti temu pa imamo še vedno kraje kot so Bilčovs, Železna Kapla, Pliberk, Globasnica in drugi, kjer še vedno skoraj 95 odstotkov ljudi govori slovensko. Res je, da so nekateri zaradi materialne odvisnosti in pritiska nemškega delodajalca ne upajo udeleževati slovenskih prireditev, vendar se kljub temu priznavajo za Slovence. »Gre samo za vprašanje časa, kdaj bodo tudi oni, kot mnogi med NOB, ki so bili v začetku na strani okupatorja, a so kmalu spoznali, da je edino pravilna pot, ki jo je nakazala komunistična partija, spoznali isto.«

Pomoč matične domovine

Zanimanje jugoslovanske in še posebej slovenske javnosti za življenje Slovencev na Koroškem še nikoli doslej ni bilo tako živo kot zadnja leta. Koroško vprašanje je postalo vprašanje vsakega Slovenca v domovini in ni več le stvar nekaterih posameznikov in družbeno političnih organizacij. Temu primerna je tudi pomoč, pa naj bo to moralna ali materialna. Se vedno pa je opaziti precejšnjo mero nepovezanosti in sodelovanja na ravni osebnih vezi mimo organizacij, kar večkrat celo škoduje. Tako se zgodi, da neko društvo, ki ima dobre osebne vezi, lahko pride do narodnih noš, instrumentov in druge materialne pomoči, društvo, ki pa teh vezi nima, pa lahko vse to le ljubosumno gleda. Enako nekoordinirano je tudi sodelovanje različnih organizacij na Koroškem, pa tudi pri nas in pri tako veliki mobilizaciji Slovencev bi morali doseči, da bi vse akcije šle preko SZDL ali da bi bila o njih vsaj obveščena. Prav tako bi morali v sodelovanju z Zvezo koroških organizacij pravično razdeliti kulturno in drugo pomoč Koroški, da ne bi v nekem kraju v enem mesecu imeli dve prireditvi, v drugem pa celo leto nobene.

In še na enem področju pomoči bo morala matična domovina več narediti. To je slovensko šolstvo na Koroškem. Koroški Slovenci se na vsakem koraku srečujejo s pomanjkanjem kadrov, v bistvu pa imajo še veliko rezerv. Mnogi slovenski otroci morajo danes obiskovati nemške šole, ker njihovi starši ne zmorejo plačevati oskrbe v slovenskih domovih, kjer stane oskrba za enega otroka kar 1200 šilingov (v Mohorjevih domovih je cena še višja). Takšni izdatki so za starše z več otroki res preveliki in zato se mnogi odločajo za nemške šole. Največji problem so dijaki od prvega do četrtega razreda gimnazije, ker po avstrijskih predpisih nimajo pravice do štipendije. O pomenu slovenske gimnazije za narodnostni razvoj na Koroškem ne gre dvomiti. Vemo tudi, da brez usposobljenih kadrov ni mogoče delati. In prav tega bi se morale zavedati naše družbeno politične organizacije ter tudi podjetja, ki so koroškim Slovincem pripravljena pomagati (vemo, da teh ni malo) in tudi na področju šolstva, na tem skoraj najpomembnejšem področju, nuditi večjo pomoč.

Na poti internacionalizacije

Koroški Slovenci se za formalno internacionalizacijo sicer še niso odločili, je pa na tej poti storjen velik korak naprej. To potrjuje tudi vedno večje zanimanje za narodnostno zatiranje v Avstriji skoraj po vsej Evropi, pa tudi zunaj nje. Pred kratkim je bila na obisku na Koroškem delegacija iz Švice, ki je bila sicer sestavljena iz svetovno nazorsko različnih, a demokratično usmerjenih ljudi, ki jih manjšinsko vprašanje na Koroškem zanima. Med njimi je bil tudi duhovnik, ki svojim vernikom na veliko noč ni govoril o »vstajenju«, ampak o zatiranju Slovencev v Avstriji!

Tudi dunajske demonstracije 2. aprila, ko je v avstrijskem glavnem mestu zasedal odbor OZN za odpravo vseh oblik rasnega zatiranja, so popolnoma uspele. Slovenci so uspešno prenesli informacijo o manjšinskem vprašanju na to mednarodno organizacijo, enako dokumentacijo so izročili še predstavnikom turške in grške narodnosti s Cipra, ki so se sestali na Dunaju, ter končno tudi generalnemu sekretarju OZN Kurtu Waldheimu. Seveda pa je to še vse neformalno. Formalne internacionalizacije manjšinskega vprašanja koroški Slovenci še niso začeli, niti tega še niso zahtevali od matične domovine, ki edina lahko sproži ta mednarodni proces. Če pa bodo v Avstriji od 1. julija dalje res veljali med strankami sprejeti »manjšinski zakonik« in bo Avstrija menila, da je s tem manjšinsko vprašanje dokončno rešila, koroškim Slovincem ne bo ostalo nič drugega, kot da v boju za obstoj zahtevajo formalno internacionalizacijo.

ta hiša je moja, pa vendar moja ni

TV
15

»Imamo novi mladi rod, ki ne molči in ne stoji ob strani!«
(dr. Franci Zwitter, na srečanju s časniki TV 15 v Celovcu, 14. aprila 1977)

DR. GUSTAV MALLEJ

zaskrbljenostjo nad sedanjim trenutkom, moram da še nikoli tako kritičnim, ki pa jo je, vsaj v naših ušesih, preglasila misel, da mladi koroški Slovenci že dolgo niso bili tako enotni, tako revolucionarno razporejeni.

Prisluhnimo njihovim besedam in, če bo potrebno, se ob njih tudi zamislimo.

● Eno izmed programskih načel: razvijanje in negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja

Dipl. inž. Feliks Wieser: »V našem mladinskem programu imamo posebej poudarjeno, da moramo razvi-

v mladinski organizaciji, moramo poiskati primeren pristop tudi k drugi mladini, ki odnosa do teh stvari nima. Tako mladino bomo skušali pritegniti v posamezne zabavno-politične akcije, na primer plesni tečaj, ki lahko preraste v dramsko skupino in le-ta v krajevni odbor Zveze slovenske mladine, le-ta pa so dolgoročno jedro naših prizadevanj, ki nam bodo zagotovili prihodnost.«

Gre torej za vrednostno vsebinsko spremembo Zveze slovenske mladine, tako v programskih aktivnostih kot tudi v sestavi odbora, ki bo pomembna, če ne že odločilna dejavnica na tej poti doslednega bo-

ravnovesja, pa vsaj do izboljšanja tega položaja. Izkazalo se je že, da so tisti aktivni, ki so se v zadnjih letih pojavili na terenu, v večjem številu spolitizirali šele pri dvajsetih letih ali kasneje, po prihodu na avstrijske visoke šole in na univerzo v Ljubljani. To pa je mnogo prepozno! Ne smemo dovoliti, da ne bi bili mladi že v gimnazijskih letih politično aktivni in to je ena izmed naših osrednjih nalog v prihodnje. Vedeti morate, da mi ne poznamo tistih najrazličnejših interesnih dejavnosti kot jih poznajo mladi v Sloveniji in to niti v gimnaziji in niti v dijaških domovih,

DIPL. ING. FELIKS WIESSER

MI, MLADI KOROŠKI SLOVENC!

Bilo je na proslavi v Svečah. Slavnostni del je bil že sklenjen, mladi pa so še ostali v dvorani in kar naprej prepevali partizanske pesmi. Tako se spominja Karel Prušnik-Gašper. Tudi slovenskega plesa v Celovcu ne bo pozabil! Ko so v dvorani odmevali zvoki »Hej, brigade«, je bila dvorana kot na krilih. Nič drugače ni bilo dvajsetega februarja letos, ko je bil v delavski zbornici v Celovcu občni zbor Zveze slovenske mladine. V dvorani je zmanjkalo prostora in še zunaj nje se je trlo mladih ljudi! Gre pa za tisti občni zbor, ki ne le s svojim vodilom — skupno in enotno nastopanje slovenske mladine v boju za narodne pravice je nujno — marveč tudi z zapisanim programom, v katerem ima razvijanje in negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja nadvse častno mesto, pomeni prelomnico mladinskega dela med koroškimi Slovenci. Ali nekoliko drugače: »Mladi moramo dobiti svojo močno organizacijo, da bomo mogli boljše kot doslej zastopati svoje interese«, kot je na tem zboru poudaril Teodor Domej, predsednik razširjenega odbora Zveze slovenske mladine.

Tudi to, kar smo pravkar zapisali, smo slišali na nedavnem srečanju predstavnikov koroških Slovencev s časniki TV 15 v Celovcu! Potem so naše beležnice polnile razveseljive in vzpodbudne misli, prepletene z očitno

jati in negovati tradicije narodnoosvobodilnega boja ter se v široki in enotni akciji boriti proti vsem silam in pojavom, ki merijo na to, da slovenskemu prebivalstvu vzamejo značaj in pravice narodne manjšine. Tu smo na začetku poti! Morali jo bomo razvijati tako, da bomo v te dokaj široke mladinske kroge, ki se sedaj pojavljajo na gimnaziji v Celovcu, kjer imamo skoraj petsto mladih — in nič manj drugod — vcepili zavest, da je bil prav narodnoosvobodilni boj tisti, ki je prebudil koroške Slovence in ki nam dandanes zagotavlja to, kar imamo: člen sedem in z njim naš obstoj? Prav na tem področju bo imela naša mladinska organizacija tesne stike z Zvezo koroških partizanov. Lahko bi organizirali vrsto akcij, kot, na primer, pohod po poteh partizanske Koroške, v katerih bi sodelovale naše obmejne občine. In želeli bi, da bi naš TV-15 o teh dogajanjih pisal in tako matično domovino seznanil z našimi prizadevanji! Organizirali bi lahko tudi delovne akcije, srečanja ob tabornih ognjih. Vemo, da je treba ljudi prepričevati na vsakem koraku, da je treba peti borčevske pesmi, kulturno delovati in tu mladi lahko veliko storijo. Če to delaš iz meseca v mesec, iz leta v leto, mora priti do uspeha. Poleg tistih, ki jim je razvijanje in negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja dovolj tehten vzrok in vzpodbuda za sodelovanje

ja za izpolnitev sedmega člena avstrijske državne pogodbe in s tem do polne uresničitve demokratičnih človeških pravic, ki jamčijo obstoj in razvoj slovenske narodne manjšine na Koroškem.

Ob tem je potrebno posebej poudariti, da je bila v minulih letih navada, da je Zveza slovenske mladine predstojala pretežno dijaška mladina. Podoželjska mladina v to delo v največji meri sploh ni bila vključena. Na letošnji občni zbor so se njegovi organizatorji pripravili povsem drugače! Vrstili so se sestanki zunaj na terenu, v Pliberku, na Radishah, v Globasnici, v Rinkolah, Smihelu, Bilčovsu, St. Jakobu, Ziljski dolini, pogovarjali so se s Klubom slovenskih študentov na Dunaju in v Gradcu, se posvetovali s Koroško dijaško zvezo, s Kladivom, Klubom slovenskih študentov v Celovcu, z Fizikurno zvezo in prav ti pripravljali pogovori so odločilno vplivali na to, da je bila na občnem zboru Zveze slovenske mladine prvič po mnogih letih enakopravno zastopana delavska, kmečka in študirajoča mladina, ki je prišla iz različnih krajev dvojezičnega ozemlja. Slednje pa je dalo temu delovnemu in slovesnemu srečanju mladih koroških Slovencev neizbrisljiv pečat.

Se in še bi lahko naštevali točke iz programa Zveze slovenske mladine! Pa naj namesto podrobnih in suhoparnih, čeprav vsebinsko bogatih načel, zapišemo misel, ki je tudi naša mesto v naši beležnici: »Med mladimi na Koroškem je iz dneva v dan več takšnih, ki so prav tako zagnani kot tista generacija takoj po drugi svetovni vojni, naša generacija. Z eno prednostjo, da nastopajo z neprimer- no več znanja kot smo ga imeli mi!«

Še nekaj ugotovitev dr. Gustava Malleja, ki so se vpletle v nadaljevanju pogovora:

»Omenil bi rad, da obstoja tu pri nas slovenska gimnazija in vrsta dijaških domov. Po mojem mnenju ni vseeno, kje prebivajo ti dijaki zvezne gimnazije. Resnici na ljubo povedano ima prav zaradi ogromnega števila prostorov v dijaških domovih, ki niso naši, desnica prednost pred levico. Edini slovenski dijaški domovi, ki so praktično v cerkveni upravi, imajo dvestopetdeset postelj. Jasno je, kakšna je idejna nastrojenost dijakov v domovih Mohorjeve družbe. Treba bi si bilo prizadevati, da bi prišlo, če že ne do nekega

le-te pa so za pravilno oblikovanje mladega človeka še kako pomembne. Glede na to bomo morali tudi na to, da bomo skušali s pomočjo in podobno, pridobiti kar največ šolarjev, ki bodo pripravljeni stopiti v slovensko gimnazijo, kjer se kalijo naši kadri. Nič manj nujno potreben ni mladinski slovenski klub v Celovcu! V zvezi s tem, kar sem povedal, bodo potrebni veliki napor, ki pa se nam bodo brez dvoma bogato obrestovali.«

● Karel Prušnik-Gašper: »Ponosni smo na našo mladino!«

Da vse to, kar smo zapisali, niso le besede, potrjuje tudi mladinski seminar v Železni Kapli, katere organizatorica je Zveza slovenske mladine, prva uresničitev začrtanega. Seminar že teče in na njem mladi koroški Slovenci obravnavajo manjšinsko problematiko in se seznanjajo z družbeno ureditvijo v Jugoslaviji. Medse so povabili tudi predstavnike republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije, s katero nameravajo navezati še tesnejše stike! Zakaj so se zbrali prav v Železni Kapli? Ne le zato, ker je to kraj, znan po napredni in aktivni mladini, poseben jih je bilo čutili v pripravi na bojkot minulega štetja, marveč tudi zato, ker tod stoji znana Piršmanova kmetija, v teh dneh gostiteljica imenova-

nega seminarja, izjemen pomnik narodnoosvobodilnega boja, kjer so fašisti 25. aprila 1945 pobili enajstčlansko družino, od osemesečnega dojenčka do osemdesetletnega očaka.

Ob koncu srečanja predstavnikov koroških Slovencev s časniki TV 15, ki je bilo 14. aprila 1977 v Celovcu, je o mladih spregovoril tudi Karel Prušnik-Gašper:

»Jaz se lahko kot predsednik Zveze koroških partizanov, ki sem tudi sodeloval na občnem zboru Zveze mladine, o naši mladini samo pohvalno izrazim. Naša mladina je vendar vzela v svoj program razvijanje in negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja! Naša skupna želja je, da bi imeli po terenu čim več mladinskih organizacij, ki smo jih mi v letih po vojni že imeli. Kljub krizi, ki je sledila, tudi na področju mladinske organiziranosti in zagnanosti, smo ostali revolucionarni in ponosni v tem nelahkem boju za naše pravice. Danes smo lahko ponosni na našo mladino. Povem vam, da verjamem v lepšo in pravičnejšo prihodnost. Še več! Vanjo sem tudi prepričan.«

Če besedam prekaljenega revolucionarnega borca dodamo tisto misel o »mladini, ki vabi v novo pomlad« — tako so mladi koroški Slovenci zapisali na naslovnico četrte številke Glasila slovenske mladine — kdo bi ne verjel v takšno jutrisnjost!

Ded so mi pripovedovali

Odkar prebivamo Slovenci na Koroškem, smo imeli pravico in dolžnost napram državi. Tako je še danes in tako tudi bo! Čeprav preganjan in obsojen na propad, kot je bil naš rod v letih od 1938 do 1945.

Očete in fante so vtaknili v vojaško suknjo za »obrambo domovine«, njihove družine pa so pregnali iz hiše v taborišča, da napravijo prostor Kanalcem, ki so se selili »heim ins Reich«. Načrt se nikakor ni posrečil! Izseljenci so se vrnili, Kanalc pa so v Kanaltalersiedlung dobili svoje pribežališče. Marsikdo, ki je bil srečen ob izseljevanju in mislil »tako bomo pregnali čuše«, danes ne živi več. In

še mnogo jih bo leglo prej v grob, preden bo pokopan zadnji Slovenec na Koroškem.

Tudi iz Bilčovsa so bile izseljene mnoge družine.

Pravili so mi ded: »Ko stopim na hišni prag, zagledam lipico. Ko pa so nas selili, bi jo najrajši iztrgal, da bi je ne imeli ti preganjalci, pa sem ji prizanesel. In tako je ostala. Še danes stoji in je lepo zraščena. Ko hodimo mimo nje, si mislimo, kako si lepa, pa si priča tako grenkim spominom. Večkrat ji rečem: Dolgo bodem že počival, prekopan bo že moj grob, ali ti, lipica mi zelena govori in opominja potomce na dogodke nekdanjih dni.«

Smrtnikove sestre iz Kort

Partizani so dobro poznali prijazno Smrtnikovo domačijo. Vsa družina je živela z njimi.

Smrtnikova dekleta so bila daleč naokoli znana kot dobre pevke. Ob večerih ali ob nedeljah, so ob spremeljavi kitar kaj rada prepevale pa kar v sekstu. Glas o njihovem pe-tju se je razširil tudi med partizani. Smrtnikova dekleta so se prav kmalu naučila tudi partizanske pesmi. Prepevala so jih večglasno in tako ubrano, da so jim prisluhnili tudi tisti, ki naših besed sploh niso poznali.

Po končani drugi vojni je bil sekretet Smrtnikovih sester eden izmed prvih, ki so ga povabili v studio celov-

škega radia, ki je bil tedaj pod angleško upravo. Takrat tehnika še ni bila tako razvita in vse oddaje so ponavadi tekale kar »v živo«.

Smrtnikove sestre so pred mikrofonom prepevale slovenske pesmi. Kar naenkrat so »ure-zale« pesem »Na ju-riš«. Ko je tehnik spoznal, da gre za partizansko pesem pa še kakšno, udarno, je zgrabil za mikrofoni in oddaje je bilo na mah konec.

Čeprav so Smrtnikove sestre odšle od doma po svetu, še vedno rade prepevajo slovenske pesmi. Skupaj z njimi zapojejo tudi njihovi otroci.

Pravijo, da se bodo kmalu zopet zbrale in skupaj zapele. Lepo jih bo poslušati! O. S.

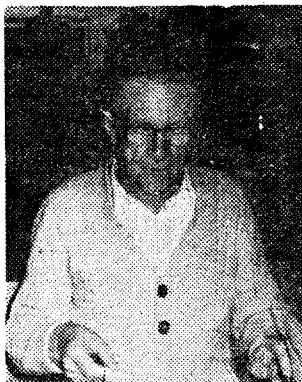
Tudi v Dachauu so peli

Pesem je bila močnejša od smrti!

Kjerkoli boste na Koroškem vprašali za Foltija Hartmana, vam bodo povedali, da živi v vasi Klopčin ob istoimenskem jezeru, nedaleč od Skočjana. Pozna ga vsi, posebno pa še tisti Korošci, ki jim je pri srcu lepa slovenska pesem.

Zborovske pesmi so bile Foltiju že od nekdaj všeč, posebno še, če ubrano odmevajo iz grl pevcev, iz katerih zna Folti še vedno izvabiti vso tisto igrivost pa zanos in resnost ter milino sleherne pesmi, ki jo zapoje njegov zbor.

Kdo ve koliko pevcev in zborov, moških, ženskih, mešanih, je Folti že vzgajal na Koroškem? Polnih petinštirideset let pa je že minilo, odkar se je prvič

Kjer je Folti, tam je pesem, kjer je pesem tam je FOLTI HARTMAN

postavil pred zbor, ki je zapel pod njegovim vodstvom.

Foltijevi spomini segajo daleč nazaj, sveži so še, sveži kot glasovi pliberškega dvaindvajsetčlanskega moškega zbora, ko zapoje pesem »Pob'č sm star« in s katerim se Folti prav zdaj pripravlja na bližnje nastope.

Tako kot Folti rad pove o svojem delu in načrtih, o pevcih in zboru, se nič kaj rad z mislimi ne vrača v čase pred vojno, ko sta bili slovenska pesem in beseda krvavo preganjana, ko je bilo skoraj kaznivo biti Slovenec. Žal se od takrat v tem pogledu na Koroškem ni kaj prida spremenilo, čeprav so od tega minila že cela desetletja.

Ze takoj ob začetku druge svetovne vojne, ko si je Hitler še zadovoljno mel roki, se je tako Folti, kot njegovi številni prijatelji, znanci, sosedi, znašli v koncentracijskem taborišču Dachau. In prav v Dachauu, čeprav se to sliši skoraj neverjetno, je iz mehke narodne pesmi vznikli borbeno pesem, kot v posmeh vsem grozotam taboriščne smrti.

Ko ob tebi umirajo tovariši, od gladi in neprestanega mučenja, ko streljanje nedolžnih ljudi in nečloveško ubijanje zapornikov skoraj ne pojenja, ko se noč in dan vali dim iz dimnika taboriščnega krematorija, je zares težko najti pravi smisel za pesm. Pa vendar je bila pesem v taborišču prav tista, ki je hrabrila in dajala novih moči in upanj številnim zapornikom.

Kjer je bil Folti, tam je bila pesem! Kjer je bila pesem, tam je bil Folti. Tako je tudi še danes! In tako je bilo tudi v Da-

chauu, ki se ga Folti takole spominja:

»Februarja 1941. leta so me aretirali doma v Libuščah pri Pliberku. Nekaj mesecev sem preživel v gestapovskih zaporih v Celovcu, 22. decembra 1941. leta pa sem prišel v Dachau. Hude zime in mraza, lakote in trpljenja marsikdo ni preživel. Aprila 1942. leta sem zbolel in se bolan zopet znašel v celovških zaporih, vendar sem se že avgusta istega leta, ko sem si le nekoliko opomogel, ponovno znašel v Dachauu. Takrat so bile razmere že nekoliko drugačne, predvsem pa ugodnejše za začetek prosvetnega gibanja.

Iz neke barake se je tudi zaslislala pesem. Z Adolfom Černcem sva našla fanto iz Slovenije. Čeprav so bili ob začetku našega srečanja nezaupljivi, smo prav kmalu postali dobri prijatelji. Ustanovili smo zbor, ki je štel enajst članov. Prvi tenor sta pela Božo Grošelj in Marjan Petrak, drugi tenor so peli Risto Gajšek, Maks Ledinek in Franc Jerman, prvi bas France Hrastelj, Jože Novak in Adolf Černec, drugi bas pa France Zgank in Juršič, katerega ime sem pa že pozabil.

Sprva sem želel iz teh pevcev sestaviti dober

FOLTI HARTMAN v pogovoru s Tonetom Urbasom

sestet ali največ oktet, vendar...

Naslednjo vajo smo imeli v jugoslovanskem bloku številka 24. Vadili smo kar med pogradi. Med vajo pa sta prišla k nam dva Dunajčana, člana kulturnega krožka, ki sta nas povabila k sodelovanju na neki taboriščni prireditvi. Ko smo po dolgem prigrivanju le pristali na sodelovanje, smo sklenili, da na prostem, z oktetom ali sekstetom, ne bomo nastopali. Kmalu smo zares dobili še vrsto drugih pevcev, ki so se nam pridružili. Na tisti prireditvi pa nas je nastopilo enajst. Zapeli smo pesmi: »Ob večerni uri«, »Oj Triglav moj dom« in »Moja ljubca je pošto posvava«. Pesmi smo odpeli s takim zanosom, da je vseh šest tisoč taboriščnikov kar osupnilo. Zbor se je iz dneva v dan večal. Manjkalo nam je not in pesmi. Nekatero pesmi sem pričel pisati kar po spominu.

Z našim drugim nastopom v taborišču smo zdrabili tudi češke in poljske zapornike, ki so kmalu zatem ustanovili svoja zbora, med katerimi je bil poljski

ski številčnejši in kakovostnejši.

Ob našem drugem nastopu nas je bilo v zboru že dvaindvajset. Pisarili smo domov po note in pesmi. Pesem nas je družila in hrabrila. Po nekaj mesecih pevskih vaj je naš zbor štel že šestdeset pevcev, včasih celo sedemdeset. O težavah, ki smo jih imeli z vajami, saj smo morali za vsako vajo posebej dobiti dovoljenje taboriščnega starešina pa ne bi govorili!

Ob tem naj povem še to, da smo uspeli narediti v taborišču album, v katerega je Emil Lorbek narisal karikature vseh pevskih tovarišev. Ta album je nad vse dragocen spomin na najtežja leta. Zvesto ga hranim in ga pokažem le ob posebnih priložnostih! Pa sem vam ga tudi danes pokazal.

Mučili in ubijali so nas, sežigali kot uvelo listje. Hudo, zares hudo je bilo, a klonili nismo! Pesem nam je dajala moč. Ne samo nam pevcem, temveč tudi onim, ki so nas poslušali. Nadvse so nam bili hvaležni, da smo jih za nekaj kratkih, vendar lepih trenutkov posadili v svoj domači kraj!

Se in še bi se pogovarjali s Foltijem v njegovi hi-

ši ob Klopinijskem jezeru, če se mu ne bi mudilo na pevske vaje v Pliberk, kjer vodi tamkajšnji pevski zbor, s katerim bo nastopil na Koroškem v Mariboru, Črni in drugod.

Kjer je Folti, tam je pesem! Kjer je pesem tam je Folti! In še na mnoga leta, Folti Hartman.

TONE URBAS

Most

Prišel je človek in zaukazal:

BODI MOST!

Po mojih železobetonskih rebrih so hodili ljudje in bogovi in teptali moj krivi hrbet. Čas pa je počasi spodkopaval mojo trdnost in jo nekega dne dokončno uničil.

Moji napeti loki

so se zravnali

in bil sem spet človek.

Odtlej bežim pred ljudmi, ker se bojim, da mi bo spet

kdo ukazal: bodi most.

STANE WAKOVNIK

V Kebrovo, po domače Hedova in po partizansko Golaževa družina iz Koprivne pri Črni na Koroškem sodijo; starša Franc in Marija Keber, ki je umrla po vojni pa Jaki, ki je bil ustreljen 15. avgusta 1942 ter Pavle, Janez, Lojz in gluhonema Micka, nato Kristenka, Valerija in Jerica. Danes je gospodinja Valerija, poročena Grmadnik — mati in tudi že babica novega, bistrega Hedovega rodu.

Prvi stik s partizani je hiša doživela že poleti, julija ali avgusta 1942, ko smo se partizani 1. štajerskega bataljona s svojega pohoda prek stare jugoslovansko-avstrijske meje po grebenih Remšenika, Lobnika in Lepene vračali mimo naše najsevernejše kmetije tostran meje, Marovta, čez Sentjakob in se ustavili tudi pri Hedu v Koprivni.

Domačija je bila vseskozi zavedna in napredna. Čeprav visokogorska, je imela že tedaj svojo električno centralo, narejeno s pomočjo macesnovih cev, v hiši pa vodo in elektriko. Za tisti čas in kraj je imela odlično urejeno gospodarstvo in gospodinjstvo. Poleg hiše so bili lepa kašča, hram, hlev za veliko živine, svinjski hlev in marof — vse obdano s

Vsi, ki so bili tedaj pri hiši, oče, mati, Micka, Kristenka, Valerija, Jerica in hlapec Janez so me septembra 1942, izgubljeno partizanko Marjetko, sprejeli tako, da bi bolje ne mogli niti lastne hčere.

Hiša je postala neprecenljiva baza za partizane.

Kristenka, Valerija in Jerica, kot gorski studenci živa dekleta, so se takoj naučila partizanskih in revolucionarnih pesmi, ki smo jih družno prepevale kjerkoli in kadarkoli ob delu, posebej zaradi gluhoneme Micke, ki se je razumno in živahno zanimala za vse in se še danes vsega dobro spominja. Vsak večer po večerji pa je vsa družina vnelo sledila mojemu pripovedovanju o partizanskem boju, o OF, o vsem, ker sem pač tedaj vedela in čutila. Tako sem jih naučila, da so mi na vse načine pomagali iskati zvezo s partizani.

In ko so novembra 1942 prišli inž. Pavle Zaucer Matjaž, Ela Ulrih-Atena in Marjan Cater-Petja, sta bili te zveze ne malo po službi Hedovih, ki so vneto širili osvobodilno misel, od srca veselili vsa Bistra in Koprivna.

Ze 17. novembra je partizane in hišo hudo priza-

Hedetova domačija

tipičnim koroškim plotom. Redili so po šestnajst glav goveje živine, petinštirideset do štirideset ovac, najmanj deset svinj in po tri konje. Ob vstopu v hišo si prišel najprej v vežo, kjer te je presenetila vrsta lesenih cokel, od najmanjših, za triletno vnukinjo Ivanko, do največjih za očeta in hlapca Janeza. Levo je bila velika »hiša« s kmečko pečjo, naravnost kuhinja s tekočo vodo, levo od kuhinje kamra za babico (gospodarjevo mater, za katero so lepo skrbeli, in ki je tudi poznala vse partizane) in naprej »gang« z »ajzl'cem«. Vse čisto in urejeno. Iz veže, desno po stopnicah, si prišel na vrh v spalnice, z lepimi koritastimi lesenimi posteljami in odejami, ki bi jim danes po moderno rekli »pečvork«. Spalnica je bila posebej za starše in vnukce, nato pa sobe s po dve-ma posteljama za dekleta oziroma sinove. Vse od leta 1942 je bil potem to »partizanski hotel«. Tudi delo je bilo dobro organizirano in porazdeljeno: oče in hlapec sta skrbela za »veliko« živino, govedo, gozd in konje, dekleta za ovce in delo po polju, mati pa za kuhinjo in svinje. Kadar so mati skuhati kosilo, so vzeli rog, stopili na stopnico pri lesi nad hišo in zatrobili družini. Kljub vsej naprednosti pa so bili toliko »kraljevsko zase«, da dekleta pri šestnajstih, sedemnajstih letih še niso videle vlaka.

Ko smo se tedaj partizani oglašili, smo bili brez oklevanja prijazno sprejeli, čeprav so Nemci sina Jakija Kebra ustrelili že 15. avgusta 1942. Partizanka Atena je takrat za ves bataljon skuhalo krompirjev golaž in odtod partizansko ime pa so Hedetovi ostali Golaževi še dandanes.

dela smrti partizanov Dona — Jožeta Polca in Marjana Caterja-Petja. Ker sta bila bolna, nista šla z nami v akcijo. Nemci so nenadoma obkolili Hedovo hišo. Skušala sta se rešiti, vendar sta bila oba na begu ubita: Petja na travniku pred hišo, Don že na marofu. Domače so Nemci vse po vrsti skrajno surovo zasliševali, vendar niso izvedeli ničesar, niti od triletno vnukinje. Oče in hlapec Janez sta morala mrtva partizana odpeljati v Črno.

Kljub temu pretresu in še mnogim drugim, se hiša ni niti en dan odpovedala sodelovanju s partizani! Vso hudo zimo 1942—43 pa tudi pred napadom na Mežico, ko se je ustanovljala 1. koroški bataljon in v težavah po napadu, vedno smo imeli pri njih zanesljiv dom. Tu je našla toplota prezebla in zdesetka na štirinajsta divizija, tu je padel obveščevalec Suro, od tod je vodil jeseni 1941 heroj Gašper boj z Nemci.

Ob vsaki uri, ponoči ali podnevi, do konca vojne, je sleherni partizan, ki ga je pot vodila mimo Hedetove domačije, vsemu strahu in terorju navkljub pri tej hiši dobil prijazno besedo in kruh.

Morali bi se resnično iz globine srca vprašati: Kako so zmogli takšno trdnost in junaštvo? To bo ostalo večno nepojmljivo, najsvetlejša poglavje v zgodovini slovenstva, za to, kot še za toliko drugih prečudovitih koroških družin. Čudež, brez katerega ne bi nikdar zasijala vsem tako draga svoboda in mir, pa tudi našim bratom onstran meje ne bi ostala svetla vera in up za življenje.

Dijaki in dijakinje zdravstvene šole v Rakicanu pri Murški Soboti so v počastitev 40-letnice ustanovnega kongresa KPS na čebinah v avli šole razstavili plakate, ki so jih sami narisali na tematiko letošnjih jubilejev partije in tovariša Tita.

LADO KLAR —
FILIP MATKO

LENDAVA

Otroci borcev brez zaposlitve

Predsedstvo ZZZB NOV lendavske občine je ugodno ocenilo delovne skupščine sedmih krajevnih organizacij, ki so bile minuli mesec. Sicer pa se tudi v teh krajih otepajo z denarnimi težavami. Tako ni mogoče pošiljati borce na klimatsko zdravljenje. Zadnji čas je tudi veliko vlog za priznanje dvojne dobe posameznikom in tako ima občinska komisija polne roke dela.

Posebne težave je v občini čutiti pri zaposlovanju otrok borcev. Ker je lendavsko področje manj razvito, ostaja precej brezposelnih tudi med mladimi. Predvsem ni prostora za poklicne šole. Ta problem bo potrebno rešiti izven okvira borčevske organizacije.

Predsedstvo ZZZB NOV občine Lendava je skupno z borci občine Bačka Topola tudi letos, kot že vrsto let nazaj, poslalo ZZZB NOV Jugoslavije predlog, da se postavi spomenik 1100 interniranim Jugoslovanom omenjenih občin v madžarskem mestu Sarvar. Vsako leto skupno obiščejo kraj, spominskega obeležja pa brez soglasja ZZZB NOV Jugoslavije ni mogoče postaviti.

FILIP MATKO

BLEJSKA DOBRAVA

Rateški borci o svojem delu

V naši najsevernejši KS, ki meji na sosednjo Italijo in avstrijsko Koroško, so v četrtek zborovali borci NOV. Predsednik in odborniki so poročali o delu organizacije, prisotni pa so bili tudi predstavniki sveta KS in družbeno-političnih organizacij v vasi. Skupščina je pohvalila delo mladine. Opozorila pa je tudi na pomanjkanje kadrov za pripravo obrambe in za enote LO in CZ. Borci sami skrbijo za grobove in obeležja in obiščejo bolne tovariše. Borci bodo pripravili samostojno proslavo in sodelovali na svečanosti na Pristavi. Od članstva je le še osem zaposlenih v železarni, drugi so v pokoju. So pa seveda še vedno aktivni v vasi. Upravni odbor so dopolnili z novimi člani in izvolili delegate v občinsko skupščino. Svetu KS so posredovali tudi ime novega poveljnika enote narodne milice, ki je tudi član ZB NOV.

LUDVIK AMBROŽIČ

TRNAVA

Občinski praznik letos v Trnavi

Letošnji občinski praznik bodo občani žalske občine slovesno proslavili v KS Trnava. Ta majhna krajevna skupnost, ki jo sestavljajo tri vasi, pa je v času NOB prispevala pomemben delež v boju proti okupatorju in kvistlinškim hordam. Že leta 1936 je to delovala partijska celica. Glavni organizator je bil Ivan Plaskan. Tako je pripravil teren za delavsko gibanje in kasneje organiziran odpor okupatorju.

V občini uvajajo že vrsto let sistem praznovanja po krajevnih skupnostih. Letos je na vrsti Trnava. Praznovali bodo z delovnimi zmagami. Asfaltiranje cest, športnega igrišča, novo avtobusno postajo, prostori v hmeljarskem domu, prostori, ki so plod skupnega dela krajanov. Pomagala je tudi mladina. Krajevna skupnost bo o kraju in delu, s posebnim poglavjem o NOB izdala brošuro. V kraju bodo postavili tudi spomenik žrtvam med NOB.

Številni pododbori skrbno pripravljajo proslave in svečanosti za občinski praznik in jubileje. Mladi bodo odšli tudi po partizanskih poteh in obiskali domačije, kar je že tradicija.

DARKO NARAGLAV

RADOVLJICA

Sprejem jubilejne štafete

V ponedeljek, 18. aprila, bodo mladinci sprejeli pri podvozu na magistralni cesti Kranj—Jesenice, letošnjo zvezno štafeto. Pred hotelom Grajski dvor pripravljajo svečan sprejem s kulturnim programom. Pot bo štafeta nadaljevala v Lesce, nato v Begunje, kjer bo osrednja občinska slovesnost, z bogatim kulturnim programom in sprejemom Jelovške štafete ter Planinske štafete. Naslednji dan bodo štafete nadaljevale proti Jesenicam. Ustavile se bodo v Gorjah, Bledu, Bohinjski Beli, Bohinjski Bistrici, Petrovem brdu in odšle naprej proti Beogradu.

JOŠT ROLČ

KRKA

Zbor osnovne organizacije ZVVI Krka

Po občnem zboru krajevnih organizacij ZVVI Krka je bil sestavljen nov odbor, ki je že pričel z rednim delom. Sklenil je, da se vsi člani naroče na TV-15. Tako bodo seznanjeni z vsemi novimi zakoni v zvezi z njihovo problematiko. Odbor nadalje skrbi za povračila pogrebnih stroškov, za pomoč obolelim, starejšim in šibkim članom. Nekaj članov se je tudi udeležilo Kurirčeve pošte in odkritja spomenika Albina Graizerja v Ivančni Gorici. Članici Anici Zavrišek smo izpolnili željo, da je pokopana v domačem kraju. Odbor je reševal tudi nekaj problemov v zvezi z otroki padlih borcev itd. Kljub boleznim in težavam, je organizacija delala. Pogovorili smo se tudi o letovanjih. Razrešili smo stari odbor in izvolili novega. Okvirno so bili člani seznanjeni tudi s programom dela do leta 1980, v tem času bo potrebno postaviti tudi obeležje narodnemu heroju Zetanu Hrovatu.

JOZE ZAJČ

LJUBLJANA

Letna konferenca ZB »Danile Kumar«

Razprava je pokazala, da predstavlja ZB čvrsto družbeno organizacijo, ki izpolnjuje sklepe in programe ZKS na vseh področjih udejstvovanja. Mladi prevzemajo od starejših članov tudi bogate izkušnje in tako bogatijo svojo lastno prakso. Borci sodelujejo ne le v organizacijah, ampak tudi v hišnih svetih, stanovanjskih soseskah, krajevnih skupnostih, v TOZD in v vseh mehanizmijskih samoupravljanjih.

Razprava je pozitivno ocenila uspešno delo komisij pri reševanju socialnih, zdravstvenih, stanovanjskih, spomeniško-varstvenih in drugih problemov borcev. Prizadevajo si tudi pri teh vprašanjih vključiti mladino in tako poglobljati stike s šolami in drugimi ustanovami. Na področju družbene samozastite, SLO in pri poglobljanju sodelovanja s pobratenimi organizacijami Zveze borcev pa si bo krajevna organizacija prizadevala utrjevati že dosežene uspehe. Skupaj z občani se borci vključujejo v vsa letošnja praznovanja.

LOJZE MASLO

NOVA GORICA

Aktiv ZB v OZD »Vozila« Gorica

Aktiv ZB v OZD »Vozila« Gorica, Šempeter pri Gorici, je vsako leto manjši. Člani hitro umirajo. Na nedavnem občnem zboru so se pogovarjali o možnosti povečanja osebnih dohodkov borcem, ki imajo nizke dohodke in nameravajo letos v pokoj. Domenili so se tudi, da bodo popravili pravilnik o urejanju osebnih dohodkov. Poudarili so, da borci NOB ne bi smeli pred upokojitvijo premeščati na nižja delovna mesta. Borci v OZD Vozila so izčrpani in utrujeni ter zato čestokrat niso v stanju dosežati postavljene norme. Tudi takšni borci so še, ki še niso uveljavili svojih borčevskih pravic in pravic statusa borca. Dogovorili so se, da bodo tem borcem pomagali rešiti vloge ter jih do konca leta posredovali pristojnim komisijam, oziroma predsedstvu občinskega odbora ZZZB.

OZD »Vozila« slavi prihodnje leto svojo 30-letnico obstoja, zato so predlagali za jubilejne nagrade tudi tiste borce NOV, ki bodo odšli v pokoj pred dopolnitvijo 30 let stalne zaposlitve v tej delovni organizaciji. Obrat v Šempetru bo imel v delegatskem sistemu tri predstavnike, po dva pa bosta iz Nove Gorice, Lokavca in Monto-remonta iz Šempetra. LEOPOLD KOTAR

Metod Jurčič

Ognjeni ples pri Jančah in Muljavi

V jeseni in pozimi 1941/42 so se začele ustanovljati na siršem področju grosupeljskega in stiškega področja in Dolenjske prve partizanske enote, vzporedno s hitrim razvojem in utrjevanjem organizacij OF.

Ko smo se že na »nemški strani meje« vrnili na cesto, ter nadaljevali pot po dva in dva, na čelu pa je vihrala naša zastava, nas je tesnoba minila, razpoloženje se je sprostito, dobra volja je naraščala, dokler ni zadonela partizanska pesem. Ne spominjam se, kdo je začel prepevati, verjetno sta bila Stane in Tomaž. V začetku tiha in pritajena, je kmalu močno zadonela v noč španska »Ma dime don deva smorena...«. Sledila je pesem »V snegu, mrazu in viharju, mimo strmih gorskih sten« in tako naprej. V drugi grupi smo imeli dobre pevce, posebno so se odlikovali »španci«. Tako smo veselo in brezskrbno nadaljevali pot.

Vodila nas je mimo osamljene kmečke hiše ob cesti. S trema nas je opazovalo mlado dekle, v spodnjem perilu in s pletom preko ramen. Vsi smo jo opazili, a si nismo nič slabega mislili pri tem. Opazovali smo jo kot mlado dekle, s prav takimi skritimi hrepenenji in željami kot smo jih imeli mi sami. Videz pa nas je močno preveral. V tem mladem telesu se je skrivala ostudna kača, podla izdajalka. Nič ji ni bilo za življenja petsto mladih partizanov, nič za cvet naše revolucije. Vse ideale narodnoosvobodilne borbe je zamenjala za sladke noči z gestapovcem.

Zaradi njenega izdajstva, smo v tistem kraju doživeli eno najtežjih borb, kar smo jih bojevali, pa tudi eno naših najslavnejših zmag.

Zgodaj zjutraj, 20. maja, smo polegali k počitku v malem gozdičku nad dolino, nedaleč od hiše, s katere nas je bilo opazovalo mlado dekle. Name-ravali smo tam predaniti in zvečer nadaljevati pot čez Savo na Stajersko.

Okoli devete ure zjutraj pa nas vržejo iz spanja nenadni strel v dolini pod nami. Dodelili so me takrat na podvojeno stražo nad robom doline. Tako sem lahko od daleč opazoval konec spopada med našo in nemško patrolo. Vsaka je štela tri moše. Spopad je bil zelo kratek in srdit. Dva Nemca sta padla, tretji je bil težko ranjen. Mi smo izgubili enega tovariša, tovariš Matiček pa je bil teže ranjen v glavo. Zdelo se je, da želi ranjeni Nemec nekaj povedati, zato je šel k njemu tovariš Tomaž, ki je znal nemško. Predno je izdihnil nam je uspel povedati, kdo nas je izdal in da imajo Nemci o nas točne podatke. Vedeli niso le, kje smo se utaborili, zato so poslali na ogled patrolo, z nalogo da nas poiščejo. Podatki, ki so jih imeli Nemci o nas, so govorili, da je bila izdajalka vestna in verzirana.

Tisti dan smo torej pričakovali večji nemški napad. Podvojili smo straze, poslali zasede in čakali noči. Vendar se Nemci niso več pojavili. Le štokljaja je preiskovala gozdove, patrole pa so poročale o močnejšem nemškem motornem prometu v dolini Besnice in na cesti od Laz proti Litiji.

Zvečer je postalo zelo temno. Pravo nasprotje mesečini prejšnjega dne. Kolona se je napotila naprej, kaj se bo zgodilo ni vedel nihče. Zajela nas je črna tema gozdov nad Savo.

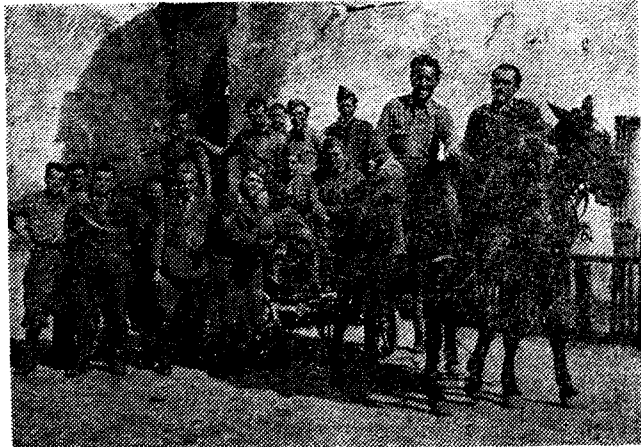
BOJ PRI TUJEM GRMU PRI JANČAH

Na pohod smo krenili v temni noči. Vodili so nas vodniki domačini, ki so poznali pot proti Savi, ki naj bi jo prekoračili. Pohod je bil ponoči naporen, ker je bil teren zelo težko prehodni. Bili smo tudi že izčrpani, saj po odhodu iz Police nismo imeli več redne prehrane. Najbolj pa nas je potrla, ko smo se zjutraj znašli skoraj na istem mestu kot smo ponoči pot pričeli. Verjetno smo se vrteli v krogu.

Dan nas je zatekel v gozdu pred Jaso v bližini zaselka Tuji grm pri Jančah. Vsako nadaljno gibanje bi pomenilo nevarnost, zato smo imeli prav malo izbire v iskanju ugodnejšega kraja za počitek. Utaborili smo se v kotanjastem gozdičku, vzdolžno od Tujega grma. Taborišče je bilo razvejano gozdno pobočje, ki ga je presekala v jarugi mali potoček. Pred robom gozda se je razširjala jasa, široka kakšnih tristo metrov in dolga petsto. Po njej je vodila pot od taborišča v smeri Tuji grm—Janče—Besnica. Bili smo približno dva kilometra od Koških poljan, od koder smo odšli prejšnji večer.

Položaj je bil neprimeren za obrambo, pa tudi za napad. Vendar smo tistega dne, 21. maja, pričakovali napad Nemcev. Edini boljši prihod do položaja je tekel po poti od doline Besnice čez Janče in Tuji grm. Štab grupe je odločil naj se na možnih smereh razmestijo bataljoni, poti naj se zavarujejo s stražami in dežurnimi mitralješkimi gnezdi. Najnevarnejši položaj, se pravi polkrožni rob gozda pred Jaso, je zasedel Ristov (Franc Mazovec) bataljon, ojačan s težkim mitralješkim vodom. Na krilih bataljona sta bila dva težka mitraljeza, po prostoru pa še pet lahkih mitraljezov. Levi in desni bok tega polkrožnega položaja v obrambi z navznoter zategnjenimi krili sta zasedla Zdravkov in Varetov bataljon. Šiškov bataljon pa je bil določen, da pošlje močnejše patrulje v smer Janče—Besnica in Koške poljane. Bataljon, ki je ostal, naj bi ustvaril operativno, aktivno rezervo in se je razporedil v sredini polkrožnega položaja, se pravi nedaleč od sprednjega položaja obrambe, kjer je bil v vsakem trenutku sposoben poseči v borbo.

(se nadaljuje)

Italijani v stiškem samostanu

Prekomorci so se zbrali

»Vsak obisk nekdanjih prekomorcev na Korčuli je za nas velika čast in veselje. Ljudi, s katerimi smo preživeli toliko hudih dni, med katerimi pa tudi svetlih trenutkov ni manjkalo, se ne da pozabiti. Prekomorci bodo za vedno ostali del Korčule in drugih dalmatinskih otokov.«

S temi besedami je pozdravil predstavnike prekomorcev Pero Lozica, podpredsednik občinskega odbora ZZB NOV Korčula, njegov mlajši kolega Svemir Vilo- vič, predsednik izvršnega sveta korčulske občinske skupščine, pa ga je dopolnil:

»Ko ste bili prekomorci na našem otoku sem bil še majhen fant. A vsega se dobro spomnim. Bratstvo in prijateljstvo, rojeno v tistih težavnih dneh, ne more ni- koli umreti. Zato bodo poskrbele tudi mlajše generacije.«

To je le nekaj utrinkov iz pristranskega srečanja predstavnikov Korčule in prekomorcev iz Slovenskega primorja in za- mejstva, ki so v začetku aprila z ladjo krenili na izlet po krajih, kjer so se mu- dili med NOB. Mnogi izmed 250 izletni- kov teh krajev po vojni še niso obiskali. In nič čudnega, da jih po več kot tride- setih letih skorajda mislo mogli spoznati. Velik razvoj, ki je zajel našo domovino v tem času, ni mogel tudi mimo teh kra- jev.

Korčula je prekomorcem še posebej ostala v spominu. Tu je večina med nji- mi doživela svoj ognjeni krst. Prvo bor- bo in že takoj na začetku proti številčno precej močnejšemu in mnogo bolj op- remljenemu sovražniku. Vse to, pa pre- velika zagnanost, sta terjali številne žrt- ve. Na Korčuli je za vedno ostalo 350 pre- komorcev.

In prav to je tudi eden izmed razlo- gov, zakaj domačini prekomorcev ne mo-

Domačini so v vseh krajih pripravili prekomorcem pristran sprejem. Najbolj slovesno je bilo v Šibeniku, kjer je ladjo Slavija pričakala godba na pihala in dol- go kolono spremljala po vsem mestu.

rejo pozabiti. Ne nazadnje so jim preko- morci, leto pozneje, septembra 1944 pri- borili tudi svobodo. Pa ni nič drugače tu- di v ostalih krajih, kjer so bili prekomor- ci med NOB in na svojem tokratnem obisku.

Na Visu, kamor so, kot na izhodišč- no točko prišli iz Italije skorajda vsi, se jih spominja predvsem po pesmi. Menda so prekomorci v tistih težkih časih pri- nesli na otok povsem nov duh, poln op- timizma. Slovenska pesem je odmevala po Visu. In domačini, ki so takrat gosti- li prekomorce pravijo, da se jim zdi, kot da bi pesem prekomorcev odmevala po Visu še danes.

Prekomorci so se na izletu z ladjo Slavija ustavili v istih krajih, kot med vojno. Najprej na Visu, potem pa na Kor- čuli, na Hvaru, v Splitu, Šibeniku, Zadru in naposled še na Rabu. V vseh teh kra- jih so položili vence k spominskim plo- ščam, padlim borcem, med katerimi je bilo tudi veliko njihovih soborcev — pre- komorcev, pa so se poklonili s priložnost- nimi govori in s slovensko borbeno pe- smijo.

Lepo je povedal Pero Tedeschi s Kor- čule. »Prekomorci so ob pomoči drugih enot priborili našim otokom in obali svo- bodo. Številni Dalmatinci, med njimi sem bil tudi jaz, pa smo leto pozneje sodelo- vali pri osvobajanju južnega dela Slove- nije. Pravzaprav smo si eni drugim poda- rili svobodo.«

Lepšega darila pa menda ni na svetu. In zato tudi ni čudno, da so med »daro- valci« take pristne vezi, ki ne bodo nikoli prekinjene.

BORIS LENIČ

Franc Veber

Marca letos smo spremili na zadnjo pot na vojniško pokopališče Franca Vebera, ki se je rodil leta 1913 na Dolgi gori pri Ponikvi. Januarja 1943 se je organizirano vključil v delo za NOB kot aktivist na Dravskem polju in na Pohorju. Po vojni je bil v službi ljud- ske milice in aktiven član družbeno- političnih organizacij. Bil je odlikovan z ordenom zasluge za narod in z or- denom dela ter številnimi gasilskimi odlikovanji.

Angela Zupanc

Februarja letos smo se na celjskem pokopališču poslovili od Angele Zu- panc, ki se je rodila leta 1901 v Čreš- njicah pri Frankolovem. Med okupaci- jo je živela v Moravčah, kjer je ak- tivno in organizirano delala, od spo- mladi 1943, v gospodarski komisiji.

Danilo Hvalič

Danilo Hvalič se je rodil leta 1927 v Lokah pri Novi Gorici. Vsa družina je aktivno sodelovala v NOB. Danilo je imel 16 let ko je odšel jeseni leta 1943 med partizane v Gradnikovo bri- gado. Umrl je marca letos.

Tone Mavretič

Tone Mavretič se je rodil pred 65. leti in si na Boljdražu ustvaril druž- no. Že leta 1941 je začel delati za OF; bil je obveščevalec, kurir in leta 1943 je postal borec Tomšičeve brigade. Po vojni je bil več let odbornik v Metliki in član številnih komisij.

Dragica Plišič

V Dekanah pri Kopru smo se 20. marca letos za vedno poslovili od Dra- gice Plišič, ki se je rodila pred 95. leti. Kot zavedna Slovenka se je morala z možem leta 1924 preseliti iz Istre najprej na Štajersko in kasneje na Do- lenjsko. Tam jo je zatekla vojna, med katero sta z možem organizirano de- lala za NOB. Po kapitulaciji Italije sta odšla mož in sin med partizane. Sin je padel. Leta 1944 je bila odpeljana v koncentracijsko taborišče v Nemčijo. Po vojni je bila aktivna družbenopo- litična delavka.

Minka Vozel

Konec lanskega leta smo se na litijskem pokopališču poslovili od Minke Vozel, ki se je rodila leta 1914 v Rav- nah pri Polšniku. Že leta 1943 je začela aktivno in organizirano sodelovati v NOB. Povezana je bila z vodstvom okrajnega odbora Vače — Šentlambert in okrožjem Litija, ter s kurirskimi postajami. Ohranili jo bomo v lepem spominu.

Stanko Lozar

Marca letos smo se poslovili od borca Stanka Lozarja iz Vrtovina, sta-rega komaj 55 let. Bil je borec brigade Srečka Kosovega. Dobil je dve odliko- vanji: zasluge za narod in orden za hrabrost. Po vojni je bil v službi pri ljudski milici in v tekstilni tovarni v Ajdovščini. Pridno je sodeloval v vseh družbenopolitičnih organizacijah na vasi. Prezgodnja smrt mu je prekržala veliko načrtov.

Viktor Kirn

V Ilirski Bistrici smo se marca letos poslovili od Viktorja Kirna, ki se je rodil pred 57 leti v brkinski vasi Celje. Že leta 1940 je moral na odsluže- nje vojaškega roka v italijansko voj- sko. Kot nezaupljiv je bil po napadu na Jugoslavijo poslan v kazenski bata- ljon na Sardinijo. Leta 1944 se je v Ba- riju priključil prekomorskim brigadam in se z 3. artilerijsko brigado 2. korpu- sa NOV boril do končne zmage. Odli- kovan je bil z dvema medaljama.

Pavla Jenko

Na pokopališču v Dravljah pri Ljubljani smo se februarja letos za vedno poslovili od Pavle Jenko. Z možem Petrom se je že jese- ni leta 1941 vključila v ilegalno delo. V njuni hiši v Devovi ulici je delovala ciklostilna teh- nika. Pri Pavli so našli zatočišče že pred- vojni revolucionarji in seveda tudi medvojni aktivisti. Leta 1944 so jo belogardisti areti- rali, mučili in poslali v koncentracijsko tabo- rišče Ravensbruck. Za svoje delo je prejela več odlikovanj.

Stanko Batagelj

Februarja letos smo se na pokopali- šču v Vrtovinu na Vipavskem poslovili od borca Stanka Batagelja, ki se je rodil leta 1927. Med partizane je odšel star komaj 15 let in pol. Bil je borec brigade Srečka Kosovega in pozneje v VDV brigadi. Leta 1944 je bil sprejet v ZK. Bil je 100 odstotni invalid. Po vojni je opravljal odgovorne naloge v družbeno političnih organizacijah, dol- go časa je bil predsednik ZB NOV v Vrtovinu. Za svoje zasluge je bil tri- krat odlikovan.

Jože Šparovec

Marca letos smo se na križkem po- kopališču pri Trzihu poslovili od borca 2. bataljona Prešernove brigade in voj- nega invalida Jožeta Sparovca iz Bistri- ce. Rodil se je pred 76 leti. Jože in njegova žena sta pletla nogavice za par- tizane in hodila na vezo v Ribnico. Leta 1944 je stopil med partizane. Pri napadu na Idrijo je bil od Nemcev ujet in zaprt v Idriji in Ljubljani.

Valentin Žagar-Tine

Novembra lanskega leta smo se na rešetkem pokopališču poslovili od bor- ca in aktivista Valentina Žagarja. Kot železničar je imel mnogo stikov z akti- visti, ki jim je pomagal že od leta 1942. Januarja leta 1944 je odšel najprej v Prešernov bataljon, pozneje pa v Vojkovo brigado, kjer je bil kot radio- telegrafist vse do osvoboditve. Za nje- govo nesebično delo je prejel številna odlikovanja in povelja priznavanja.

Janez Smukavec

Marca letos smo v velikem številu znancev in prijateljev pospremili na gorjansko pokopališče Janeza Smukav- ca iz Zgornjih Lazov nad Gorjani. Ro- dil se je leta 1893. Že leta 1941 in vso okupacijsko dobo je hranil partizane. V svoji hiši je imel skrivališče za par- tizane in ranjence. Bil je predsednik odbora OF za vasi Spodnje in Zgornje Laze. Vse svoje življenjske moči je pu- stil na svoji visokogorski domačiji.

Franc Kajan

Borci iz Vinice so se za vedno poslo- vili od svojega dolgoletnega predsedni- ka Franca Kajana. Rodil se je v Pod- klancu pred 56 leti. V NOB se je aktiv- no vključil maja leta 1942. Bil je član VOS in VDV. Leta 1944 je bil hudo ra- njen. Bil je nosilec več odlikovanj, med njimi tudi priznanja OF, ki ga je pre- jel za aktivno delo v povojnih letih kot družbenopolitični delavec.

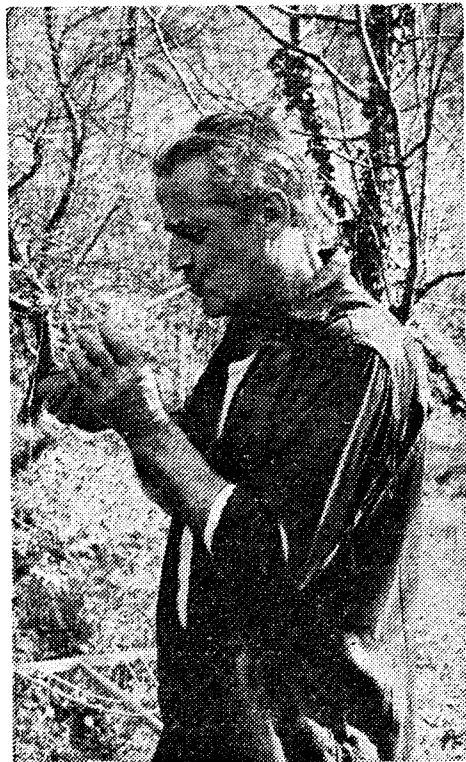

Jožefa Logaj

V Kolovratu smo se lansko leto po- slovili od Jožefe Logaj, Starkelnove mame, ki je dočakala 82 let. Bila je matč šestih otrok, od katerih sta bila dva med partizani. Gestapovci so ji ubili moža, dom pa požgali.

Valentin Primožič

Valentin Primožič se je rodil leta 1914 v Libeliču pri Dravogradu. Bil je borec preko- morske brigade. V Srenji vasi pri Kočevju je bil v boju z Nemci težje ranjen. Kot vo- jaški vojni invalid se je po vojni zaposlil pri železnici v Trebnjem. Umrl je februarja letos.

Anton Prebil

smo čez Idrijco, pa so bili vsi mostovi porušeni. Tistega dne so jih porušili Nemci od Sp. Idrije do Trebuše, da bi preprečili prehod Gradnikove, Vojkove in Prešernove brigade. Reko smo seveda morali prebresti in mislim, da je pri tem utonilo petindvajset naših tovarišev. Kasneje smo se zbrali na Šebreljskem vrhu, kjer smo preostali borci formirali bataljon. Toda še istega dne je bilo sklenjeno, da se moramo vrniti na Gorenjsko. Zvečer smo odšli na pot. Ustavili smo se na Mrzlem vrhu nad Otaležem. Zjutraj ob štirih smo bili napadeni. Spominjam se, da nas je oblegala gosta megla in da je bila vidljivost le nekaj metrov. Nemci so se nam neopazno približali. Takrat je padlo petnajst naših borcev, večinoma Primorci...

Anton Prebil se je umikal z nekim tovarišem nazaj proti reki Idrijci — spet na Primorsko. Na tej poti je staknil tako hud prehlad, da je moral v vojaško partizansko bolnišnico Pavlo v Mrzlo rupo, v okrevališče številka 2. Tam je ostal, kot komisar, do konca vojne.

»... Skoraj ni mogoče izbrati trenutka, ki bi ga lahko označil za najtežjega ali kako drugače 'naj'. Toda na Žirovskem vrhu je bilo že vražje, takrat, ko

ANTON Z ŽELINA

Zelin kot sredi poletja. Ob Idrijci zelena reber, na njej možak z gabljami v rokah, pa še eden in žena in tik ob grmovju otrok.

»Ste prišli pomagat? Saj ni kaj! Imam le dva hektarja zemlje, od občine najetega. A, tako, od našega časnika ste. Seveda bi lahko marsikaj povedal o moji udeležbi v narodnem osvobodilnem boju. Včasih se mi zdi, da kljub letom, ki so minila, spomini še vedno živijo. Nenavsezadnje to tudi ni čudno. Mladi, ki prihajajo za nami, se na srečo zavedajo pomembnosti časa, ki ga je predstavljalo obdobje naše revolucije. Nikar ne mislite, da vam piham na dušo, ko pravim, da preberem TV-15 od prve do zadnje strani.

● Ob štirih smo bili napadeni

Med partizane sem odšel septembra leta 1943. Najprej so me vtaknili v italijansko vojaško suknjo, po kapitulaciji Italije pa sem odšel naravnost v Cepovan, v Idrijski odred. Bil sem še na komandi mesta Cerkno, kasneje pa sem se vključil v partizanske enote na Zelinu, kjer so iz kavern pobirali municijo. Tudi v Vojkovi brigadi sem bil...

Približno tako se začenja večina pogovorov z udeleženci NOB. Seveda se dogaja, da posamezniki najtežje trenutke, ki so jih preživeli kot partizani, omenjajo nekako lahkotno, morda celo brez tiste bolečine, ki bi jih v nekaterih trenutkih mlajši sogovornik pričakoval. Anton Prebil je tam na tisti rebri ob Idrijci obujal spomine na prvo ofenzivo leta 1943, ko so se brigade z Gorenjske umikale na Primorsko. Govoril je o hudih bojih na Cerkljanskem vrhu, ki so trajali od ranega jutra do šestih zvečer.

»Umikali smo se proti Kladju in čez Cerkljanski vrh proti Maruškovcu. Tam smo naleteli na nemške tanke. Hoteli

so nas Nemci napadli z Luč in nas obkolili. Umikali smo se preko Žirov do Oslice nad Poljansko dolino. Snega je bilo do kolen. Nemce smo odkrili pa spet napadli...

Anton se je vrnil domov šele decembra leta 1945. Najprej se je zaposlil kot tajnik na krajevnem odboru. To dolžnost je opravljal enajst let. Kasneje je bil poslovodja v trgovini v Cerknem. Razumljivo, da mu dela nikoli ni manjkalo. Začelo se je že pri obnovitveni zadrugi. Vse je bilo porušeno, vse je bilo treba začeti znova.

»Tisti, ki smo preživeli najtežje obdobje naše zgodovine vemo, da nam še nikoli ni bilo tako dobro, kot nam je danes. Ljudje so svobodni, so zaposleni, lahko se izražajo...

Kaj počnem dandanes, ko sem upokojen? Nekaj živine imam, dva junca in dva hektarja zemlje. Na televiziji gledam večkrat samo večerni dnevnik. 'Majrjo' sem tudi gledal. Mislim, da bi morali še večkrat pripraviti kaj takega — tudi mi, Slovenci. Za knjige največkrat nimam časa, časnike, še posebno TV-15, pa redno prebiram. Všeč mi je, da je bralen in da je v njem vsakega po malem.

Anton ima dva svoja tanta; eden se je rodil prvo leto, drugi pa drugo leto po svobodi. Ponosen je nanju. Nista razvajena, pravi, pridna sta in rada delata. Eden je tehnolog, drugi pa orodjar, oba pa sta zaposlena v tovarni Eta. Z ženo sta vzgojila pravzaprav pet otrok — eno ženo polsestro in dve siroti, ki sta izgubili med vojno očeta in mater.

»Lepo je pri hiši, kjer se gnete pod streho veliko otrok. Pri nas doma jih je bilo devet, pet nas je bilo med partizani. Je obujal spomine Anton Prebil. Povedal bi še marsikaj, pa naju je zahajajoče se sonce opozorilo, da bo treba pohiteti z opravi na rebri. Srečanje pa je bilo kljub temu prijetno.

S. T.

Neustrašen do smrti

V začetku februarja, natančneje 9. februarja leta 1945, je padel junaške smrti, ko si je vzel življenje, da ne bi prišel v roke krutemu sovražniku, komandant komande mesta Koper, poročnik Franc Planinc-Frenk.

Bil je hraber do smrti. Bil je junak do smrti. Bil je človek do smrti. Simbol poštenosti in patriotizma, priljubljen kot malokdo.

Bil je vztrajen pri opravljanju nalog, ki so mu jih poverjali. Bil je skromen in mlad, le nekaj čez dvajset let. Kot komandant komande mesta Koper je opravljal svojo dolžnost tako, da bi mu še danes lahko zavidali. Delal je in opravljal dolžnost pod nevsakdanjimi pogoji. Zdaj v tem, zdaj v drugem ali kdo ve katerem kraju na koprskem območju. Nikoli ni bilo mogoče opaziti, da ga je to ali ono navdalo z zaskrbljenostjo. Vedno je našel zelo hitro rešitev, tudi za najbolj zahtevna vprašanja.

Do konca je bil zahteven in zelo pravičen. Človeka je navdušil že ob prvem srečanju. Uspešno je znal ustvariti izjemno ozračje. Čeprav je bil na tem območju le malo časa, je hitro vzpostavil vojaško organizacijo. To pomeni, da je bil dober strateg in organizator.

Komandanta Frenka sem spoznal ob svojem prihodu iz Italije, kamor sem bil interniran. Srečala sva se v vasi Hrpele 15. julija leta 1944. Sprejel me je zelo prisrčno, ob tem pa vendar ni skrival svoje vojaške strogosti. Rekel mi je, da moram priti 'malo k sebi' po 28. mesecih, ki sem jih preživel v taborišču. Takrat pa bo, je rekel, delo tudi za mene.

Ze takrat se mi je zdelo, da je imenitno biti v enoti, ki jo vodi tak člo-

vek. Bil je mlad, morda je imel nekaj več kot dvajset let. Bil je brez vojaške šole, čeprav je svoje delo opravljal, kot bi le-te imel. Opozoril me je, da to območje ni najprimernejše za partizansko vojskovanje in dodal, da partizani vedo samo eno: Na vsakem koraku je potrebno uničevati fašiste in jih pognati iz njihovih jazbin! Poudaril je, da je tvoj narod dober in gostoljuben, da je veliko pretrpel pod tujci. Tudi sedaj so pozorni na vsak naš korak, je poudarjal in mi moramo dokazati svojo zvesto in patriotizem. Tu smo zaradi tega, da bi ponovno osvobodili ta del naše domovine, ki nam je bila krivično odvzeta leta 1918. Na vsak način moramo povrniti temu narodu samostojnost, vero v svetlejšo prihodnost.

Medtem ko sem ga opazoval, sem mislil na njegov črnomelj, na gostoljubnost belokranjskega naroda, ki je v marsičem podoben primorskemu. Razmišljal sem tudi o tem, od kod tako globoke misli mladem človeku z dvajsetimi leti.

Odšel sem kot mi je bilo ukazano. Mislim, da sem po tistem pogovoru pozabil na večji del trpljenja v internaciji. Srečna mati, ki ga je rodila srečen kraj, v katerem se je rodil, srečni mi, katerih komandant je, ki nas vodi v boj za svobodo, mi je vrelo v mislih.

Spominjam se, da smo bili štirje iz drugih krajev Jugoslavije. Nekoč nas je prevzelo domotožje za našimi kraji. Prosili smo, da bi nas premestili. Po našem pojasnjevanju je tovarš Planinc odgovoril: »Tovariši. Ni pomembno, če se borite tu ali v vašem domačem kraju. Borimo se za iste cilje,« je zaključil.

Pravzaprav sem bil srečen, ker bom v Istri, na katero so me vezali spo-

mini še iz osnovne šole. Kot učenec 4. razreda sem ob koncu šolskega leta recitiral pesem 'O Istra mila'. Zdaj se mi je pokazala priložnost, da se na istrskih tleh borim kolikor je bilo to v moji moči.

V času, ko sem bil pri komandi mesta Koper, me je pogosto poklical k sebi na pogovor. Kadar je odhajal na opazovanje terena je večkrat zahteval, da sem v njegovem spremstvu. Na sestankih mi je včasih razkazoval posamezne predele koprškega območja. Bil je navdušen in srečen, ker se je ta kraj vračal v objem ožji in širši domovini. Zelo rad je govoril o rešitvi tržaškega vprašanja. Spominjam se, da smo bili v vasi Boršt, ko je o tem vprašanju še posebno navdušeno govoril. Poudaril je, da bodo vprašanje Trsta reševali tisti, ki že štiri leta nosijo na svojih plečih in ramenih orožje...! Poln optimizma je pripovedoval o prihodnosti koprškega območja. In ni se zmotil. Zal ni doživel sreče, o kateri je govoril. Sam si je vzel življenje. Ni dovolil, da bi prišel živ v roke okrutnega sovražnika. Stirideset, je, osemdeset na enega...! Ostal je hladnokrvno do konca. Vzpodbujal je svoje tovariše v bunkerju blizu in na koncu jim je velel, naj se poskušajo prebiti skozi obroč. Brzostrelka v njegovih rokah je sejala smrt do zadnjega naboja. V samokresu je ostal še ena svinčenka. Ustrelil je in se zgrudil na tla.

☆

Mi, njegovi številni sohorci in še predvsem mlajši, kot so bili Jakomin-Jelen, Sergas, Mirko-Bus, Valter, Dekleva-Igor, Kogoj, Kovač, Joško, Sajin in številni drugi si prizadevamo, da se ne bi nikoli pozabilo ime komandanta Frenka.

B. M.

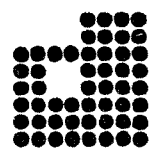
fotografija Z vprašanjem

Slika verjetno predstavlja štiri kurirje Tomšičeve brigade na Stajerskem (nemške uniforme) in dve bolničarki, od katerih je desna tovarišica Hedvika Murovec-Hela, leva pa pokojna Angela Jakša-Olga. Kurir na konju je morda Albert Lakota-Bert. Prosim za sporočilo, kdo so ostali tovariši na fotografiji, kje, kdaj in kdo je napravil ta posnetek.

Podatke, prosim, sporočite na naslov: Stane Sušteršič-Boštjan, 66000 Koper, Vatovčeva 8.

TV-15 VAŠ TOVARIŠ

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastičirnica.

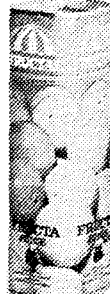
Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revjo JANA, ZABAVNIK.

Zakaj FRUCTA JUICE ni slabši od doma iztisnjenega pomarančnega soka?

Zato, ker ne vsebuje ničesar, kar ni že v sveže iztisnjenem pomarančnem soku. Je brez dodanega sladkorja, nerazredčen, brez vsakršnih konzervativ, aromtov ali drugih dodatkov. Fructa juice je preprosto čist, pasteriziran pomarančni sok. Embaliran je v praktični in popolno zaščiteni hypa embalaži, ki ne daje soku nikakršnega priokusa.

Zakaj je FRUCTA JUICE boljši od doma iztisnjenega pomarančnega soka?

Zato, ker je iztisnjen iz dozorelih sveže obranih pomaranč, kakršne najdete samo na sončnih plantažah Brazilije in Bližnjega vzhoda.

Zato, ker sveže iztisnjen sok takoj globoko zamrznejo in zato med transportom ne izgubi prirodnosti in vitaminov. V Fructa juicu je več vitaminov kot v ustrezni količini soka, iztisnjenega iz umetno dozorelih pomaranč, ki so bile obrane že pred meseci.

Zato, ker 2 dcl Fructa juica vsebuje sok pol kilograma pomaranč, 7 dcl Fructa juica, kolikor ga je v hypa embalaži, pa sok skoraj dveh kilogramov pomaranč in ker je preprosteje odpreti hypo, kot pa iztisniti 15 pomaranč.

Zato, ker je cenejši!

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE

61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2
Telefoni: direktor 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965 in 61-805

Obrati BRDO 61-802, INDOP 58-546
Tekoči račun: 50100-601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in strope, ter ostali gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schidel dimnike, betonske strešnike.

Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice.

Informacije 61-965

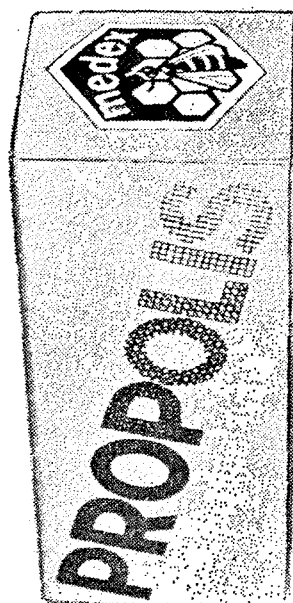

medex

EXPORT — IMPORT
Ljubljana, Miklošičeva 30
61000

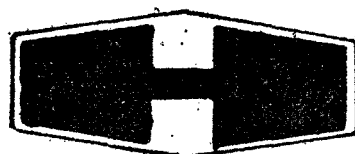
NOVO

ŽE V PRODAJI

Propolis preprečuje vnetja na koži in na sluznicah ter pospešuje zaraščanje in celjenje ran. Dragoceno naravno snov iz čebeljega panja uporabljajo danes pri vnetjih v ušesih, ustni votlini in žrelu, pri ranah na želodcu ali dvanajsterniku, pri površinskih ranah in podobno.

PROPOLIS LAHKO KUPITE V NAŠIH PRODAJALNAH, LEKARNAH IN VEČJIH TRGOVINAH

HELIOS

KEMIČNA INDUSTRIJA DOMŽALE, LJUBLJANSKA 114

**BARVE
LAKI
EMAJLI
KITI**

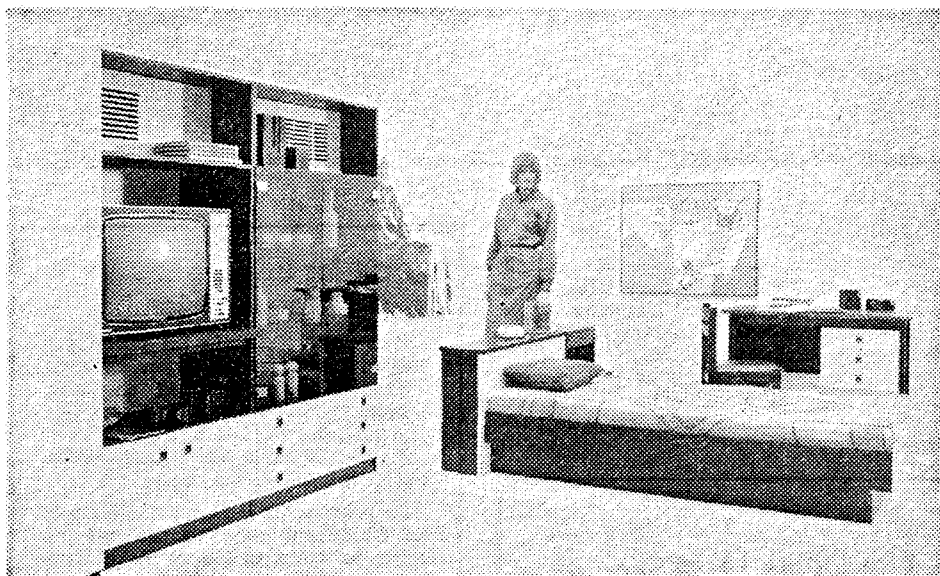
**ŠKROBI
DEKSTRINI
LEPILA
UMETNE SMOLE**

**Obrtni
center
Vrhnika**

● obrat elektro-mehanika in instalaterstvo

● obrat pleskarstvo in soboslikarstvo

● Priporočamo elektro-instalatersko in pleskarsko delavnico

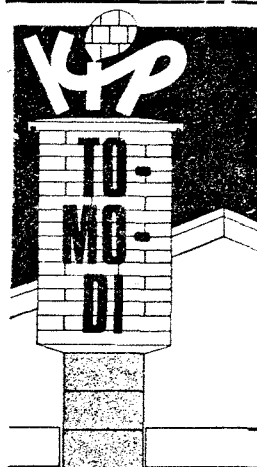

brest
cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791200 telex 31167

dekliška
soba
katarina

program katarina
v vseh trgovinah s pohištvom
za devne sobe
samske sobe
spalnice

salon pohištva brest cerknica in
prodajalna brest v mariboru, kneza koclja 6
potrošniško posojilo do 30.000.-
10% polog
ob nakupu z devizami 5% popust
dostava na dom brezplačna

TOPLI
MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

Uporablja se za peči in kotle od 4.000
do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641. Telex: 71 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte
s strokovnjaki Montažno industrijskega
podjetja!

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

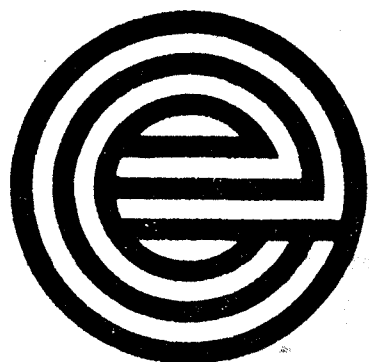
LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE
61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2
Telefoni: direktor 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965
in 61-805,
Obrati BRDO 61-802, INDOP 58-546
Tekoči račun: 50100-601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in strope, ter ostali
gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schidel
dimnike, betonske strešnike.
Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter gla-
zirane in neglazirane keramične ploščice.
Informacije 61-965

etiketa žiri

telefon (064)
uprava in komerciala 69-270, 69-285
predstavništvo Sarajevo (071) 24-775
pošta 64-226 Žiri
telegram Etiketa Žiri
telex 34-610 YU ETIKET
tekoči račun
SDK Škofja Loka 51510-601-10820
železniška postaja Škofja Loka

Proizvodni program:

visokokvalitetne, samolepilne,
gumirane in prišivne etikete,
emblemi, tekmovalne in
propagandne oznake,
reklamni letaki in prospekti,
zastave vseh vrst in formatov,
ter vsakovrstni priložnostni
tiski ob proslavah,
praznovanjih in spominskih
srečanjih.

dekorativna
INDUSTRIJSKA PRODAJALNA

Ljubljana, Celovška cesta 280, telefon 54-241

nudi po tovarniških cenah:

POHIŠTVENE TKANINE, DEKORATIVNE TKANINE, ROČNO TKANE
VOLNENE TAPISERIJE, BLAZINE, POSTELJNA PREGRINJALA.
STROKOVNI NASVETI!

Odprto od 8.—19. ure, ob sobotah od 8.—13. ure.

Avtobus števil. 1 — Parkirni prostor

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Mladi o življenjski poti tovariša Tita

V prostorih osnovne šole F. S. Finžgar Lesce je bilo pod pokroviteljstvom občinskega odbora ZZB NOV Radovljica v ponedeljek, 11. aprila izbirno tekmovanje učencev osnovnih šol radovljiške občine pod geslom »Tito — revolucija — mir«. Petčlanske skupine vseh šestih matičnih osnovnih šol so se preizkusile v znanju o življenjski poti in revolucionarnem delu predsednika Tita. Navzlic razmeroma kratkem času za priprave na to zvezno tekmovanje, posvečeno jubileju ZK in tov. Tita, so učenci vseh šol, zahvaljujoč tudi svojim mentorjem — učiteljem zgodovine, na tekmovanju v Lescah pokazali izjemno znanje. Od 120 vprašanj, ki jih je pripravil zvezni odbor akcije »Tito — revolucija — mir« so dali delno napačne odgovore le na 12 vprašanj. Ocenjevalna komisija, v kateri so bili predstavniki pokrovitelja ZZB NOV, komiteja OK ZK, Zveze prijateljev mladine in Zavoda za

šolstvo — enota Kranj, je v izredno izenačenem boju prisodila največ točk — 19 do 20, možnih, ekipi domače osnovne šole iz Lesc, ki je osvojila prvo mesto. Drugo mesto si delita ekipi osnovnih šol z Bleda in Radovljice, tretje pa Bohinjske Bistrice, Gorij in Ljupnice z enakim številom točk.

Ocenjevalna komisija je na osnovi pokazanega znanja izbrala iz vseh šol petčlansko ekipo, ki bo zastopala učence radovljiške občine na republiškem tekmovanju 13. maja v Novem mestu. Do takrat se bodo izbranci še posebno vestno pripravljali, da bi se uvrstili tudi na skupno tekmovanje, ki bo 25. maja v rodni kraji tov. Tita v Kumrovcu, kar jim je največja želja. Vsem udeležencem občinskega izbirnega tekmovanja je Zveza prijateljev mladine Radovljica darovala knjige Deček s Sotle in Tito v borbi.

J. R.

iz naših krajev

Trbovlje

V Trbovljah se je 12. aprila letos sestel odbor 3. VDV brigade. Obravnaval je delovanje odbora brigade in njenih bataljonov. Sklenjeno je bilo, da se bo odbor sestel vsakič v drugem kraju, pa čeprav ima ta brigada domicil in sedež v Trbovljah.

Odbori vseh štirih bataljonov so aktivni in samostojno delujejo. Trije bataljoni imajo podeljene domicile občin, kjer je bilo težišče njihovega bojnega delovanja. Četrti bataljon pa ima domicil skupaj s koroškimi borci. Vendar odbor meni, da naj bi tudi ta dobil domicil v eni izmed koroških občin. To je potrebno predvsem zaradi prenašanja njegovih bojnih tradicij na mladino.

Veliko naporov je bilo vloženih tudi v pisanje zgodovine brigade. Muzej revolucije v Trbovljah ima zbrano veliko dokumentacijskega gradiva iz delovanja VOS in VDV predvsem v revirjih. Tudi 2. bataljon, ki je deloval pretežno na Kozjanskem, ima v glavnem kroniko napisano. Manj pa je obdelano delovanje 3. in 4. bataljona, to je operacijsko področje Savinjske, Pohorja in Koroške.

Odbor je na sestanku določil skupino starejših in znanih borcev te brigade in sklenil z njo dogovor za pisanje knjige o bojni poti 3. VDV brigade. Knjiga naj bi bila napisana o bojni poti 3. VDV brigade.

V Trbovljah že nekaj časa uspešno deluje mladinska pohodna enota 3. VDV brigade. Odbor je priporočil bataljonom, naj tudi oni organizirajo svoje mladinske enote v domicilnih občinah.

Posebno navdušeno je bil sprejet predlog trboveljskih borcev, naj bi neke ob obnovljeni cesti Trbovlje—Prebold postavili spominsko obeležje iz pohorskega granita. Vanj bi vklesali glavne ideje boja VDV brigade.

FRANJO MAROSEK

Tolmin

S peštrim programom prireditev se tudi tolminska mladina vključuje v letošnje praznovanje zgodovinskih jubilejev — 40-letnice KPS, 40-letnice odkar je predsednik Tito prišel na vodstvo KPJ ter 85-letnice rojstva tovariša Tita.

Program prireditev, ki ga je pripravila občinska konferenca ZSMS, predvideva med drugim tudi odkritje spominske plošče v nekdanji partizanski tehniki KRN ter obnovitev poti v zna-

no, a do zdaj preveč zapuščeno partizansko postojanko.

V Tolminu bo revija mladinskih pevskih zborov, organizirajo pa tudi prireditve po raznih krajih občine. Organiziran bo tudi pohod mladinske brigade Simona Gregorčiča po partizanskih poteh na Tolminskem.

Mladinska brigada Simona Gregorčiča je v prejšnjih štirih letih obšla že večji del Tolminske — od Čadrga, prek Baške grape, Trebuše, Loma, Kolovrata, Livka itd. Preostaja ji še zadnji del tolminske občine — od Breginja preko Stola na Zago in v Cezsočo, kjer bo zaključek pohoda.

Takšni pohodi so primerna oblika prenašanja tradicij NOB na mladi rod. Da je med mladimi zanimanje za takšne prireditve, pove že število udeležencev, ki iz leta v leto narašča; lani je brigada štela 250 članov, letos pa pričakujejo še večjo udeležbo.

JOŽE CIMERMAN

Nova Gorica

VVI v Novi Gorici je največja v občini, saj šteje 276 članov. Iz poročila predsednika Kosovele je razvidno, da tudi v tej organizaciji ne manjka problemov, čeprav njeni člani še kako aktivno sodelujejo pri reševanju problemov v drugih družbenopolitičnih organizacijah. Socialni položaj nekaterih invalidov je še vedno slab. Pomagati jim je potrebno z občasnimi ali stalnimi priznavalnimi. Lani je bilo poslanih na klimatsko

Angel Kosovel poroča o delu organizacije in odbora VVI.

zdravljenje 41 invalidov. Priredili so tudi izlet v zgodovinske kraje. Na Sutjesko je šlo 45 članov, prav toliko pa se jih je udeležilo tudi izleta na Gorenjsko. V okviru organizacije gojijo redno športno dejavnost. Sodelujejo na vseh prireditvah društva »Invalidi«.

Zaradi starosti pa je zdravstveno stanje borcev zelo šibko. Kljub temu mnogi med njimi sodelujejo v razpravah in konstruktivno pomagajo reševati probleme družbenega razvoja. Govorili so tudi o spominskih obeležjih, proslavah letošnjega leta in podprli predlog, da se tovarišu Titu še tretjič podeli red narodnega heroja. Skupščina je izvolila nov odbor na čelu s tovarišem Angelom Rejcem.

MILE GOJKOVIČ

Pogovor s prvoborcem Savinjškom je bil za vsakogar pravo doživetje. Imel je izredno bister spomin pa veliko zgodovinskega znanja. Savinjsko dolino je imel takorekoč na dlani.

Tak je bil Franci Hribar iz Prebolda, nekdanji najožji sodelavec Slavka Šlandra. Bil je med prvimi, ki je skrbno zbiral podatke in jih tudi zapisoval. Pisal je, kako so nastajale prve partijske celice v Savinjski dolini, pisal je o delavskem gibanju v Preboldu, Zabukovici, Libojah. Pisal je, kako se je začela vstaja v dolini hmelja, kjer so bile prve javke, kdo je podpiral prve »hostnike«, pisal pa je tudi o izdajalcih ... tudi o Grilu.

Zdaj, po dvaintridesetih letih svobode je nekdo dejal: Gril ni bil vsega kriv. Izdajali so tudi nekateri drugi.

Franci Hribar je že v prvih letih svobode povedal: »Gril je bil domišljav in pretirano ambiciozen. Že v prvih dneh okupacije je hotel stopiti v Waven-SS. Moj brat Dominik ga je preprečil, da tega ni storil. Gril je bil dvoličnež, vendar si je v začetku s pogumnimi dejanji znal pridobiti zaupanje.

Večkrat je Franci Hribar poudarjal, da je bil Grilov brat Vili povsem drugačne narave. Bil je skromen in tih. Pravijo, da mu je večkrat rekel brat Franc: »Vili, če te dobe Nemci, boš vse izdal!« Vili pa mu je odgovoril: »Jaz že ne, pač pa ti, ti boš izdal!« Tako je bilo med bratoma Gril.

Tovarniški vrtnar je odkritje javil Nemcem. Vse, kar je bilo v Preboldu okupatorskega, je bilo na nogah. Do zob oborožene skupine so hitele v smeri bunkerja preboldskih ilegalcev. Malo pred tem je prišel v bunker Franjo Gril-Kovač. Legel je in za trenutek zaspal.

Nemci so bunker hitro odkrili. Zmetali so vanj nekaj ročnih granat. Ranjenega Grila jim je uspelo ujeti. Odpeljali so ga v celjsko bolnišnico. Vest o ujetem Grilu se je kot blisk razširila po vsej dolini.

Napredna dolina je v strahu za trepetala: ali bo izdajal?

Človeka, ki je toliko vedel, je imel v rokah gestapo!

GRILOVA IZDAJA

Vili je mnogo žrtvoval za našo stvar. Umrl je v taborišču Mauthausen.

Vrnimo se h Grilovim.

Nad Kapljo vasjo pri Preboldu so imeli kočarjio. Oče je bil upokojevec. Franček, stareši sin, je bil prikupne zunanosti in je imel veliko prijateljev. Tudi oblačil se je rad po modi. Bil je družaben in sodoben človek.

Potem pa tako izdajstvo!

»Vsi naprednjaki smo po priključku Avstrije vedeli«, je govoril prvoborec Savinjšek, »da je Hitler z vso vojaško silo tudi na mejah naše domovine. Takrat je bilo v Preboldu okrog 40 organizacij in društev. Nobeno pa se ni ogrevalo za hitlerizem. Najprej smo šli v ilegalo člani Komunistične partije. Bilo nas je več kot 20 ilegalcev, med nami tudi FRANJO GRIL.

Za en sam kraj je bil v Savinjski dolini to najbolj množičen odhod v gozdove, kar je okupatorja zelo osupnilo.

Ze na začetku je bila zelo aktivna trojka aktivistov: Marijan Rot, Ivanka Hribar-Marjetka in Franc Gril-Kovač. Sekretar OK KPS Celje Jože Letonja-Kmet je tudi Grilu pomagal zaupal, saj je pokazal svojo predanost z vrsto uspehov.

Da so bili tudi v Preboldu domačini, ki so vohljali za ilegali in pri našli vesti nemški policiji in žandarmeriji. Tak je bil tudi tovarniški vrtnar, ki je kar naprej stikal po gozdovih. Tako je po naključju odkril bunker, ki je bil skoraj ves v zemlji. Vrtnar je nosil s seboj žago, da bi bil podoben revnemu človeku, ki nabira suhljad.

Tistega dne je prišel vrtnar v neposredno bližino bunkerja. Sekretar Jože Letonja-Kmet je odprl vrata in z vrtnarjem sta si pogledala iz oči v oči.

»Ne verjamem, da bi Letonja poznal vrtnarja«, je povedal pokojni prvoborec Franc Hribar. »Toda, vrtnar je začel bežati, Letonja pa za njim. Dohitel ga je in legitimiral. Takrat pa ga je vrtnar udaril z žago in stekel proti tovarni. Letonja je strljal, krogle pa niso zadele.

Letonja je zaslutl nevarnost in je zapustil bunker ter odšel na teren.

Gril je poznal mnogo za napredno stvar zavzetih ljudi, tudi takih, ki niso bili komunisti, bili pa so odločni narodnjaki. In ne samo v Preboldu. Tudi v Sentrupertu, Sempetru, Polzeli, Braslovcah, pa tudi v Grižah, Zabukovici, Libojah.

Strah Savinžčanov ni bil zaman.

»Udri se je plaz!« je prepričljivo govoril Hribarjev France; Hribarjeva družina iz Sentlovenca pri Preboldu je bila ena sama rdeča pest — bratje in sestra in mati.

Prvoborec Savinjšek je zapisal: »Spomenik 179 žrtvam v Preboldu bo še stoletja pričal o grozotah krvave okupacije in o veličini borbe za svobodo!«

Gril je izdajal, izdajal ...

Stari pisker v Celju se je polnil, polnil ... Zasiševanja, mučenja, streljanje, koncentracijska taborišča. Cez noč so izginile cele družine.

Nekaj sto žrtve!

»Sledile so aretacije«, je zapisal prvoborec Franci Hribar-Savinjšek. Med aretiranimi nekateri spet niso prenesli gestapovskega mučenja in so izdajali še nove žrtve. Krog se je hitro širil in Stari pisker se je polnil. Vanj so prihajali celo ljudje, ki z osvobodilnim gibanjem niso imeli stika. Iz te zmede se niti ne da razbrati, koliko ljudi je tedaj prišlo v zapore. Verjetno jih je bilo več sto in med njimi najvnetejši za osvobodilno gibanje!

Tega je zdaj že mnogo let ...

Toda spomin je še vedno živ!

Prisoten je na mnogih sestankih, še posebej na letnih konferencah organizacij ZB. Toda ljudi, ki so vse to gorje preživeli, občutili na koži in v srcu, je iz leta v leto manj. Tudi za pokojnega FRANCIJA HRIBARJA-SAVINJŠKA vemo, da je zapustil mnogo, mnogo zapisanih spominov na težke dneve.

Pa tudi take spomine, ki govore o izdajah. Ena izmed njih je Grilova iz Prebolda. Mnogi govore, da še vedno ni dovolj pojasnjena. Najbrž imajo svoj prav. Vsi pa vemo, da popolne zgodovinske resnice skoraj ni moč priklicati. Vredno pa se je potruditi in zgodovini zapustiti kolikor mogoče jasn odgovor.

DRAGO KUMER

Nič kaj lahko ne bi v teh prazničnih dneh, ko so bile naše misli in naša holenja obrnjena k Čebinam, k tisti zgodovinski noči med sedemnajstim in osemnajstim aprilom devetnajstosredmtridesetega leta, ko je bila Barličeva domačija tam nad Trbovljami gostiteljica ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, naši primernejše in prijetnejše sogovornice, kot se nam je to zgodilo ondan na obisku vzgojiteljske šole v Ljubljani.

»Seststoosemnajst deklet v dvajsetih oddelkih,« je vzgojiteljsko šolo predstavil ravnatelj Borut Stražar.

Zvedela sem tudi, da je družbenopolitično življenje na šoli raznovrstno in bogato, pa čeprav je prošli čas deklet razpet med krajevno skupnostjo, domom in šolo. »Naj pohvalim marksistični krožek in klub organizacije združenih narodov... In tu je že tovarišica Arkova, ki vam bo o vsem, kar vas bo zanimalo, vedela pravzaprav največ povedati.«

»Tu so moja dekleta: Helena Matko iz Trbovelj, Martina Birc iz smartna ob Dreti, Breda Golob iz Mirna, Nada Faganel iz Podnarta, Monika Ančimer iz Kranja in Nada Jeltnikar iz Loke pri Zagorju,« je dodala tovarišica Arkova, ki sicer poučuje zgodovino, zemljepis in samoupravljanje. Jaz pa sem hitela beležiti, kar niti ni bilo tako enostavno, saj si je misel podajala roko z mislijo in slednja izmed njih je bila vredna zapisa naše pozornosti.

Kje bi človek začel? Morda bi uvodoma opozorili, da je ves letošnji delovni program osnovne organizacije zveze socialistične mladine Slovenije, ki šteje tristo deklet, posvečen proslavljanju jubilejev tovariša Tita in partije! Vanj sodijo tudi tako imenovane seminarske naloge, ki nastajajo v posebnih delovnih skupinah, pod mentorskim vodstvom. Začelo se je pred tremi leti, ko je zavod za šolstvo, skupaj s svetom za razvijanje in negovanje tradicij pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, razpisal natečaj za srednje šole na temo narodnoosvobodilnega boja. »Boj v Jelenovem žlebu« je bilo prvo tovrstno delo, ki je prejelo priznanje! Zdaj se mu pridružujeta seminarski nalogi »Bela krajina 1941« in »Ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije na Čebinah«. Tu je še kviz »Mednarodno delavsko gibanje«, marksistični krožek pa se že pridno pripravlja na tekmovanje za »bralno značko Marxa in Engelsa«, v okviru katerega dijakinje prvih letnikov pripravljajo seminarsko delo »Manifest komunistične partije«, dijakinje višjih letnikov pa »Imperializem kot zadnji štadij kapitalizma«.

Da ne govorimo o številnih pohodih po revolucionarnih poteh, ki so že za njimi in ki jih še pripravljajo!

MLADI OGENJ

Obiskali smo vzgojiteljsko šolo v Ljubljani

Ze smo s spomini na osrednji proslavi letošnjih velikih jubilejev naše partije in tovariša Tita, ki je bilo petega aprila letos. O njej govorijo z žarom, ki mu je kaj lahko verjeti! Proslavljanje je bilo toliko bolj nepozabno, saj jih je obiskal tovariš Miha Marinko. Spregovoril je o idejni in organizacijskem usposabljanju partije za revolucijo, prikazal je vlogo tovariša Tita pri urejanju odnosov znotraj Komunistične partije Jugoslavije, odnosov s kominternom in vlogo, ki jo je tovariš Tito imel ob pripravah na narodnoosvobodilno borbo. »Bilo je nepozabno!« je dejala Breda, ena izmed dvanajstih deklet, ki so jih na ta praznični dan, za to še toliko bolj prazničen, sprejeli v partijo.

»Nikoli se nisem odrekel tega, kar sem obljubil, kar sem se zavezal, trdno sem šel svojo pot!« pa so tiste besede Miha Marinke, ki bodo dekleta vzgojiteljske šole iz Ljubljane spremljale na njihovi življenjski poti, toliko bolj odgovorni, saj jim poklicno delo nalaga odgovorne dolžnosti pri vzgoji mladega socialističnega rodu.

In če slednjemu dodamo še nagovorne besede sekretarja osnovne partijske organizacije »ne sajen je rožic, dejanja so nam potrebna«, na katere so tudi opozorile naše sogovornice, lahko zapišemo, da je bila osrednja proslava jubilejnega leta v tej ljubljanski srednji šoli to, kar si želimo: Da bi bila tovrstna proslavljanja ne le slovesna, marveč tudi ustvarjalna!

Srečanju z revolucionarjem je dal dodatne razsežnosti pohod na Čebine, ki so ga organizirali samo nekaj dni kasneje. Prizadevali so se, da bi dali tudi temu pohodu čim bolj revolucionarno vsebino. Uspelo jim je in petsto deklet se je s pohoda vrnilo bogatejše z mnogimi novimi življenjskimi spoznanji! Na pot so krenile v slabem vremenu, pravijo, in ko je sto deklet merilo korake proti Čebinam, je že močno snežilo. Spomnila sem se, hočeš nočeš, pohoda bežigradske mladine na Rašico. Dež je padal, pa so ostali doma! Ne, dekletom iz vzgojiteljske šole v Ljubljani se to ne more zgoditi. Če se kaj dogovore, to tudi drži.

Ob koncu je stekel pogovor o Barličevi domačiji.

»Nisem vedela, da je to tako pomemben sestanek,« jim je rekla dvanajsetletna Pavla Barličeva, ko so jo obiskale. »Če bi vedela, bi kar ostala, pa bi vam danes vedela povedati še več!« Spomini na Čebinah še žive, so dejala dekleta iz vzgojiteljske šole v Ljubljani, kot stoji še tista krušna peč in stara miza. »In devetnajstosredmtridesetega leta je bilo prav takšno vreme kot danes!«

Se in še bi se lahko pogovarjali in v beležnici ne bi ostalo nepopisane papirja. Naj ob koncu povem samo še to: Stejem si v čast, da sem spoznala Heleno, Martino, Nado Faganel, Moniko in Nado Jeltnikar. Nič manj profesorico Arkovo! In z njimi vzgojiteljsko šolo iz Ljubljane. Njihovo delo je nadaljevanje čebinskega izročila, kakršnega si lahko samo želimo! Pravi mladi ogenj, kot je ime tudi njihovemu šolskemu glasilu, bi lahko dejali.

MILENA STRAJNAR

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Tovarištvo ni prazna beseda

Tako se Vinko Hafner spominja partizanskih dni, tako se spominja narodnega heroja Lojza Kebeta

»Partizanska borba je dala nešteto primerov resničnega tovarištva med soborci, zavestnega žrtvovanja posameznikov za skupno stvar in globokega človekoljubja, opisal pa bi le enega izmed takšnih primerov, ki se je zgodil oktobra 1942 na Jelovici,« je uvodoma dejal tovariš Vinko Hafner.

Njegovo pripoved sem pridno beležila:

— Takrat sem bil kurir in politični aktivist v štabu prve grupe partizanskih odredov. Politikomisar je bil Lojze Keba, odlični partizanski borec in organizator, hkrati pa najboljši tovariš in prava dobričina. Tiste dni se je štab grupe zadrževal na obronkih gozdnate Jelovice, nedaleč od vasi Jamnik. Bil smo izdani in nekega sončnega dopoldneva so nas Nemci iznenada napadli. V taborišču nas je bilo tedaj le pet, dva pa sta bila v bližnji skalni votlini, kjer sta razmnoževala partizansko literaturo.

Lojze je bil že ob prvem spopadu hudo ranjen v trebuh in je obležal blizu štaba. Skušali smo ga odnesti, on pa je se je odločno uprl, rekoč: »Pustite me, z menoj je konec. Saj vidite, da smo obkoljeni. Prebijte se sami, jaz bi vam bil le v breme. Pohitite k tehniki in rešite Jaka in Bodina. Ustrelite me! Nemci me ne smejo dobiti živega v roke!« Tega nismo mogli storiti, čeprav nam je bilo jasno, da ga res ne moremo rešiti. Skrili smo ga v plitvo skalno luknjo in ga zadelali z dračjem. Nato smo se naglo umikali skozi goščo proti tehniku, kjer sta se nam priključila tudi Jaka in Bodin. Nato smo se večinoma srečno prebili v Kroparsko goro, le dva sta se medtem zgubila.

Drugi dan smo se zgodaj zjutraj skrajno previdno vrnili k taborišču, vendar Lojza nismo našli. Ne živega ne mrtvega. Zvečer smo se spustili v vas Jamnik in že pri prvi hiši zvedeli komaj verjetno novico. Lojze se je po odhodu Nemcev sam priplazil do Jamnika in dobri ljudje so ga skrili v bližnji senik. Takoj smo pohiteli k njemu, vendar je bila radost srečanja skaljena zaradi njegovega brezupnega stanja. Mogoče bi mu pomagala le operacija, ki mu je seveda nismo mogli zagotoviti. Še tisto noč se je eden odpravil po zdravniško pomoč v Železnike. Pa se je zjutraj vrnil le z obvezami in s tabletami, ki očitno niso mogle več pomagati.

Naslednja dva dni smo se zadrževali v bližnjem gozdu, za Lojza pa sta požrtvovalno skrbeli Pavletova mati in hčerka Milka. Zvečer smo lahko tudi mi prihajali k njemu. Kljub hudim bolečinam in vse hujšem stanju se je ves čas zbrano pogovarjal z nami in nas bodril v naši hudi prizadetosti in nemoči ob njegovem umiranju. Dajal nam je naročila za nadaljnje vodenje borbe, pa kako naj organiziramo partizanske enote, kaj naj poročamo glavnemu poveljstvu in drugo. Seveda je naročil zdrave za svojo ženo Miro, ki se je tedaj kot ilegalka v Ljubljani borila za našo stvar.

Tretji večer je Lojze tiho izdihnil. Pokopali smo ga v bližnjem bukovem gozdu in dobro skrili njegov grob, da ga ne bi odkrili Nemci. Bil je to najbolj žalosten pokop, kar sem jih kdaj doživel. Zavedali smo se, da smo izgubili najboljšega tovariša in vodnika, ki ga nihče ni mogel dostojno nadomestiti.

Po vojni je bil Lojze Keba proglašen za narodnega heroja.

Takrat smo njegovi soborci prenesli njegove ostanke v nov grob na rob gozda, od koder se vidi daleč, po vsej Gorenjski. In če se kdaj peljete po cesti iz Kroke proti Dražgošam, boste nekaj sto metrov pred vasico Jamnik nad cesto takoj opazili veliko, kamnito ploščo in zlomljeno drevo iz marmorja prek nje. To je grob Lojza Kebeta, velikega partizanskega borca, sijajnega tovariša in najboljšega človeka! Prav on je tudi s svojo smrtjo dokazal, da tovarištvo ni prazna beseda.

Tako se partizanskih dni in narodnega heroja Lojza Kebeta spominja Vinko Hafner, sekretar mestnega komiteja Zveze komunistov Slovenije Ljubljana. Naj ob koncu povem še to, da se je tovariš Hafner rodil leta 1920 v vasi Stražišče pri Kranju. Za aktivno delovanje med narodnoosvobodilnim bojem je bil odlikovan s priznanjem, je nosilec Partizanske spomenice 1941. Tudi knjigo je napisal. Njeno ime je »Srečno pot, fantazija«, pripoveduje pa o poti, ki sta jo s prijateljem prehodila med vojno. Ta pot je segala od Blegoša do Kočne v Kamniških Alpah in nazaj. Knjiga je leta 1961 prejela eno izmed Kajuhovih nagrad, ki jih vsako leto podeljuje založba Borec.

META LAH,
6. razred Osnovne šole Toma Brejca,
Kamnik

Otroci med vojno

Med vojno so partizanom pomagali tudi otroci. Prenašali so pošto, nosili hrano, oblečala in zdravila. Zato okupatorji niso imeli usmiljenja niti do najmlajših. Ko so 28. maja leta 1944 požgali vas Gabrovico, so ubili petletno deklico. Nekateri otroke so skupaj s starši odpeljali tudi v koncentracijska taborišča, kjer jih je zaradi lakote in bolezni veliko pomrlo.

Tistim, ki so padli med vojno, se bomo oddolžili s pridnim učenjem in s tem, da bomo ljubili domovino.

MARJANCA JESELENIK,
2. razred Osnovne šole
Janka Premrla-Vojka, Koper

Miren med vojno

Sirene, ki so ljudi opozarjale na bližajoča se letala, še danes mnogim odzvanjajo v ušesih

Miren je industrijska vasica, ki leži južno od Gorice. Skozi Miren teče reka Vipava, ki s svojim tokom objema vas, nato pa tiho in mirno odteče na italijansko stran.

Vojna tudi vasi Miren ni prizanesla. V njeni bližini je letališče, ki je po vojni ostalo pod Italijo, med vojno pa so bila na tem letališču nemška letala in mnogo nemških vojakov. Mnogokrat so Miren preletela zavezniška letala. Sirene, ki so ljudi opozarjale na bližajoča se letala, še danes mnogim odzvanjajo v ušesih.

Kot druge dneve, tako je tudi 18. marca 1944, sirena opozarjala prebival-

stvo na letalski napad. Ljudje so mislili, da napada ne bo, zato so nadaljevali z delom doma in na polju. Zmotili so se! Mnogo bomb je padlo na polja in bližnje vasi. Zaradi zbežanosti je bilo še več mrtvih in ranjenih.

Največ žrtve je bilo v vasi Miren, triintrideset.

Ranjencem so nudili prvo pomoč, hudo ranjene so odpeljali tudi v goriško bolnico. Mnogi izmed njih niso preživeli. To vojno strahoto je doživel tudi naš sosed, ki je kmalu po bombnem napadu umrl. Njegov sin, ki še živi, zna ceniti z mnogimi žrtvami priborjeno svobodo.

NEVA TOMAZIČ

V pozdrav Kurirčkovi pošti

Mislím, da so bili kurirji med vojno zelo pogumni in vem, da bi bili, če bo potrebno, pogumni tudi mi

● Praznični dan v Mirnu

Danes smo imeli praznični dan. V šolo smo prišli že ob pol devetih. Počakali smo, da je prišla naša tovarišica. Ko je prišla, smo skupaj odšli k spomeniku narodnoosvobodilnega boja. Tam nas je čakala kurirka s torbo. Tovarišica je vprašala, če se lahko dotaknemo torbe. Dotaknili smo se je. Ena izmed tovarišic je torbo tudi odprla. V njej je bil zemljevid in pismo za tovariša Tita, v katerem so bile zapisane najboljše želje in čestitke pionirk in pionirjev tovarišu Titu za njegov petinosemdeseti rojstni dan. Potem smo imeli kratek slavnostni nastop, po končanem praznovanju v počastitev Kurirčkove pošte pa smo odšli s tovarišico v varstvo. Škoda, da je bilo vreme tako mrzlo in grdo.

MARTINA MOZETIČ,
1. razred Osnovne šole Miren

● Pred spomenikom v Bertokih

Kurirčkova pošta je prišla tudi na našo šolo in nas razveselila. Bilo je 6. aprila ob osmi uri zjutraj, ko so naši

pomnil besede, v katerih je obljubila, da jo bo varno prenesla do naslednje javke v italijanski šoli. Posebno doživeti je bilo to, da so se nam v slavlju, posvečenem prihodu Kurirčkove pošte, pridružili tudi borci, oficirji Jugoslovanske ljudske armade in kurirji narodnoosvobodilnega boja.

ROBERT BUŽAN,
2. razred Osnovne šole
Janka Premrla-Vojka, Koper

● Obiskala nas je Vida Brest

V ponedeljek popoldne je prispela v Šentrupert Kurirčkova pošta. Na proslavo smo povabili tudi pesnico in pisateljico Vido Brest, našo rojakinjo. Najprej smo predstavili dve njeni deli, potem pa smo prebrali pismo slovenskih pionirjev in pismo pionirjev ter mladincev Osnovne šole Šentrupert, namenjeno našemu dragemu tovarišu Titu za njegov petinosemdeseti rojstni dan. Potem je nastopila Vida Brest. S svojimi vprašanji smo ji dali mnogo dela. Posebno zanimivo je bilo slišati, kako je med vojno ustanavljala prve pionirske

Slavnostni sprejemi Kurirčkove pošte z najlepšimi pozdravi tovarišu Titu za njegov petinosemdeseti rojstni dan se vrstijo po vsej Sloveniji

kurirji odšli na pot proti Valdoltri, da bi sprejeli in pozdravili kurirčkovo torbo. Po malici smo se vsi učenci postavili v vrste po razredih. Vsi smo imeli rutice in čepice. Pionirji iz petega razreda so nesli zastave, mi pa smo korakali za njimi. Tako smo prišli do spomenika v Bertokih, ki ga je sklesal kipar Jože Pohlen. Tam smo imeli lep program. Pripravili so ga učenci nižjih razredov in sicer skupaj z italijansko šolo. Takoj na začetku programa so pritekli kurirji s Kurirčkovo torbo, namenjeno tovarišu Titu. Na zemljevidu smo videli začrtano pot Kurirčkove pošte. Takoj zatem smo prebrali pisma tovarišu Titu. Brali so tudi učenci italijanske šole. Kurirji so se podpisali, včrtali še našo pot, nato pa so trije učenci iz koprške šole, ki nosi ime Pinka Tomažiča, sprejeli torbo in jo veselo odnesli proti Kopru.

MIRJANA CVRTAK,
4. razred Osnovne šole
Prade pri Kopru

● Z nami so bili tudi borci

Kakor vsako leto, smo tudi letos nestrpno pričakovali kurirčkovo pošto. V telovadnici smo se zbrali ob dvanajsti uri. Imeli smo proslavo, na kateri so nastopali učenci vseh razredov. Med proslavo je bil tudi prevzem kurirčkove pošte. Prinesli so jo učenci iz Osnovne šole Pinka Tomažiča, prevzela pa jo je učenka naše šole. Najbolj sem si za-

odrede. Ko nismo imeli več kaj vprašati, smo se poslovili. Naši dragi gostji smo seveda zaželeli še mnogo zdravih let in da bi napisala še veliko zgodbic za otroke.

MARI GRČAR,
5. razred Osnovne šole
Šentrupert

● Bilo je nepozabno

Danes so prinesli pionirji — kurirji Kurirčkovo pošto do naše šole. Pripravili smo lep kulturni program in kar žal mi je, da ga ne morem podrobneje predstaviti. Gostje so bili pionirji Osnovne šole Pinka Tomažiča in italijanske šole. Naši pionirji — kurirji so slovesno obljubili, da bodo torbo s pošto, v kateri je tudi čestitka tovarišu Titu za njegov petinosemdeseti rojstni dan, varno prenesli skozi vse zasede, tja do naslednje javke. Gostje so bili še: borec narodnoosvobodilnega boja Rastko Bradaškija, ki je naš stalni gost, Nada Renner, visoki letalski oficir Joco Kovarčič, Egon Gorjan, aktivni oficir Jugoslovanske ljudske mornarice in Janko Kleibenzettel, kapetan teritorialne obrambe. Bilo je zelo lepo! Mislím, da so bili kurirji med vojno zelo pogumni in vem, da bi bili, če bo potrebno, pogumni tudi mi.

DAVIDE ERNESTINI,
4. razred Osnovne šole
Janka Premrla-Vojka, Koper

kramljanje

Metka Sumečnik iz Šmihela pod Mozirjem, učenka tretjega razreda osnovne šole, je poslala pretresljiv sestavek, ki ga je zapisala po pripovedi svojega očeta. »Štirinajst let je bilo mojemu stricu, ko so ga ubili Nemci ... Še ni vedel, kaj je življenje, pa ga je daroval domovini!« je zapisala.

Bi nam, draga Metka, lahko sporočila ime in priimek svojega strica? In če ti bo uspelo poiskati tudi njegovo fotografijo, četudi od časa porumenelo, ti bomo še bolj hvaležni. Le tako boš dolg nekemu spominu, vrednemu spomina, poravnala po svojih najboljših močeh.

»Naš razred je zbral največ papirja,« je v svojem pisemcu zapisal Matjaž Klančar. Zvedeli smo tudi, da so Marko, Robi in Matjaž znošili toliko papirja, da jih je dežurni prosil, naj odnehajo. »Kdo ga bo neki odpeljal?« je godrnjal. Ni kaj! Takšnih korenjakov, kot jih ima

drugi razred Osnovne šole Janka Premrla-Vojka iz Kopra ni prav veliko. Škoda le, da nismo zvedeli, kam so mladi nadebudneži namenili izkupiček te pohvalne akcije. O tem pa, kajne, kdaj drugič!

»Samo en cvet, en češnjev cvet,« je naslov razmišljanju, ki ga je poslala Lidija Stebarnak iz osmega razreda Osnovne šole Pohorskega bataljona iz Oplotnice.

Prav je, draga Lidija, da si razmišljanje, sicer napisano kot šolski spis na temo narodnoosvobodilnega boja, poslala našemu uredništvu! Tudi to je eden izmed načinov, da se bodo na naših straneh vedno znova pojavljala nova imena mladih nadaljevalcev revolucionarnih tradicij nekega velikega časa. Zato, spoštovana tovarišica Pavla Pogorevc, na vaše vprašanje, če lahko še pošljete spise na tematiko narodnoosvobodilnega boja, ki jih imate veliko na zalogi, lahko odgovorim le: »Kaj čakate!« Ne le zato, ker vašim varovancem pero gladko in lepo teče, kar dokazuje spis Lidije Stebarnakove, marveč tudi zato, ker zapisi iz Oplotnice niso naši vsakdanji gostje. Da nas čas priganja, pa tako in tako venomer govorimo.

Ob koncu naj še enkrat ponovim vabilo k sodelovanju v rubriki »Kdo je kriv?«, ki jo danes drugič predstavljamo.

Lepo pozdravljeni!

Milena

Bilo je zelo hudo

Po nekaj dneh, ko smo že vsi mislili, da je mrtev, se je stari ata vrnil

Tudi moj stari ata je doživel nekaj strašnih trenutkov. Enega izmed njih mi je pripovedovala mama, ker je stari ata umrl kmalu po vojni.

Po poklicu je bil moj stari ata elektricar, zato je moral biti vedno na razpolago Nemcem. Doma ga je v strahu, da se mu ne bi kaj zgodilo, čakalo šest otrok in žena. Tako je bilo tudi leta 1943. Stari ata je pravkar plezal na drog, da bi zvezal pretrgane žice, kar takrat ni bila redkost, ko so mimo prišli Nemci. Bilo je to v času, ko so nabirali talce in ko so zagledali starega očeta na drogu, so mu ukazali, naj gre z njimi. Najprej so ga odvedli v zapor. Tam je bilo zbranih že veliko ljudi. Ko se je Nemcem zdelo, da je talcev že zadosti, so jih prenehali izbirati. Drugi, ki so jih že nabrali, med njimi tudi moj stari ata, so bili zaprti dva dni.

Bilo je tretji dan, ko so jih vse odvedli v današnjo Ulico talcev. Tam so morali poklekati. Kmalu so vsi spozna-

li, kaj jih čaka. Prve, ki so bili pri roki, so obesili kar na ograjo. Drugi so morali vse to gledati in čakati, da pridejo na vrsto. Marsikdo si je želel, da bi ga čimprej obesili, da bi mu ne bilo treba gledati tega grozodejstva.

Vrsta je prišla tudi na mojega starca ata. Ze so ga privedli pred ograjo, ko se je pripeljal Nemec in rekel, da potrebuje ljudi za prisilno delo. Vsi talci, ki so to strahoto doživeli, si od presenečenja še dolgo niso mogli opomoči. Tudi vstati niso mogli. Šele čez čas, ko so jih Nemci začeli priganjati, jim je to uspelo.

Po nekaj dneh se je stari ata vrnil domov. Vsa družina je že mislila, da je mrtev. Ko je prišel, so se ga vsi razveselili, hkrati pa jim je bilo hudo za druge nedolžne žrtve.

V spomin na te dni nosi ta ulica v Novem mestu ime Ulica talcev.

ELKA BOBNAR

kdo je kriv?

Zakaj nova šola brez imena?

V eni zadnjih številčk vašega in našega TV 15, ki je izšla 7. aprila 1977, sem bral pogovor članov novinarskega krožka Osnovne šole Baza 20 iz Dolenjskih Toplic, s partizanko Anico Henigman. Lepo je, da nosi ta šola ime Baza 20! Z očkom sva že bila v Kočevskem rogu in vem, da se je tam med vojno zadrževalo vodstvo našega narodnoosvobodilnega gibanja.

Mi na Viču pa imamo novo šolo,

ki je ena najlepših v Sloveniji, vsaj tako nam je povedala tovarišica, a nima imena. Zgrajena je bila leta 1976 s samoprispevkom občanov. Zanima me, zakaj naša šola nima imena po kakem pomembnem kraju, dogodku ali pomembni osebi iz narodnoosvobodilnega boja. Mislím, da bi bilo prav, če bi to letos popravili in bi v jubilejnem letu tovariša Tita in naše partije viška šola dobila takšno ime.

O tem, zakaj smo šola brez imena, sem vprašal tudi očka, ki pa mi ni vedel odgovoriti.

Zato predlagam, da bi naša lepa nova šola dobila ime Podmornica! To je hiša na Cesti na Brdo, ki leži na našem terenu in kjer je bila med vojno partizanska tiskarna. Od kod takšno ime? Pripovedujejo, da je v klet večkrat pritekla voda in tako je partizanska tiskarna dobila ime Podmornica. Vsi, ki so delali v njej, so bili vedno v smrtni nevarnosti, a so svoje delo kljub temu herojsko opravljali. Če bi naša šola dobila takšno ime, bi mi pionirji prenašali to tradicijo na mlajše in tako delo partizanskih tiskarjev ne bi bilo nikoli pozabljeno.

STANE ERJAVEC,
6. razred Osnovne šole Vič

besede in dejanja

Rekli so

JURE BILIĆ, sekretar v IK predsedstva CK ZKJ, v intervjuju za Tanjug:

»Bolje bi bilo, če stavk ne bi imeli — ne le zaradi ekonomske škode, temveč tudi zato, ker lahko v taki zmedbi reakcionarne sile in provokatorji to izkoristijo. Preventivno bi morali ukreniti vse, da bi stavke odpravili. Navsezadnje je stavka stihija. Stihija utegne biti tudi progresivna, če je pod nadzorstvom, kontrolo družbeno organiziranih sil. Če izbruhne stavka, jo morajo partija in druge napredne sile usmeriti v reševanje tistih zahtev, ki so upravičene. Vse

Jure Bilic

zahteve pa niso bile vselej upravičene, tudi iz ust delavskega razreda ne. Še zlasti, ker so vmes demagogi in bi jim lahko nasledili.

V moralnem in etičnem pogledu naj bi bila nevarnost, da pride do stavke, orodje za spodbuditev, pospešitev razvoja proizvodnih sil in družbenih odnosov. Stavka pa mora biti vselej pod nadzorstvom zavoljo škode, ki jo utegne povzročiti — ekonomske in politične. Še zlasti ob krizah po svetu je stavko mogoče izrabiti za protirevolucionarne cilje. Zato moramo storiti vse, da do tega ne bi prišlo.

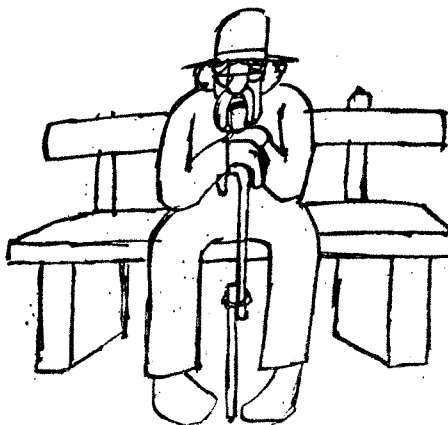
DELO — 16. 4. 1977

Borci so posebna skrb

V pripravah in pogovorih o novem pokojninskem sistemu imajo borčevska vprašanja v zvezi s tem posebno mesto in skrb. Pri odmeri vsote gre za to, da se upošteva njihovo minulo delo in doprinos k družbenemu razvoju, upošteva pa se tudi njihovo zdravstveno stanje in še nekatere druge okoliščine, značilne za borce narodnoosvobodilnega boja. Zaradi teh okoliščin je tudi v družbenem interesu, da se njihove pravice uskladijo za vso državo.

Pojavlja se predlog, da bi borcem narodnoosvobodilnega boja iz časa prek 9. septembra 1943. leta, ki se pri pokojnini tudi upoštevajo, povečali pokojnino za vsako leto preko meje za 1 odstotek pokojninske osnove.

Sebenno vprašanje so še borci slabega zdravja, ki nimajo pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Del teh borcev je dobil pravico do starostne pokojnine po zakonu iz leta 1957. Ostali pa uživajo materi-

alno zavarovanje po republiških oziroma pokrajinskih predpisih, odvisno od imovinskega stanja.

Med predlogi za reševanje nekaterih ključnih vprašanj in primerov, se omenja pravica do denarnega prejemka izven pokojninskega in invalidskega zavarovanja (to naj bi bil posebni zvezni zakon), s klavzulo, da imajo borci pravico na ta dodatek, ko dosežejo starost 55 oziroma 60 let, brez dodatnih pogojev.

BORBA — 14. 4. 1977

Obrt naj rešuje brezposelnost

V 4720 privatnih obrtniških delavnicah, kolikor jih imajo na Kosovu, je v uku le 319 vajencev. Za obrtniški podmladek se najbolj skrbijo v Gnilanu, saj imajo tu 154 vajencev. To, kdo bo zamenjal stare mojstre v delavnicah, pa ni edina skrb, ki tare obrtništvo Kosova. Nič manjši niso problemi z delovnimi prostori in tehnično opremljenostjo delavnic. V družbenem načrtu razvoja Kosova za prihodnje srednjeročno razdobje zavzema obrtništvo pomembno mesto. Prav tu vidi ključ reševanja problema 50.000 brezposelnih, kolikor jih imajo na Kosovu. Obrtništvo pa bi lahko, če bi bilo bolje spodbujano, dalo zaposlitev vsaj polovici.

GOSPODARSKI VESTNIK — 14. 4. 1977

Prosta sobota za kolege

V tovarni sanitetnega materiala »Santeks« v Veliki Kladuši, so se delavci, v večini žene, odločili, da delajo prosto soboto in tako pomagajo kolegom pri stanovanjskih problemih. Za stanovanja sicer že odvajajo 10 odstotkov od bruto dohodka, a sedaj bodo delali tudi proste sobote in odvajali pridobljena sredstva v isti sklad. Z letos bodo na ta način zbrali milijon dinarjev. Tako bo podjetje imelo za stanovanja na razpolago 5,5 milijonov dinarjev. Hkrati s solidarnostno akcijo pa bodo za dovoljili tudi vse večje domače in tuje povpraševanje po njihovih proizvodih.

VJESNIK — 11. 4. 1977

— Vidim, da vztrajno treniraš. Se mar pripravljaš za vsearmijsko?
— Daj, no! Kurir sem v štabu.
BILTEN PRESS, april 1977

V enem kosu

V Medulinu poteka dopolnilni študij za predavatelje marksistične skupine predmetov na šolah druge stopnje. Slušateljem tega tečaja, tretjega po vrsti, očitajo, da polagajo kolokvije nekoliko slabše kot prejšnji grupi in da tudi sicer ne kažejo prevelikega zara. Profesorji so kritiko zagovarjali z dokazom, da so oni prvi, ki morajo poslušati predavanja tako strnjeno in imajo veliko manj časa za učenje, medtem ko so njihovi predhodniki imeli več časa, po drugi strani pa so imeli predavanja razporejena na več mesecev. Prav tako so oni prvi, ki se morajo udeleževati tako tečaja kot se tudi učiti izven delovnega časa.

Na tečaju pa je bilo slišati še eno pripombo. Namreč, kako je mogoče obravnavati profesorje, ki sicer poučujejo isto skupino predmetov, končali pa so npr. fakulteto za agronomijo ali telesno vzgojo, na isti način kot profesorje, ki so že končali študije politologije ali podoben predmet na filozofski fakulteti. Tako morajo sedaj še enkrat opravljati izpite, ki so jih nekoč že delali, po drugi strani pa se na tak način razvrednoti tudi prejšnje študije in fakultetni oddelek. V tem pogledu bi bilo resnično potrebno premisliti, kako in v kakšnem obsegu pošiljati tovrstne predavatelje na dodatne tečaje in izpite, ki se vse prevečkrat tudi preambiciozno imenujejo študij.

VJESNIK — 18. 4. 1977

TITO — 6 graditelj miru in neuvrščenosti

„Bolje je
stoje umreti,
kot pa kleče
živeti“
TITO

- a) razmere v Evropi
- b) razvoj neuvrščenega gibanja
- c) neenakopravni ekonomski odnosi

V zvezi z evropskimi odnosi ter stanjem je Tito menil, da stara celina ni več žarišče neposredne vojne nevarnosti... »Toda gledano z današnje perspektive, naraščajoče ideološko — vojaške napetosti na medblokovskih in drugih ravneh, se stanje destabilizira ter postaja potencialno najnevarnejše krizno ter vojaško žarišče na svetu«.

Predsednik Tito je nadaljeval: »Varnost Evrope, na primer, je tesno povezana s položajem v Sredozemlju, kjer se neposredno občutijo posledice bližnjevzhodne krize, izražene z imperialističnimi cilji Izraela in tistih, ki stojijo za njim«.

O krepitvi ter usmeritvi procesov neuvrščenega gibanja ter demokratizacije svetovne skupnosti, je tova-

Piše: ADOLF PUŠNIK

riš Tito menil: »Mi se moramo še vztrajneje in bolj organizirano boriti, da naš vpliv na razvoj mednarodnih odnosov, ki je tudi doslej bil pomemben, v bodoče še bolj pride do izraza. Ne moremo prepustiti tok dogodkov, še posebno našo usodo, velikimi silam, njihovu dogovarjanju in sporazumevanju — celo takrat, ko je le-to motivirano z najboljimi nameni — niti se ne moremo omejiti samo na zahtevo, da bomo prisotni v teh dogajanjih«.

Prav tako je predsednik Tito na tej konferenci namenil večjo pozornost težkim ekonomskim razmeram in pogojem neuvrščenih dežel, neokolonialističnemu izkoriščanju le-teh od strani visokorazvitih držav. Šef SFRJ je navedel, da 70 odstotkov svetovnega prebivalstva razpolaga z borimi 15 odstotki svetovnega dohodka, približno ena milijarda ljudi na našem planetu živi v pomanjkanju in podhranjenosti. Zunanja — mednarodna — zadolženost dežel v razvoju je tega leta dosegla astronomskih 84 milijard dolarjev, a večino deviznih dohodkov posameznih dežel požirajo obresti in odplačila. Tovariš Tito je zahteval od prisotnih državnikov podporo sklepom ENCTAD in skupini 77 dežel, ki so izdelale enotno strategijo razvoja mednarodnih ekonomskih, finančnih, carinskih in drugih odnosov. Jugoslovanski predsednik je tudi pozval udeležence po čim boljšem izkoriščanju notranjih virov, surovin, znanosti idr. ter enovitem nastopu do industrijskih držav.

Vsekakor so dežele v razvoju po letu 1970 storile velik korak naprej na področju gospodarskega, zdravstvenega, tehničnega, bančnega, kulturnega, vojaškega in drugih oblik dvostranskega ter večstranskega sodelovanja. Ob tem je treba opozoriti na dejstvo, da so najbogatejše srednje-vzhodne arabske dežele, Iran, Saudska Arabija, Kuvajt in Združeni arabski emirati, ekonomsko in trgovinsko pretežno usmerjena na zahodni trg, kar prav tako omejuje možnosti in perspektive širšega vključevanja omenjenih držav v toke sodelovanja neuvrščenih.

Prispevek in borba našega predsednika za afirmacijo gibanja in načela neuvrščene politike, za mirno reševanje dvostranskih ter mednarodnih sporov, za uspešen proces in podporo dekolonizaciji, za poglobljanje vpliva neuvrščene politike kot

najmočnejšega in najvplivnejšega dejavnika stabilizacije, je zares neprecenljiv in neizmerljiv. Razumljivo je, da zaradi tega blokovski politiki z nezaupanjem merijo gibanje in akcije neuvrščenih kot enakopravnim ter samostojnim mednarodnim subjektom, ki se pač ni pripravljen podrežati tujim interesom. Maršal Tito je bil tudi eden redkih državnikov, ki so ves čas od Beograda do Colomba, tvorno ter mladostno sodelovali na vseh konferencah, iniciativnih, akcijah in nenehni borbi. Poleg našega predsednika so bili udeleženci vseh dosedanjih vrhunskih konferenc samo še trije, Burgiba, Makarios in Sirimavo Bandaranaike.

Ob teh dejstvih več kot tragikomično zveni umazana igra vzhodno-evropske propagandne industrije, še posebno sovjetske in bolgarske, ki so preteklo leto sistematično izključevali tovariša Tita in SFRJ iz kroga začetnikov ter nosilcev neuvrščene politike. Zdi se, da so tisti, ki tako pišejo, slikajo in govorijo, plačani za to, da so profesionalno topoglavi in duhovno pločevinasto prazni. No, Titova osebnost in revolucionarna dejavnost je vtisnila neizbrisni pečat sodobni politični zgodovini in še posebno neuvrščenemu gibanju ter mednarodnemu delavskemu gibanju.

Peti vrh v Colombu

Ob koncu alžirske konference je bila zaradi lastnih slabosti ter ob močni politično — obveščevalni ameriški podpori zrušena socialistična Allendejeva vlada v Čilu. To dejanje je tovariš Tito ostro obsodil kot nedopustno in protipravno vmešavanje ZDA v notranje zadeve suverene Čila. Latinskoameriško neuvrščeno gibanje je bilo s tem za nedoločen čas osiromašeno za enega izmed najaktivnejših pobornikov in borcev.

V obdobju med alžirsko ter colombsko konferenco je svetovno politično prizorišče, poleg čilske drame, pretresla še oktobrska arabsko — izraelska vojna 1973. leta. Egiptovsko vodstvo pa omenjene vojne strategije — politično ni dobro zasnovalo ter načrtovalo, zaradi tega je tudi izostal kakovosten mednarodnopolitični učinek. Razen delno izboljšane vojaškega in moralnega položaja, Egipt ni pridobil najvažnejšega — ozemlja iz leta 1967 ter čvrst in trajen mir z Izraelom.

Ze v Lusaki so se največji državni neuvrščenih dežel dogovorili o pogostejšem sklicevanju vrhunskih konferenc in to v triletnih razmakih. Tako je bila sklicana peta konferenca od 16. do 19. avgusta lani v Colombu.

V srilanški prestolnici je bilo zbranih 86 polnopravnih udeleženk, 10 držav opazovak, 12 opazovalcev osvobodilnih gibanj in mednarodnih organizacij ter osem držav, gostij konferencie. Tolikšna udeležba dokazuje izredno strmo rast tega gibanja, ki je brez primere v politični zgodovini. V petnajstletnem razdobju se je število skorajda početrilo; poraslo je za 61 novih članic, ali štiri nove države več sleherno leto od Beograda do Colomba.

Za ilustracijo blokavske neprivlačnosti je zanimiva naslednja primerjava. NATO ima 13 članic, vendar pa Francija in Grčija omejeno sodelujeta; po njegovi ustanovitvi (1949) sta pristopili samo Grčija in Turčija in to 1952. leta.

(Se nadaljuje)

• TV-15 izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

• Uprava in naročniški oddelček »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61000 Ljubljana; tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana

• Telefon, uprava: 320.486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK

• Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

• Tehnični urednik: SINE KOVIČ

• Tajnica uredništva: MARA OKORN

• Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in knjižari CPG Delo Ljubljana, Titova 35